

JOURNAL OF WEST EUROPEAN SOCIAL SCIENCES

Volume: 3 Issue: 1

Year: 2026

By : Medyaverse Academic Consulting

VOLUME: 3 ISSUE: 1

Teacher Education

Review Article

Öğretmen Yetiştirmede Yeni Paradigmalar: Kuramsal Bir İnceleme

New Paradigms in Teacher Education: A Theoretical Review

Metin Işık

Page: 404–424

Fitness Studies

Research Article

Fitness Merkezlerinde Yaşam Doyumu ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi: Balıkesir İli Örneği

Examination of Life Satisfaction and Loneliness Levels in Fitness Centers: Balıkesir Province Example

Mehmet Kaçar & Nimet Haşıl Korkmaz

Page: 425–435

Digital Marketing

Research Article

Dijital Marka Topluluklarında Deneyim Paylaşımı ve Tüketici İhtiyaç Haritası: BYD Türkiye Toplulukları

Experience Sharing and Consumer Needs Mapping in Digital Brand Communities: The Case of BYD Turkey Communities

Serap Bozkurt

Page: 436–451

Cinema and Urban Studies

Research Article

Türkiye’de Kentleşme Deneyiminin Sinematografik Tezahürleri: Göç, Gecekondu ve Mekânsal Kimliğin Dönüşümü

Cinematographic Manifestations of the Urbanization Experience in Turkey: Migration, Gecekondu, and the Transformation of Spatial Identity

Harika Uçar

Page: 452–471

ABOUT THIS JOURNAL

Our West European Social Sciences Journal, JOWESS, is indexed in many international indexes. Journal of West European Social Sciences, which started its publication in March 2024, continues its publication life electronically. It is an academic, peer-reviewed, online, and open-access journal that publishes research, reviews, and theoretical articles with an interdisciplinary approach in all fields of Social Sciences.

ISSN 3023-8870 (Online) | Journal of west european social sciences | The ISSN Portal
<https://portal.issn.org/resource/ISSN/3023-8870#>

Chamber of Editorial Board

Assoc.Prof. Belma SUNA

Editorial Board (In Alphabetical Order)

- Prof. Dr. Adriana BURLEA-SCHIOPOIU (University of Craiova)
- Prof. Dr. Ahmet AKTAS (Cappadocia University)
- Prof. Dr. Atul KUMAR (Dean, Dr. D. Y. Patil B-School, Pune, India)
- Prof. Dr. Berna BALCI IZGI (Gaziantep University)
- Prof. Dr. Bhabajyoti Saikia (Hull University)
- Prof. Dr. Boris MICHALIK (Constantine Philosopher University in Nitra)
- Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT (Balıkesir University)
- Prof. Dr. İbrahim GIRITLIOGLU (Gaziantep University)
- Assoc. Prof. Dr. Aydın ÜNAL (Sinop University)
- Assoc. Prof. Dr. Bendegül OKUMUŞ (University of Central Florida)
- Assoc. Prof. Dr. Dilara DEMIRBULAK (Yeditepe University)
- Assoc. Prof. Dr. Dilek ERDOGAN (Tarsus University)
- Assoc. Prof. Dr. Ejder AYCIN (Kocaeli University)
- Assoc. Prof. Dr. Eslam Ahmet FATHY (Pharos University, Egypt)
- Assoc. Prof. Dr. Esra CIKMAZ (Gaziantep University)
- Assoc. Prof. Dr. Fakuade OLUBUSAYO VICTOR (Kampala International University)
- Assoc. Prof. Dr. Mahadi HASAN (University of Information Technology and Sciences)
- Assoc. Prof. Dr. Mehmet SUICMEZ (Bilecik Seyh Edebali University)
- Assoc. Prof. Dr. Muhammad JUNAID (Asian Institute of Technology)

- Assoc. Prof. Dr. Naveed SAIF (Bannu University of Science & Technology)
- Assoc. Prof. Dr. Rohail HASSAN (Universiti Utara Malaysia)
- Assoc. Prof. Dr. Syed Yaser Tanvir AHMAD (Universiti Utara Malaysia)
- Assoc. Prof. Dr. Tien Anh TRAN (University of Malta)
- Assoc. Prof. Dr. Walid CHATTI (King Abdulaziz University)
- Lec. Dr. Mihaela POP (Titu Maiorescu University)

Editor Assist.

Assist. Prof. Serap NAZIR

Baş Editör

Doç Dr. Belma SUNA

Editör Ekibi (Alfabetik Sıralama)

- Prof. Dr. Adriana BURLEA-SCHIOPOIU (University of Craiova)
- Prof. Dr. Ahmet AKTAS (Cappadocia University)
- Prof. Dr. Atul KUMAR (Dean, Dr. D. Y. Patil B-School, Pune, India)
- Prof. Dr. Berna BALCI IZGI (Gaziantep University)
- Prof. Dr. Bhabajyoti Saikia (Hull University)
- Prof. Dr. Boris MICHALIK (Constantine Philosopher University in Nitra)
- Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT (Balıkesir University)
- Prof. Dr. İbrahim GIRITLIOGLU (Gaziantep University)
- Assoc. Prof. Dr. Aydın ÜNAL (Sinop University)
- Assoc. Prof. Dr. Bendegül OKUMUŞ (University of Central Florida)
- Assoc. Prof. Dr. Dilara DEMIRBULAK (Yeditepe University)
- Assoc. Prof. Dr. Dilek ERDOGAN (Tarsus University)
- Assoc. Prof. Dr. Ejder AYCIN (Kocaeli University)
- Assoc. Prof. Dr. Eslam Ahmet FATHY (Pharos University, Egypt)
- Assoc. Prof. Dr. Esra CIKMAZ (Gaziantep University)
- Assoc. Prof. Dr. Fakuade OLUBUSAYO VICTOR (Kampala International University)
- Assoc. Prof. Dr. Mahadi HASAN (University of Information Technology and Sciences)
- Assoc. Prof. Dr. Mehmet SUICMEZ (Bilecik Seyh Edebali University)

- Assoc. Prof. Dr. Muhammad JUNAID (Asian Institute of Technology)
- Assoc. Prof. Dr. Naveed SAIF (Bannu University of Science & Technology)
- Assoc. Prof. Dr. Rohail HASSAN (Universiti Utara Malaysia)
- Assoc. Prof. Dr. Syed Yaser Tanvir AHMAD (Universiti Utara Malaysia)
- Assoc. Prof. Dr. Tien Anh TRAN (University of Malta)
- Assoc. Prof. Dr. Walid CHATTI (King Abdulaziz University)
- Lec. Dr. Mihaela POP (Titu Maiorescu University)

Editör Yardımcısı

Assist. Prof. Serap NAZIR

New Paradigms in Teacher Education: A Theoretical Review

Öğretmen Yetiştirmede Yeni Paradigmalar: Kuramsal Bir İnceleme

Metin Işık¹

Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Yönetim Bilişim Sistemleri bölümü Yönetim Bilişim Sistemleri ABD ,
Email: isik.metin@ahievran.edu.tr, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7431-4091>

ABSTRACT

In the face of rapidly changing educational, technological, and societal structures of the 21st century, traditional teacher training models have begun to prove insufficient. Recognized as the age of information and technology, this century has witnessed significant scientific and technological advancements that have led to rapid and fundamental transformations in key areas, particularly education. The global changes have made it imperative for teachers to renew both their individual and professional competencies as well as their social values. Technological advancements have revealed the need for a new image of the teacher. The traditional functions of teachers have started to be questioned, and a teacher profile capable of nurturing creative individuals is now expected. Therefore, it is seen as necessary to redefine the role of the teacher in society and the qualifications they should possess. This article explores emerging new paradigms in teacher education, changes in teacher roles, the impact of digitalization on education, competencies for addressing multiculturalism, and the understanding of lifelong learning. Based on a review of the literature, this study emphasizes within a theoretical framework the necessity of restructuring the teacher education system.

Keywords: Teacher Training, Paradigm, Technology, Information Age.

Citation: Işık, M. (2026). New paradigms in teacher education: A theoretical review. *Journal of West European Social Sciences*.1(1), e2657,

Corresponding Author: Metin Işık
Email: isik.metin@ahievran.edu.tr

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ÖZ

21. yüzyılın hızla değişen eğitim, teknoloji ve toplum yapıları karşısında geleneksel öğretmen yetiştirme modelleri yetersiz kalmaya başlamıştır. Bilgi ve teknoloji çağı olarak kabul edilen bu yüzyılda bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler eğitim başta olmak üzere temel alanların hızlı ve köklü bir şekilde değişmesine yol açmıştır. Dünyada yaşanan değişimler öğretmenlerin bireysel ve mesleki becerileri ile sosyal değerlerinin yenilenmesini bir zorunluluk haline getirmiştir. Yaşanan teknolojik gelişmeler, yeni bir öğretmen imajına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin geleneksel işlevleri sorgulanmaya başlanmış ve yaratıcı bireyler yetiştiren bir öğretmen beklenmektedir. Bu nedenle öğretmenin toplum içindeki yeri ve sahip olması gereken niteliklerin yeniden tanımlanması ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu makale, öğretmen yetiştirmede ortaya çıkan yeni paradigmaları, öğretmen rollerindeki değişimi, dijitalleşmenin eğitime etkisini ve çok kültürlülükle baş etme yeterliliklerini, yaşam boyu öğrenme anlayışını derinlemesine tartışmaktadır. Literatür taramasına dayalı bu çalışmada, kuramsal çerçevede öğretmen yetiştirme sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Öğretmen yetiştirme, Paradigma, Teknoloji, Bilgi Çağı.

1. INTRODUCTION

The 21st century demands not only the transmission of academic knowledge but also the development of high-level skills such as critical thinking, creativity, collaboration, and digital literacy (Trilling & Fadel, 2009). This has led to a reconsideration of the traditional role of teachers as mere transmitters of content. Every transformation in the field of education gains meaning through the interpretation and application by teachers. For this reason, qualified teachers are considered a prerequisite for any educational reform (MoNE, 2017). While teacher education systems have long operated within a centralized, rote-based structure focused on knowledge transmission, there is now a shift toward a learner-centered, technology-supported, culturally sensitive, and lifelong learning-oriented teacher profile (Darling-Hammond, 2006). Education is a tool for shaping both individuals and society through individuals. Thus, it is essential to consider the individual and societal functions of education within both national and international contexts. Teachers who will contribute to transforming society must be capable of raising individuals who meet changing personal and societal needs (Turan, 2006).

Traditionally, the teacher played the role of knowledge transmitter and educational authority. In contrast, in the modern educational paradigm, the teacher guides students in discovering knowledge by placing the learner at the center (Gutek, 2019). Teacher education today is being shaped by an educational approach responsive to the changing social structure and demands of the 21st century. Despite the established status and social role of the teaching profession, innovations in teacher education have brought about new models and approaches.

The diversification and widespread availability of information technologies, as well as individuals' access to knowledge regardless of time and space, have transformed both the meaning attributed to information and the ways in which it is accessed (Kozikoğlu & Altunova, 2018). The rapid developments in technology and individuals' easy access to desired information have changed the roles of teachers—who were previously responsible for knowledge transfer—and the competencies expected from them (Gürültü, Aslan & Alıcı, 2020). Since teachers are both implementers and developers of education, the effort to train qualified teachers has always held a significant place on the societal agenda (MoNE, 2017). Therefore, it is understood that the approaches used in teacher education from past to present must be reinterpreted in accordance with the needs of the new social structure and aligned with innovations. According to Turan (2006), the primary mission of modern education is to help children discover their potential and use it for the benefit of society. Societies that will shape the future world are those that

have teachers capable of nurturing creative individuals. Therefore, teachers must facilitate the self-discovery and learning-based development of individuals to meet societal needs. These changing functions of education have necessitated the redefinition of both teaching and the teaching profession.

The questioning of the traditional function of education has led to the assignment of new roles and qualifications to teachers and the teaching profession. Every society has begun to develop educational and teacher training policies that meet its specific needs. In developed societies, the selection, training, and professional development of teachers are being restructured in response to evolving individual and social demands. Given that teachers are the practitioners of education who prepare society for the future, their training is seen as critically important. This article aims to identify the key components of this transformation in light of current literature and to evaluate the emerging paradigms in teacher education within a theoretical framework.

2. THE LIMITATIONS OF TRADITIONAL TEACHER EDUCATION APPROACHES

The rapid developments brought about by advancements in information and communication technologies and digitalization have distinctly differentiated the current century from previous ones (Erten, 2020). For many years, teacher education has been conducted through a traditional model that perceives teachers as the ultimate authority of knowledge and centers around conventional teaching methods. These models prioritize imparting pedagogical content knowledge to pre-service teachers; however, they often lack practical components and are disconnected from real-life contexts (Grossman, Hammerness, & McDonald, 2009). In contrast, artificial intelligence (AI) has led to transformative changes in many fields, particularly influencing understanding and practices related to teaching and learning (An et al., 2023). Edmond (2017) highlights predictions that go beyond the impact of AI on human life, suggesting that robot teachers may take on educational roles and human teachers may serve as assistants to these “intelligent machines.” Therefore, understanding teachers’ attitudes toward AI is crucial for its effective and successful integration in schools (Holmes et al., 2019). Despite predictions that AI may replace teachers, educators remain indispensable stakeholders in AI-based educational practices (Seufert et al., 2020). The rapid advancement of educational technologies and the ongoing digital transformation in education underscore the need for a paradigm shift in teacher training policies and practices.

The competencies expected of individuals in the 21st century have evolved in line with the changing roles of teachers (Sayın & Seferlioğlu, 2016). A defining feature of 21st-century skills is their emergence in response to the evolving demands of our time. Consequently, new-generation teachers must possess the competencies necessary to nurture individuals who are critical thinkers and proficient users of information technologies (Coşkun, 2022). Teachers play a pivotal role in equipping students with the skills required by this century (Erten, 2020). However, it is critically important to examine the extent to which teachers themselves possess these 21st-century skills (Uyar & Çiçek, 2020). The generally low level of such competencies among pre-service teachers in Turkey may be attributed to the lack of competency-based approaches in teacher education programs. Although 21st-century skills have been implemented for a long time in developed countries, their recent adoption in Turkey can be seen as an indicator of the need for improvement in teacher qualifications (Berkant & Varki, 2022). It has been frequently emphasized that the short-term and superficial practical courses provided to teacher candidates in Turkish teacher education programs are inadequate in fostering professional competencies (Yüksel, 2004). In the traditional approach, teachers are typically positioned as the sole

conveyors of knowledge, while students are passive recipients. This approach is increasingly incompatible with the dynamic social and technological structure of today's world.

Today, the requirements of the digital age, the redefinition of the teacher's role, changing student needs, and new educational approaches have all imposed new professional responsibilities on teachers. Moreover, teaching as a profession demands a continuous openness to development in terms of competency (MoNE, 2017). Within the context of national and international developments, updating professional teaching competencies and preparing teachers to meet the needs of the modern era should be among the country's foremost priorities. The Teacher Strategy Document (2017) emphasizes the need to revise teacher competencies in line with current demands and to use these competencies as a reference in the implementation of teacher education programs. Within this framework, teacher education has become one of the most pressing and significant priorities in our education system. Day (2002) also underlines the importance of involving teachers in educational reforms, highlighting the significance of their professional competencies in meeting the demands of the modern world. In Turkey, teacher education has long been debated as a matter of national significance. To strengthen society, it is essential to develop long-term teacher education policies and models. Additionally, experts responsible for training teachers should also be involved in shaping educational policies and models (Turan, 2006). Considering the crucial role of teachers in educating individuals within society, it is of utmost importance that approaches to their education and professional development are structured by educational experts.

2.1. New Paradigms: Theoretical Foundations and Practical Reflections

Globalization and technological advancements have transformed the requirements of the modern era, positioning the ability to apply knowledge to real-life situations as an essential skill for individuals to adapt to social life. As early as the late 20th century, Singh (1991) predicted that developments in information technologies would shift the role of teachers in education toward a more student-centered approach. Accordingly, the teacher's role has been redefined to include preparing the learning environment in harmony with technology and facilitating learning by guiding students (Güneş, 2014; 2016). From the early 19th century to the current 21st-century technological era, various educational approaches—each with distinct characteristics—have influenced both the education system and the teacher training process. In this regard, it is crucial to understand these educational approaches and adapt them to contemporary models of teacher education.

New teacher education models are being restructured through an interdisciplinary perspective. In response to the dynamic conditions of today's world, each country is developing new policies tailored to its national needs in order to reform its teacher training approaches (Turan, 2006). Within this framework, educational paradigms are evolving, and the following approaches in teacher education serve to explain this transformation.

Traditional Educational Approach

As the oldest form of education, this approach is centered around the direct transmission of knowledge to students. Its primary goal is to deliver content to learners, with the teacher serving as a conduit of information (Alamargot, 2001). The teacher, positioned at the center of the educational process, is responsible for presenting, defining, explaining, and organizing knowledge in a manner appropriate to the students' level (Barnier, 2005, as cited in Güneş, 2016). However, recent technological

advancements—particularly those affecting learning and teaching practices—have rendered this approach increasingly ineffective.

Behaviorist Approach

This approach interprets the goal of the educational process as a change in behavior and associates learning with the realization of behavioral transformation (Güneş, 2014). Within this perspective, which views knowledge as content that manifests in observable behavior, the teacher is expected to model appropriate behaviors so that students can learn through imitation (Barnier, 2005). Focusing heavily on teacher training, this model considers the teacher as a behavioral role model and emphasizes the importance of the teacher's character over student learning. It regards teacher quality as the most critical issue within the education system.

Cognitive Approach

The cognitive approach considers the student as an individual who processes information and sees learning as a mental process that cannot be directly observed (Güneş, 2014). In this context, learning occurs when the teacher equips the student with the necessary skills and processes to facilitate active learning. The teacher's role is to enhance students' cognitive abilities and promote their active participation in the learning process. This understanding is also reflected in teacher education, where teachers are expected to specialize professionally to develop students' cognitive skills. Today, teaching is widely recognized across many countries as a profession that requires specialized knowledge and expertise.

Constructivist Approach

This student-centered approach encourages learners to discover knowledge through inquiry and to construct meaning based on their individual learning styles. It aims to foster individuals who continuously improve themselves through integrating new knowledge. The primary objective of this approach is defined as "teaching students how to learn." In this model, the teacher facilitates the learning process and supports students in engaging in active learning (Güneş, 2014; Kozanitis, 2005). Constructivism in teacher education focuses on producing teachers who teach how to learn, rather than simply transmitting information. Consequently, teachers are expected to embrace lifelong learning as "learning teachers." Teacher training programs that adopt this model emphasize skill-based approaches to ensure that teachers develop competencies across various domains. In Turkey, the constructivist approach was incorporated into the national curriculum in 2004 and officially implemented in 2006.

3. Teacher Education: Models And Contemporary Transformations

Teacher education is conceptualized through two distinct models within a specific pedagogical approach: concurrent and consecutive models. In the concurrent model, theoretical and practical professional courses are delivered simultaneously. In contrast, the consecutive model entails that individuals first complete their theoretical subject-area education, and only then enroll in teacher education programs if they wish to pursue a teaching career. This model offers flexibility to education systems in the process of teacher preparation (European Commission/EACEA/Eurydice, 2018).

Similar to Turkey, the majority of European countries adopt the concurrent model in their teacher education systems. Depending on the educational level and national structure, either one or both models may be employed in the teacher training process (OECD, 2014). The training of teachers, as the primary implementers of education, has become a critical area—particularly in the wake of

technological developments that have triggered a rethinking of education systems. Evolving individual and societal needs have necessitated the redefinition of the teacher's role, responsibilities, characteristics, and professional competencies. Traditional models of teacher education are being reshaped to align with contemporary educational paradigms. The following section outlines current models and characteristics of teacher education in the 21st century, reflecting this shift in educational understanding.

3.1. The Lifelong Learning Teacher Model

The modern understanding of the teaching profession envisions the teacher as both an instructor and a lifelong learner. Professional development for teachers is no longer confined to pre-service education; it now includes continuous learning through in-service training, peer learning, and professional learning communities (Avalos, 2011). In the 21st century, education systems are increasingly shifting toward more flexible structures, with curricula that place the student at the center and emphasize learning processes (Gültekin, 2014). Teacher learning involves knowledge sharing, practice-based feedback, and critical reflection. In this context, Professional Learning Communities (PLCs) are effective structures that support collective teacher learning (Stoll et al., 2006).

Trilling and Fadel (2009) identified key findings on how 21st-century skills can be evaluated within the framework of lifelong learning. Teachers are expected to sustain their individual and professional growth in alignment with the concept of lifelong learning, lead continuous innovation in their learning environments, and foster a culture of learning among students.

Today, 21st-century skills are defined as the competencies necessary to meet the demands of the digital age—skills that enable individuals to fulfill digital requirements and synthesize and analyze information effectively (Belet Boyacı & Güner Özer, 2019). Teachers responsible for cultivating such individuals must themselves possess the necessary qualifications to integrate knowledge into life, demonstrate digital proficiency, and effectively utilize technology in educational contexts (Bozkurt & Çakır, 2016). Ensuring continuous professional learning for teachers is essential for the success of educational reforms and for the improvement of learning outcomes. Key dimensions expected to support professional development in teachers include:

- Being open to learning and embracing lifelong learning.
- Applying what is learned and sharing it with students.
- Viewing learning and self-improvement as a way of life.
- Ensuring unlimited access to professional learning and practice opportunities for teachers.
- Establishing a direct link between student learning and the teacher's professional development.
- Recognizing the human factor as fundamental to professional development (Bredeson, 2002).

Teachers' ability to meet expected qualifications and technological competencies often varies depending on the practical training they receive. Among OECD and EU countries, Turkey is one of the countries that allocates the least amount of time for pre-service teaching practice. However, teaching practice is critical for preparing teacher candidates for the profession and for familiarizing them with the education system. Therefore, as in OECD and EU countries, Turkey should allocate sufficient time and resources to teaching practice within its teacher education programs (Çelik & Bozgeyikli, 2019). Given the complexity of evolving educational approaches, teachers are expected to design alternative teaching

strategies, develop instructional activities, and create effective learning environments. However, the reluctance of teachers to move away from traditional teaching approaches poses an increasingly significant challenge for the future of societies.

3.2. Critical Pedagogy Perspective

Freire (1970) criticized the notion of viewing students as empty vessels to be filled with information. Instead, he advocated for a dynamic and transformative relationship in which both teacher and student learn, question, and grow together. Within this framework, integrating critical pedagogy into teacher education programs fosters teachers' awareness of social inequalities, cultural differences, and issues of justice (Giroux, 2011). In recent years, technological advancements have diminished national boundaries in education, leading to increasingly internationalized educational processes and the emergence of multicultural learning environments.

One of the primary goals of education is to ensure equal rights for children from diverse backgrounds by eliminating disparities rooted in their social and familial contexts. Teachers must be aware of students' individual differences and implement inclusive educational practices that address inequalities within the classroom. In this regard, pedagogical training offered in teacher education programs plays a critical role. Recent studies indicate that digital transformation has intensified disparities among students, particularly in terms of access to technology and the ability to use information and communication technologies (Işık & Bahat, 2021). In response, the new paradigm of digitalized education calls for measures to reduce differences in access to education, technology use, and remote learning opportunities.

Nieto (2000) emphasized the critical role of increasing cultural diversity, socio-economic inequality, and the limited access to rights among the majority of society in the 21st century. From this perspective, education is considered a powerful tool to help young people navigate and overcome these challenges. Facilitating the success and social integration of students from low socio-economic backgrounds is a key priority of contemporary education systems (Fullinwider, 2001). Therefore, all nations must ensure active participation of teachers in educational innovations to foster equitable and inclusive learning environments.

3.3. Technological Pedagogical Transformation (TPACK Model)

In the digital age, teachers are expected to integrate technology with pedagogical knowledge to design effective learning environments. The TPACK model, developed by Mishra and Koehler (2006), proposes the integration of content knowledge, pedagogical knowledge, and technological knowledge by teachers. Therefore, teacher education programs must include practical components that facilitate this integration. According to Gülpınar (2005), the desired transformation in digitalized education can only occur if teachers, who are at the core of the education system, accept and embrace ongoing changes.

Contemporary educational paradigms, along with the dissolution of traditional boundaries and the demand for equal access to educational opportunities for all, have led to the emergence of a multidimensional understanding of citizenship. Teachers in the digital age must be trained with an awareness of multiculturalism and must possess the competencies to engage with diverse student populations. Teacher education is critically important for shaping the future, development, and transformation of societies (Tutkun & Aksoyalp, 2010). Teachers must be aware of the rapid pace of technological change and be capable of accurately interpreting how the paradigms of the 21st century

influence educational practices (Çalık & Sezgin, 2005). This shift reinforces the necessity of training highly qualified teachers who can adapt to contemporary societal demands (Kazu & Yenen, 2014).

In most OECD countries, the teacher candidacy process is supported through practice-based training and professional development programs. Between 1995 and 2015, Turkey implemented a multi-stage teacher training process involving foundational, preparatory, and practical training modules, followed by seminars and examinations. Since 2015, the Ministry of National Education (MoNE) has introduced reforms to the teacher candidacy process. According to the Regulation on Appointment and Relocation of Teachers (2015), the candidacy process includes:

- A one-year probationary teaching period with three performance evaluations
- A written and/or oral examination.

Candidates who complete these requirements become tenured teachers at the end of the one year (MoNE, 2015).

To help modern societies cope with the challenges of adapting to technological change, it is essential to reform education policies through the lens of teacher competencies (Tutkun & Aksoyalp, 2010). Teachers' ability to effectively use emerging information technologies is increasingly seen as a fundamental requirement for preparing future generations. Consequently, the continuous updating of teacher education curricula and training programs in line with technological advancements is not merely an option-it is a necessity brought about by the era of technological transformation.

3.4. Multicultural Education and Cultural Competence

Globalization, migration flows, and increasing cultural diversity have made it imperative for teachers to possess cultural sensitivity in classroom settings. Banks (2004) emphasized that teachers should be capable of empathizing with students from different cultural backgrounds, be free from cultural biases, and approach them with fairness. Cultural competence is a multifaceted quality that encompasses not only knowledge but also attitudes and behaviors (Gay, 2002). In the 21st century, the skills required of students are also necessary for the professional development of teachers (Orhan-Göksün, 2016).

Teachers must adapt learning environments to evolving circumstances and restructure instructional goals accordingly. They should enhance their knowledge and skills to address the cultural diversity present in educational programs (Collwill & Gallagher, 2007; Pettersson, Postholm, Flem & Gudmundsdottir, 2004). Therefore, 21st-century education programs must be interdisciplinary and holistic in nature (Shaw, 2008). Skills such as digital competence, the use of technological tools, and cultural awareness are now considered essential life skills (Anagün et al., 2016; Belet Boyacı & Güner Özer, 2019). Teachers must be trained in information and communication technology (ICT) literacy, learning-to-learn strategies, and cultural competence, all of which are essential in the 21st century (Scardamalia, Bransford, Kozma & Quellmalz, 2014). In the 20th century, teacher education at the international level was recognized as necessary, including content addressing cultural differences (Lappan & Le, 2002).

Today, competencies such as improved cultural adaptability, cultural sensitivity, and the ability to navigate social and professional life are regarded not only as life skills but also as career competencies necessary for success. In line with international competency frameworks, digital literacy, adaptability, socialization, intercultural skills, accountability, and transparency are all classified as vital life skills (Aydın, 2019; Belet Boyacı & Güner Özer, 2019; Çelebi & Altuncu, 2019). Intercultural education in

teacher training has become a priority in educational reform across the world. The significance of teacher preparation in building sustainable multicultural societies is emphasized by international education agencies such as UNESCO (Tutkun & Aksoyalp, 2010). Multiculturalism and pluralism are now considered essential qualities in 21st-century teacher education (Spiecker & Steutel, 2001). Flexibility toward different lifestyles, support for equal rights, and resistance to discrimination are among the core traits every 21st-century teacher must possess. Teacher education in this century must aim to instill multicultural understanding and competencies and should be delivered at an international level.

3.5. Inclusive and Student-Centered Approaches

New educational paradigms position the teacher not as a transmitter of information but as a facilitator of learning. Within this framework, approaches such as constructivist teaching, active learning, project-based learning, and collaborative learning have gained prominence (Bransford, Brown & Cocking, 2000). Today, unlike in the past, education systems—and teachers—are expected not to simply transfer knowledge, but to cultivate individuals who can produce and apply new knowledge (Eğmir & Çengelli, 2020). Since adapting to technology and accessing rapidly spreading information to solve daily-life problems has become essential for all individuals, these competencies are now indispensable (Anagün, Atalay, Kılıç & Yaşar, 2016).

Under current conditions, it is necessary to develop 21st-century skills for both individual and societal advancement. Educational programs should increasingly focus on activities that promote and develop these skills. Student-centered teaching methods and techniques have proven effective in instilling these competencies and in measuring personal transformation (Berkant, 2018). Education must be restructured to meet these new needs, and teachers should be equipped with the knowledge and skills to implement such changes effectively. To succeed in education and in the workplace, 21st-century individuals must use technology effectively, be open to new ideas and experiences, and possess leadership skills (Eryılmaz & Uluyol, 2015). Teachers responsible for cultivating such individuals must be capable of assessing educational processes and classroom activities, and they must strive for continuous improvement and innovation (Alp & Taşkın, 2008). Pre-service teachers should not only learn these approaches theoretically but also experience and internalize them in practice-based settings.

The European Union (2006) has proposed a set of “Key Competences for Lifelong Learning” to be addressed in teacher education programs. Competencies such as learning to learn, social and civic competence, cultural awareness, and expression are also key goals of the constructivist approach (Güneş, 2016). Countries such as Germany, the UK, France, and Portugal have revised their pre-service teacher education systems to instill these competencies through constructivist reforms (European Union, 2007). In Turkey, the Council of Higher Education (YÖK) has also acknowledged the need to revise teacher training programs in line with the constructivist model to promote active learning (YÖK, 2007). Throughout the Republican era, teacher education programs in Turkey differed from those in Europe in terms of duration, curriculum, and qualification requirements until the widespread adoption of constructivist education in 2006.

In European countries, university-level education has been a requirement for entering the teaching profession since the early 19th century. In Turkey, the requirement for university-level teacher training was officially introduced in 1973 by the Basic Law of National Education (Law No. 1739), which defined teaching as “a specialized profession responsible for the educational and instructional duties of the state.” With the enactment of the Teaching Profession Law in 2024, this definition has been reinforced,

and teaching is now officially recognized as a professional specialization. In light of these developments, teacher education is viewed as a critical pillar for shaping the future of the country in alignment with the requirements of the 21st century.

3.6. Comparative and Integrative Evaluation of Teacher Education Theories

The lifelong learning teacher model, critical pedagogy approach, TPACK model, multicultural education approach, and inclusive student-centered teaching approaches focus on different dimensions of teacher education; however, they can be considered complementary theoretical frameworks in constructing a holistic teacher competency framework. A common characteristic of these theories is that they position teachers not merely as transmitters of knowledge, but as professionals who facilitate learning, assume social responsibility, and adapt to change.

The lifelong learning teacher model and the TPACK model similarly emphasize the necessity for teachers to engage in continuous professional development. While the lifelong learning approach addresses professional development as a process-oriented and continuous phenomenon, the TPACK model structures this development through the integration of technology, pedagogy, and content knowledge. In this sense, the lifelong learning approach represents the philosophical and behavioral dimension of professional development, whereas the TPACK model supports its practical and competency-based dimension.

The critical pedagogy approach and the multicultural education approach primarily focus on the social dimension of education. Critical pedagogy examines education within the context of power relations, inequalities, and social justice, whereas multicultural education emphasizes cultural diversity, cultural responsiveness, and equal educational opportunities. From this perspective, critical pedagogy enhances teachers' social awareness, while multicultural education supports the translation of this awareness into classroom practices.

Inclusive and student-centered approaches, on the other hand, strengthen the practical implementation dimension of all other theoretical approaches. While lifelong learning emphasizes continuous professional growth, the TPACK model focuses on technology integration, critical pedagogy highlights social consciousness, and multicultural education promotes cultural awareness, inclusive and student-centered approaches demonstrate how these competencies can be implemented within learning environments.

One of the major differences among these theories lies in their primary focus areas. The TPACK model mainly concentrates on structuring teachers' pedagogical and technological competencies, whereas critical pedagogy emphasizes teachers' social roles and transformative potential. The lifelong learning approach centers on individual professional development, while multicultural education strengthens the social and cultural dimensions of teaching. Inclusive and student-centered approaches primarily focus on instructional design and learning experiences.

When these theoretical approaches are evaluated collectively, it becomes evident that the new paradigm in teacher education requires a multidimensional structure. Modern teachers are expected not only to possess content knowledge but also to be capable of integrating technology into teaching, demonstrating cultural sensitivity, developing awareness of social inequalities, engaging in lifelong learning, and designing student-centered learning environments. In this respect, these theoretical approaches provide a comprehensive and integrated framework for teacher education.

4. METHOD

This section presents information regarding research design and how the relevant literature was analyzed in line with the research objective.

4.1. Research Design

This study was designed within the framework of a qualitative research approach to examine new paradigms in teacher education. A literature analysis method based on document analysis was employed. Document analysis involves the systematic examination of written materials that contain information about the phenomenon being investigated (Yıldırım & Şimşek, 2016). In this study, academic studies related to teacher education, teacher training, 21st-century skills, digital transformation, and new approaches in education were analyzed.

The study is descriptive in nature and is based on the comparative analysis of theoretical approaches existing in the literature. In qualitative research, literature review is not only considered a process of information compilation but also a meaning-making process through thematic analysis (Bowen, 2009).

4.2. Data Collection

The research data were obtained through a systematic literature review. National and international databases were used for the literature search:

- Web of Science
- Scopus
- ERIC
- Google Scholar
- TR Index
- National Thesis Center of the Council of Higher Education (YÖK)

The following keywords were used in the literature search:

- Teacher education
- Teacher training models
- Lifelong learning teacher
- Critical pedagogy
- TPACK
- Multicultural education
- Inclusive education
- 21st century skills
- Teacher professional development

Studies published between 2000 and 2024 were examined. This time frame was selected because digital transformation in teacher education and 21st-century skills have been widely discussed in the literature during this period. The studies included in the research consisted of:

- Peer-reviewed academic journal articles
- Reports published by international organizations (OECD, UNESCO, etc.)
- Foundational theoretical studies in teacher education
- Studies published after 2000
- Studies directly related to teacher education and teacher training

Additionally, non-peer-reviewed publications, studies not directly related to the topic, duplicate studies, and studies without accessible full texts were excluded from the analysis. As a result of the screening process, a total of **912** studies were reviewed, and **36** studies that met the inclusion criteria were included in the analysis.

4.3. Data Analysis

The documents obtained in the study were analyzed using thematic analysis, one of the qualitative data analysis methods. Thematic analysis enables the identification and categorization of meaning patterns within the data (Braun & Clarke, 2006). The document analysis process consisted of the following stages:

1. Reading the documents and conducting preliminary analysis
2. Coding meaningful expressions
3. Grouping codes into categories
4. Transforming categories into themes
5. Interpreting the themes

Theme and Coding Structure: As a result of the analysis, the following main themes were identified:

- Theme 1: Professional Development and Lifelong Learning
- Theme2: Technological Pedagogical Transformation (TPACK and Digital Competencies)
- Theme 3: Social and Cultural Dimensions (Critical Pedagogy and Multicultural Education)
- Theme 4: Instructional Approaches (Inclusive and Student-Centered Education)

4.4. Validity and Reliability

To increase the reliability of the study, data were collected from multiple databases, different types of academic sources (articles, books, and reports) were used, and the coding process was reviewed repeatedly. These practices are among the methods that enhance reliability in qualitative research (Lincoln & Guba, 1985).

5. FINDINGS BASED ON THE LITERATURE REVIEW

With the digitalization of education, the role of teachers in education and society has begun to be reinterpreted. In the 21st century, it is emphasized that teacher education processes should integrate educational innovations and adopt an approach in which the teacher is positioned at the center of the learning process (Verloop et al., 2001). In this context, how teachers adapt to transformations in education and their attitudes toward new educational approaches are considered determining factors in the successful implementation of innovations in education systems.

Teachers' digital competence levels are critically important in the integration of information and communication technologies into educational environments. OECD TALIS 2018 data reveal that a significant proportion of teachers perceive themselves as inadequate in digital competence and require continuous professional development in this area (OECD, 2019). In addition, technology has the potential to enhance teachers' collaboration, pedagogical content sharing, and instructional effectiveness.

However, the literature presents diverse and sometimes contradictory findings regarding the effects of digitalization. While some studies suggest that digital technologies transform the teaching profession

and require the redefinition of pedagogical competencies, others indicate that technological transformation does not always translate into classroom practices as expected. It is reported that although teachers develop positive attitudes toward technology, their pedagogical integration skills may remain limited (García et al., 2023). Similarly, teachers are often reported to use digital tools not as part of pedagogical design but rather as implementers of ready-made applications. This situation suggests that technology may reinforce existing teaching approaches rather than transforming instructional processes. Therefore, teacher education programs should focus not only on technical skills but also on pedagogical transformation processes.

Studies conducted in Türkiye indicate that technological pedagogical content knowledge (TPACK) and technology self-efficacy are determining factors in teacher candidates' technology integration. However, while individual factors such as technology certification increase technology use self-efficacy, structural variables such as program type appear to have limited impact (Şimşek & Yazar, 2018).

Effective teacher education systems emphasize long-term practicum experiences, mentoring support, and the integration of theory and practice as fundamental components (Darling-Hammond, 2017). This approach highlights the necessity of supporting teacher education programs with practice-based professional development, especially in the technology era. Nevertheless, some studies indicate that excessive technology use may lead to negative outcomes in learning processes. In particular, overuse of AI-supported learning tools may lead to superficial learning and an illusion of competence among students (OECD, 2026). This finding highlights the importance of maintaining pedagogical balance in technology use.

In teacher education processes, not only technical competencies but also teacher self-efficacy, institutional support, and professional identity development are considered significant. Teachers' readiness to teach artificial intelligence and emerging technologies is often associated with psychological factors and lack of experience (Rajapakse et al., 2024). In the Turkish context, restructuring teacher education systems in comparison with developed countries has long been discussed (Atanur Baskan et al., 2006). Strengthening university teacher education infrastructure, encouraging postgraduate education, and establishing teacher education standards are considered important in this process (Keskin & Yazar, 2015; Köğce et al., 2014; Çelebi & Altuncu, 2019).

Table 1. Findings on New Paradigms in Teacher Education

Theme	Finding	Interpretation	Implications for Teacher Education
Digitalization and the Role of the Teacher	Digitalization is redefining the teacher's role; adaptation to innovations is required in teacher education.	The teacher is no longer a transmitter of knowledge but a learning designer.	Programs should be structured based on digital pedagogy.
Digital Competence and Professional Development	According to TALIS data, a significant proportion of teachers consider themselves inadequate in digital competence.	Continuous professional development is essential for digital transformation.	In-service training and lifelong learning systems should be strengthened.

Technology Use and Pedagogical Alignment	Technology can foster positive attitudes; however, pedagogical alignment may remain limited.	Technology alone does not ensure transformation.	Technology and pedagogy should be integrated (TPACK).
TPACK and Technology Self-Efficacy	Technology self-efficacy affects technology adoption; individual factors may be more influential than program type.	Psychological and individual factors are important.	Pre-service teachers' technology self-efficacy should be developed.
Practice-Based Teacher Education	Effective systems include long-term practice, mentoring, and theory–practice integration.	Lack of practice reduces teacher quality.	Clinical practice, mentoring, and school–university collaboration should be strengthened.
Risks of Technology	Excessive use of technology/AI may lead to superficial learning.	Digital pedagogical balance is necessary.	Critical technology literacy should be developed.
Teacher Identity and Institutional Support	Institutional support, professional identity, and self-efficacy influence technology adaptation.	Systemic factors are as important as individual factors.	School culture and institutional support mechanisms should be strengthened.
Teacher Education in the Context of Türkiye	In Türkiye, teacher education needs to be strengthened in terms of infrastructure, graduate education, and standardization.	There is a need for structural reform.	Teacher education policies should be restructured.
Dimensions of the New Paradigm	New paradigms: technology integration + pedagogical transformation + professional development + professional identity.	Teacher education should be multidimensional.	A holistic teacher education model should be developed.

The table generally shows that digitalization in teacher education is not limited to technology use alone; it needs to be addressed together with pedagogical transformation, professional development, and teacher identity. It also emphasizes that teacher education should be structured as a multidimensional system that is practice-based, supports continuous professional development, and is strengthened through institutional structures. In the context of Türkiye, the need for structural reform, standardization, and policy-level restructuring stands out.

When these findings are evaluated together, it becomes clear that new paradigms in teacher education should focus not only on technology integration but also on pedagogical transformation, continuity of professional development, critical technology literacy, and strengthening teacher professional identity. Furthermore, new paradigms demonstrate that their integration into teacher education systems is inevitable. For countries aiming to remain competitive in the future and keep pace with global developments, it has become essential to update teacher education programs by first improving the competencies of current teachers.

6. DISCUSSION

The literature findings indicate that digitalization has become an inevitable area of transformation in teacher education. However, it is also evident that the use of digital technologies in education does not automatically improve the quality of instruction. Teachers tend to use technology primarily when it contributes directly to the learning process and do not perceive technology as an end in itself. This suggests that technology integration should be evaluated within a pedagogical framework (OECD, 2019; Darling-Hammond, 2017).

Research findings indicate that teachers need not only technical knowledge but also technological pedagogical content knowledge (TPACK) for effective technology integration. The TPACK framework enables teachers to integrate technology, pedagogy, and content knowledge to deliver effective instruction (Mishra & Koehler, 2006). Training programs focusing solely on technological skills do not sufficiently translate into classroom practice; instead, technology education integrated with pedagogical and content knowledge is considered more effective (Darling-Hammond, 2017). These findings suggest that teacher education programs should be structured to enhance pedagogical design skills. Similarly, research indicates that technology-focused teacher education practices positively influence teacher candidates' TPACK levels and their self-efficacy perceptions regarding technology integration; however, this effect may not always be strong (Şimşek & Yazar, 2018; Bozkurt, 2020). This suggests that sustainable technology integration requires long-term professional development models (OECD, 2019).

Teachers' adaptation to digital transformation is influenced by institutional support, professional development opportunities, and attitudes toward change. Although teachers recognize the benefits of digital tools, factors such as lack of professional development and resistance to change may complicate the integration process (Uyar & Çiçek, 2020; Bozkurt, 2020). This finding indicates that teacher education systems should not be limited to pre-service education alone. The use of artificial intelligence and emerging digital technologies in education has the potential to support instructional processes; however, it may also pose risks in terms of critical thinking, creativity, and deep learning skills. In particular, excessive use of AI-supported learning tools may lead to superficial learning and dependency risks (OECD, 2023). On the other hand, AI technologies are also reported to provide opportunities for pedagogical modeling, personalized learning, and the development of digital literacy in teacher education (UNESCO, 2021).

Furthermore, teachers' trust in and acceptance of technology are associated with their self-efficacy perceptions. Teachers with higher levels of technology self-efficacy tend to use technology more effectively in instructional processes and develop more positive attitudes toward technology use (Bandura, 1997; Şimşek & Yazar, 2018). In the Turkish context, it is evident that teacher education systems need to be strengthened in terms of practice-based education, mentoring support, and theory-practice integration. Practice-based teacher education models are reported to play a significant role in improving teacher quality in effective teacher education systems (Darling-Hammond, 2017; Atanur Baskan et al., 2006). When these findings are evaluated collectively, it becomes clear that new paradigms in teacher education should focus not only on technology use but also on pedagogical transformation, continuity of professional development, critical technology literacy, and strengthening teacher professional identity (OECD, 2019; UNESCO, 2021).

7. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

This research aimed to thoroughly examine the results obtained through the application of bibliometric analysis methods in the fields of educational management and educational technologies. The analysis covered 2,864 academic studies published in the Web of Science database between 1983 and 2024. The findings reveal a significant increase in the number of studies on educational management and educational technologies. It was concluded that research in this field has rapidly increased, particularly since 2004, and that the role of digitalization in education has become even more important, especially after the COVID-19 pandemic. The increasing interaction between educational management and technologies shows that these two fields are complementary and play a critical role in increasing the effectiveness of educational processes.

In conclusion the findings of this study indicate that new paradigms in teacher education should be addressed through a holistic approach that integrates technology integration, pedagogical transformation, continuity of professional development, and strengthening teacher professional identity. These findings demonstrate that teacher education is not merely a process of developing technical skills but requires a multidimensional structure that encompasses pedagogical, cognitive, and professional development. Although improving teachers' digital competencies is an essential component of teacher education, it is not sufficient on its own. Teacher education programs should be designed within a comprehensive framework that supports pedagogical design skills, critical thinking, problem-solving abilities, and professional self-efficacy development.

Furthermore, teacher education systems should not be limited to pre-service education alone but should be supported through in-service training and postgraduate education opportunities. Practice-based teacher education models, mentoring systems, and university-school partnerships play a significant role in improving teacher quality. Overall, this study suggests that new paradigms in teacher education should move beyond technology-focused approaches and be addressed within a holistic framework that includes pedagogical transformation, continuous professional development, and critical technology literacy. These findings are expected to contribute to the development of teacher education policies and provide a theoretical framework for future research.

To prepare pre-service teachers in line with these new paradigms:

Recommendations for Teacher Education Programs

- Teacher education programs should be restructured to develop pedagogical design skills alongside technology integration.
- Teacher education programs should place greater emphasis on practice-based training, extended school practicum experiences, and mentoring practices.
- Program curricula should be updated to be competency-based and practice-oriented.

Recommendations for Professional Development Processes

- Continuous professional development programs should be designed to improve teachers' digital competencies.
- In-service training and postgraduate education opportunities should be encouraged to support teachers' professional development.

System-Level Recommendations

- University–school collaboration should be strengthened to enhance teacher candidates' practical teaching experience.
- Technology use in teacher education systems should be addressed together with its pedagogical and critical thinking dimensions

REFERENCES

- Akyüz, Y. (2019). *Türk Eğitim Tarihi* (M.Ö. 1000- M.S. 2019) (20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Alp, S. & Şahin-Taşkın, Ç. (2008). Eğitimde yansıtıcı düşüncenin önemi ve yansıtıcı düşüncüyü geliştirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 311-320.
- Alamargot, D. (2001). L'acquisition des connaissances. In C. Golder & D. Gaonac'h (Eds.). *Enseigner à des adolescents*, Manuel de Psychologie, Coll. Profession Enseignant.Paris: Hachette Education.
- Anagün, S. Ş., Atalay, N., Kılıç, Z. & Yaşar, S. (2016). Öğretmen adaylarına yönelik 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 160-175.
- An, X., Chai, C. S., Li, Y., Zhou, Y., Shen, X., Zheng, C., & Chen, M. (2023). Modeling English teachers' behavioral intention to use artificial intelligence in middle schools. *Education and Information Technologies*, 28(5), 5187–5208. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11286-z>
- Avalos, B. (2011). Teacher professional development in Teaching and Teacher Education over ten years. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 10-20.
- Aydın, A. (2019). *İngilizce öğretmen adaylarının görüşleri çerçevesinde öğretmen eğitiminde 21. yüzyıl becerilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Banks, J. A. (2004). *Multicultural Education: Historical Development, Dimensions, and Practice*. In Handbook of Research on Multicultural Education (2nd ed.).
- Barnier, G. (2005). *Théories de l'apprentissage et pratiques d'enseignement*, 15.01.2015 tarihinde www.ac-nice.fr/.../Theories_apprentissage.pdf adresinden erişilmiştir.
- Başkan, P. D. G. A., Aydın, P. D. A., & Madden, Ö. T. (2006). Türkiye'deki Öğretmen Yetiştirme Sistemine Karşılaştırmalı Bir Bakış. Çukurova
- Belet Boyacı, Ş. D. ve Güner Özer, M. (2019). Öğrenmenin geleceği: 21. yüzyıl becerileri perspektifiyle Türkçe dersi öğretim programları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 708-738.
- Berkant, H., G. (2018) (Ed.). *Düşünme eğitimi-Kuramdan uygulamaya*. Çanakkale: Paradigma.
- Berkant, H. G. ve Varki, E. (2022). "Öğretmen Adaylarının Çok Boyutlu 21. Yüzyıl Becerileri ile Yaratıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(58):1661-1680
- Bozkurt, F. (2020). 21. yüzyıl becerileri açısından sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 34-64. <https://doi.org/10.9779/pauefd.688622>
- Bowen, G. A. (2009) Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9, 27-40. <http://dx.doi.org/10.3316/QRI0902027>
- Bransford, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2000). How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School.

- Braun, V. and Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN. 1478-0887 Available from: <http://eprints.uwe.ac.uk/11735>
- Bredeson, P. V. (2002). The architecture of professional development: materials, messages and meaning. *International Journal of Educational Research*, 37, 661-675.
- Cochran-Smith, M., & Lytle, S. L. (2009). *Inquiry as Stance: Practitioner Research for the Next Generation*. New York: Teachers College Press.
- Collwill, J. & Gallagher, C. (2007). Developing a Curriculum for the twenty-first century: The experiences of England and Northern Ireland. *Prospects*, 37, 411-425.
- Coşkun, F. (2022). Öğretmenlik mesleği ve 21. yüzyıl becerileri. *Alanyazın* 3(1),31-38 [http:// dx.doi.org/10.22596/cresjournal.0301.31.38](http://dx.doi.org/10.22596/cresjournal.0301.31.38)
- Çalık, T. & Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çelebi, M. ve Altuncu, N. (2019). 21. yüzyıl becerilerinin İngilizce öğretim programındaki yeri. 6. *Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı* (ss. 231-244). 26-27 Nisan, Gaziantep, Türkiye.
- Çelik, Z., Bozgeyikli, H. (2019, Mart). *Dünyada ve Türkiye’de öğretmen yetiştirme, istihdam ve mesleki gelişim politikaları* (Odak Analiz No. 2). Ankara: EBSAM.
- Darling-Hammond, L. (2006). *Powerful Teacher Education: Lessons from Exemplary Programs*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Darling-Hammond, L. (2017). Teacher education around the world: What can we learn from international practice? *European Journal of Teacher Education*, 40(3), 291–309.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde Program Geliştirme* (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Edmond, C. (2017). *This is when a robot is going to take your job, according to Oxford University*. Formative Content, World Economic Forum. An online publication of the World Economic Forum. 22.07.2025 tarihinde <https://www.weforum.org/agenda/2025/07/how-long-before-a-robot-takes-your-job-here-when-ai-experts-think-it-will-happen> adresinden erişilmiştir.
- Eğmir, E. & Çengelli, S. (2020). Öğretmenlerin 21. Yüzyıl Öğretim Becerilerinin Yansıtıcı Düşünmeyi Uygulama Becerilerini Yordama Gücü. *Journal of History School*, 45, 1045-1077.
- Erten, P. (2020). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ve bu becerilerin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(227), 33-64.
- Eryılmaz, S. & Uluyol, Ç. (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında FATİH projesi değerlendirmesi. *GEFAD / GUJGEF*, 35(2), 209-229.
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2018). *Teaching careers in Europe: Access, progression and support. Eurydice report*. Luxembourg: Publication Office of the European Union.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Herder and Herder.
- Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education*, 53(2), 106–116.
- Gay, G. (2010). *Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice* (2nd ed.). New York: Teachers College Press.
- Grossman, P., Hammerness, K., & McDonald, M. (2009). Redefining Teaching, Re-Imagining Teacher Education. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 15, 273-289. <http://dx.doi.org/10.1080/13540600902875340>

- Guterk, G. L. (2019). *Eğitimde felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*, çev. Nesrin Kale, 3. Baskı. Ankara: Ütopya yayınevi.
- Gülpınar, A. (2005). Beyin/zihin temelli öğrenme ilkeleri ve eğitimde yapılandırmacı modeller. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(2), 271-306.
- Gülpınar, Ö., & Güçlü, A. G. (2013). How to write a review article?. *Turkish Journal of Urology*, 39 (1), 44. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26328136/>
- Gültekin, M. (2014). Dünyada ve Türkiye’de ilköğretim programlarındaki yönelimler. *İlköğretim Online*, 13(3), 726-745.
- Güneş, F. (2014). *Sınıf Yönetimi yaklaşım ve modeller*, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Güneş, F. (2016). Öğretmen Yetiştirme Yaklaşım ve Modelleri, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 413-435.
- Gürültü, E., Aslan, M., & Alcı, B. (2020). Ortaöğretim öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerileri kullanım yeterlikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(4), 780-798. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2019051590>
- Güven, D. (2010). Öğretmen eğitiminin yeniden yapılandırılmasında yeni yönelimler. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 38-54.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. New York: Teachers College Press.
- Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning*. Center for Curriculum Redesign, Boston, USA.
- Işık, M. & Bahat, İ. (2021). Teknoloji bağlamında eğitimde fırsat eşitsizliği: Eğitime erişime yönelik sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 498-517. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.908232>
- Kaya, Z. & Kaya, H. (2014). 21. yüzyılda öğretmen yetiştirme paradigması: Bir çerçeve önerisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 15(3), 47-68.
- Kazu, İ. Y. & Yenen, E. T. (2014). Öğretmen yetiştirmede yeni bir yaklaşım: Klinik uygulama. *İlköğretim Online*, 13(3), 796-805.
- Keskin, İ. ve Yazar, T. (2015). Examining digital competence of teachers within the context of lifelong learning based on of the twenty-first century skills. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 1691-1711.
- Köğce, D., Özpınar, İ. ve Yenmez, A. A. (2014). Öğretim elemanlarının 21. yüzyıl öğrenen standartları ve yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 185-213.
- Kozikoğlu, İ., & Altunova, N. (2018). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine ilişkin öz yeterlik algılarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerini yordama gücü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 522-531. <https://DOI:10.5961/jhes.2018.293>
- Lappan, G. ve Le, Y. (2002). Reflections and recommendations. *International Journal of Educational Research*, 37, 227-232.
- Lincoln, Y.S. and Guba, E.G. (1985) Naturalistic Inquiry. SAGE, Thousand Oaks, 289-331. [http://dx.doi.org/10.1016/0147-1767\(85\)90062-8](http://dx.doi.org/10.1016/0147-1767(85)90062-8)
- MEB. (2015). Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150417-4.html>, adresinden 09.06.2025 tarihinde erişilmiştir.

- MEB. (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri*, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- Nieto, S. (2000). "Placing equity front and center: some thoughts on transforming teacher education on a new Century. *Journal of Teacher Education*, 51, (3),180-187.
- Odabaşı, H. F., & Kabakçı Yurdakul, I. (2008). Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı yeterlilikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 205–217.
- OECD. (2014). *Education at a glance 2014: OECD indicators*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- OECD. (2019). *TALIS 2018 Results (I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners*. OECD Publishing.
- Orhan-Göksün, D. (2016). *Öğretmen Adaylarının 21. yy. Öğrenen Becerileri ve 21. yy. Öğreten Becerileri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Özcan, K. (2021). Türkiye’de öğretmen yetiştirme sisteminde paradigma değişimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 17(1), 40–58.
- Pettersson, T., Postholm, M. B., Flem, A. & Gudmundsdottir, S. (2004). The classroom as a stage and teacher’s role. *Teaching and Teacher Education*, 20, 589-605.
- Rajapakse, R., Ariyaratna, W. & Selvakan, S. (2024). A Self-Efficacy Theory-Based Study on the Teachers’ Readiness to Teach Artificial Intelligence in Public Schools in Sri Lanka. *ACM Transactions on Computing Education*, 24(4). 47, 1 – 25. <https://doi.org/10.1145/3691354>
- Sahlberg, P. (2011). *Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* New York: Teachers College Press.
- Scardamalia, M., Bransford, J., Kozma, B. ve Quellmalz, E. (2014). New assessments and environments for knowledge building. [https://www.researchgate.net/ publication/242705214](https://www.researchgate.net/publication/242705214) adresinden 20.07.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Seufert, S., Guggemos, J., & Sailer, M. (2020). Technology-related knowledge, skills, and attitudes of pre-and in-service teachers: The current situation and emerging trends. *Computers in Human Behavior*, 115, 106552. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106552>
- Singh, R. (1991). *Education for the twenty-first century: Asia-Pacific perspectives* (91). Unesco Principal Regional Office for Asia and the Pacific.
- Shaw, A. (2008). *What is 21st century education?*. <http://www.21stcentury schools.com/>, Erişim tarihi: 19.07.2025.
- Stoll, L. et al., (2006). Professional Learning Communities: A Review of the Literature, *Journal of Educational Change*, 7, 221-258. <https://doi.org/10.1007/s10833-006-0006-8>.
- Şimşek, H. (2005). Küreselleşme ve eğitim: Yeni yönelimler. *Eğitimde Yansımalar IX: Küreselleşme ve Eğitim*, 15–24.
- Şimşek, Ö., & Yazar, T. (2018). Öğretmen Adaylarının Eğitimde Teknoloji Entegrasyon Öz-Yeterliliklerinin İncelenmesi: Türkiye Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 744-765. <https://doi.org/10.17755/esosder.357330>
- Turan, S., (2006). Eğitim ve Öğretmen Yetiştirmede Yeni Eğilimler. *Eğitime Bakış*, 2(5), 9-13.
- Trilling, B. ve Fadel, C. (2009). *21st century skills learning for life in our times*. John Wiley & Sons.

Tutkun, Ö. F. ve Aksoyalp, Y. (2010). 21. Yüzyılda Öğretmen Yetiştirme Eğitim Programının Boyutları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.

Union Europe (2007). Compétences clés pour l'éducation et la formation tout au long de la vie un cadre de référence européen, Luxembourg.

Uyar, A. & Çiçek, B. (2021). Farklı branşlardaki öğretmenlerin 21. yüzyıl becerileri. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 1-11.

Verloop, N., Driel, J. V. ve Meijer, P. (2001). Teacher knowledge and the knowledge base of teaching. *International Journal of Educational Research*, 35, 441-461.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YÖK. (2007). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.

Yüksel, Ş. (2004). Öğretmen yetiştirme sistemimiz üzerine bir değerlendirme. *Eğitim ve Bilim*, 29(131), 28-35.

Zeichner, K. (2010). Rethinking the connections between campus courses and field experiences in college- and university-based teacher education. *Journal of Teacher Education*, 61(1-2), 89-99.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

☒ Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.

Fitness Merkezlerinde Yaşam Doyumu ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi Balıkesir İli Örneği

Examination of Life Satisfaction and Loneliness Levels in Fitness Centers Balıkesir Province Example

Mehmet Kaçar¹ Nimet Haşıl Korkmaz²

¹Dr., Gençlik ve Spor Bakanlığı, Türkiye, e-mail: pozitifhayat@yandex.com , Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1350-1499>

²Prof.Dr., Uludağ Üniversitesi, Beden Eğitimi Bölümü, Spor Anabilim Dalı, Bursa, Türkiye, e-mail: nimet.korkmaz@outlook.com , Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-7648-3289>

ÖZ

Sağlıklı yaşam ve spor merkezleri, bireylerin fiziksel olduğu kadar psikolojik iyilik hâllerini de etkileyen önemli sosyal ortamlardan biridir. Bu bağlamda yaşam doyumu ve yalnızlık, spor ve egzersiz psikolojisi alanında sıklıkla ele alınan temel psikolojik kavramlar arasında yer almaktadır. Çalışmanın amacı, fitness merkezlerinde spor yapan bireylerin yaşam doyumu ve yalnızlık düzeylerini incelemek, bu değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Araştırma, Balıkesir ilinde bulunan fitness merkezlerine üye bireyler üzerinde yürütülmüş olup, kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen katılımcılardan oluşmaktadır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış, verilere anket tekniğiyle ulaşılmıştır. Ölçme aracı olarak Köker (1985) Yaşam Doyumu Ölçeği ve Demir (1998) UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Veriler istatistiksel paket program aracılığıyla analiz edilmiş; betimsel istatistikler, korelasyon analizi ve grup karşılaştırmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların yaşam doyumu ve yalnızlık düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Yaşam doyumu ile yalnızlık arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgular, fitness merkezlerinde yalnızca fiziksel aktiviteye değil, sosyal etkileşimi artırmaya yönelik programların da planlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Fitness merkezleri, yaşam doyumu, yalnızlık, spor katılımı, rekreasyonel egzersiz

Citation: Kaçar, M. (2026). Examination of life satisfaction and loneliness levels in fitness centers (Balıkesir province example). *Journal of West European Social Sciences*.1(1), e2657

Corresponding Author: Mehmet Kaçar
Email: pozitifhayat@yandex.com

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ABSTRACT

Health and fitness centers are important social environments that influence individuals' psychological well-being as well as their physical health. In this context, life satisfaction and loneliness are among the fundamental psychological concepts frequently addressed in the field of sports and exercise psychology. The aim of this study is to examine the levels of life satisfaction and loneliness among individuals who exercise at fitness centers, to reveal the relationships between these variables, and to determine whether they differ according to various demographic variables. The research was conducted on individuals who are members of fitness centers in the province of Balıkesir and consists of participants selected using convenience sampling. A quantitative research method was employed in the study, and data were collected via a survey. The Köker (1985) Life Satisfaction Scale and the Demir (1998) UCLA Loneliness Scale were used as measurement tools. Data were analyzed using statistical software; descriptive statistics, correlation analysis, and group comparisons were performed. According to the research findings, participants' levels of life satisfaction and loneliness were found to be moderate. A low-level, positive, and significant relationship was identified between life satisfaction and loneliness. These findings highlight the importance of planning programs in fitness centers that not only focus on physical activity but also aim to increase social interaction.

Keywords: Fitness centers, Life satisfaction, Loneliness, Physical activity, Recreational exercise.

1. GİRİŞ

Fitness merkezleri; bireylerin fiziksel uygunluklarını geliştirmek, sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazanmak ve serbest zamanlarını aktif biçimde değerlendirmek amacıyla yapılandırılmış, gerekli donanımına sahip açık ya da kapalı spor alanlarıdır. Günümüzde fitness merkezleri yalnızca fiziksel performansın artırılmasına yönelik mekânlar olmaktan çıkmış; bireylerin psikolojik iyi oluşlarını destekleyen ve sosyal etkileşimi teşvik eden rekreasyonel ortamlar hâline gelmiştir (Eime vd., 2019; García-Puig vd., 2020). Bu yönüyle fitness merkezleri, sporun rekabetçi boyutunun ötesinde, bireyin stresle baş etmesi, kendini geliştirmesi ve sosyal bağlar kurması açısından önemli işlevler üstlenmektedir.

Yaşam doyumu, bireyin yaşamına ilişkin genel değerlendirmesini ve yaşamından aldığı memnuniyet düzeyini ifade eden öznel bir iyi oluş göstergesidir (Diener vd., 2018). Yaşam doyumunun; fiziksel sağlık, psikolojik denge, sosyal ilişkiler ve serbest zaman etkinliklerine katılım gibi çok sayıda değişkenden etkilendiği belirtilmektedir (Huppert ve So, 2019). Özellikle düzenli fiziksel aktiviteye katılımın, stres düzeyini azalttığı, olumlu duygulanımı artırdığı ve bireyin yaşam doyumunu desteklediği son dönem araştırmalarda vurgulanmaktadır (Buecker vd., 2021; Zhang ve Chen, 2019).

Son zamanlarda, hayat kalitesi ve yaşam doyumu, mutluluk, pozitif duygulanım, ruhsal ve öznel iyi olma vb. konuları bilim adamları sık sık incelemektedir (Tuzgö ve Dost, 2007). Söz konusu çalışmalarda "hayat doyumu" terimi değişik yaş grupları çerçevesinde incelenmektedir ve bilhassa genç bireyler üstüne yapılmış olan araştırmalar dikkatleri çekmektedir. Bununla ilgili olarak yapılan çalışmaların neticeleri genç bireylerin demografik değişkenler (Gilman ve Huebner 2000; Funk vd., 2006), cinsiyet (Danielsen vd., 2009), motivasyon düzeyi (Casas vd., 2004), aile bireyleri ile kurdukları ilişkiler (Demo ve Acock, 1996; Stevenson vd., 1999; Oliva ve Arranz, 2005), sosyoekonomik düzey (Diener ve Biswas-Diener, 2002; Chow, 2005), kişilik özellikleri (Fogle vd., 2002; Huebner, 1991), spor yapıyor olmak (Gilman, 2001; Valois vd., 2004), genel sağlık (Zullig vd., 2005), kültürel değerler

(Bradley ve Corwyn, 2004; Leung vd., 2006; Tuzgöl-Dost, 2010), kişisel hedeflere ulaşma becerisi (Gilman ve Ashby, 2003; Gilman vd., 2005; Chan, 2012) ve riskli davranışlar vb. değişkenlerinin (Callahan vd., 2003; Valois, Paxton vd., 2006) hayat doyumuyla ilgili olduğunu ortaya koymuştur.

Yalnızlık ise bireyin mevcut sosyal ilişkileri ile arzu ettiği ilişkiler arasındaki farktan kaynaklanan, öznel ve olumsuz bir duygu durumu olarak tanımlanmaktadır (Perlman ve Peplau, 2020). Modern yaşam koşulları, kentleşme ve bireyselleşme süreçleri yalnızlık duygusunun yaygınlaşmasına neden olmakta; bu durum bireylerin ruhsal sağlıklarını ve yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Cacioppo vd., 2018; Hawkey ve Cacioppo, 2019). Yapılan çalışmalar, yalnızlığın depresyon, düşük yaşam doyumunu ve zayıf psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Mushtaq vd., 2020).

Spor ve egzersiz psikolojisi literatürü, fiziksel aktivitenin yalnızlık duygusunu azaltıcı ve yaşam doyumunu artırıcı bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Spor ortamları, bireylere sosyal etkileşim olanakları sunarak aidiyet duygusunu güçlendirmekte ve sosyal destek algısını artırmaktadır (Allen vd., 2022). Özellikle fitness merkezleri, grup egzersizleri ve ortak hedeflere dayalı aktiviteler yoluyla bireylerin sosyal bağ kurmalarını kolaylaştıran önemli sosyal mekânlar olarak değerlendirilmektedir (Whitley vd., 2021).

Türkiye’de ve uluslararası alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, yaşam doyumunu ve yalnızlık değişkenlerinin farklı örneklem gruplarında ele alındığı; ancak fitness merkezlerine devam eden bireyler bağlamında bu iki değişkenin birlikte incelendiği araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Yıldırım ve Çelik Tanrıverdi, 2022; Buecker vd., 2021). Oysa fitness merkezleri, düzenli spor alışkanlığı olan bireylerin yoğun olarak bulunduğu, sosyal etkileşimin yüksek olduğu ve serbest zamanın aktif biçimde değerlendirildiği ortamlar olması nedeniyle, yaşam doyumunu ve yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi açısından özgün bir bağlam sunmaktadır.

Bu doğrultuda, mevcut araştırmanın amacı fitness merkezlerine devam eden bireylerin yaşam doyumunu ve yalnızlık düzeylerini incelemek ve bu iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Mevcut literatür incelendiğinde, Türkiye’de fitness merkezleri örnekleminde hayat doyumunu ve yalnızlık değişkenlerinin birlikte ele alındığı çalışmaların sınırlı sayıda olduğu söylenebilir.

2. MATERYAL VE METOT

Bu araştırmanın evrenini, Balıkesir ilinde faaliyet gösteren fitness ve spor merkezlerine üye olan bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, söz konusu evrenden gönüllülük esasına dayalı ve kolayda örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Veriler, araştırmaya katılmayı kabul eden bireylerden yüz yüze anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Araştırmaya toplam 147 kişi katılmış olup, katılımcıların %52,4’ü (n=77) erkek, %47,6’sı (n=70) kadındır. Sosyal bilimlerde korelasyon, grup karşılaştırmaları ve regresyon analizleri için önerilen asgari örneklem büyüklükleri dikkate alındığında, mevcut örneklem sayısının gerçekleştirilen istatistiksel analizler açısından yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, fitness ve spor merkezlerine devam eden bireylerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu bölümde katılımcılardan cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, fitness merkezine devam süresi ve haftalık egzersiz sıklığı gibi demografik bilgilere ilişkin veriler toplanmıştır. İkinci bölümde, bireylerin yaşam doyumunu düzeylerini belirlemek amacıyla Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen ve Köker (1985) tarafından Türkçeye

uyarlanan Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, özgün formunda 10 maddeden oluşmakla birlikte, maddeler arası benzerlik nedeniyle 5 maddelik tek boyutlu yapı esas alınmıştır (Diener ve ark., 1985). Ölçek maddeleri 1 (Hiç uygun değil) ile 7 (Tamamen uygun) arasında derecelendirilen Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puanlar 5 ile 35 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılmış; bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach alfa = .85 olarak bulunmuştur. Üçüncü bölümde, katılımcıların yalnızlık düzeylerini belirlemek amacıyla Russell ve Peplau tarafından geliştirilen UCLA Yalnızlık Ölçeği (UCLA-III) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Demir (1998) ile Durak ve Şenol-Durak (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 11'i düz ve 9'u ters olmak üzere toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 1 (Hiç uygun değil) ile 4 (Tamamen uygun) arasında derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puanlar 20 ile 80 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar yalnızlık düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puanlar ise yalnızlık düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Sürekli puanlar sınıflandırıldığında; 20-34 arası düşük, 35-48 arası orta ve 49 ve üzeri puanlar yüksek düzeyde yalnızlık olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun güvenirliği Durak ve Şenol-Durak'ın (2010) çalışmasında Cronbach alfa = .90 olarak rapor edilmiştir.

Araştırmanın veri toplama süreci toplam 6 haftalık bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte Balıkesir ilinde faaliyet gösteren fitness ve spor merkezleri belirlenmiş, merkez yöneticileri ve fitness eğitmenleri ile ön görüşmeler yapılarak araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirme sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde, anket uygulamasının sağlıklı biçimde yürütülebilmesi amacıyla merkez yönetimleri ile gerekli koordinasyon sağlanmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinden önce, çalışmaya katılmayı kabul eden bireylere araştırmanın amacı, kapsamı ve uygulanacak anketler hakkında yazılı ve sözlü bilgilendirme yapılmış; katılımcıların araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarını beyan ettikleri bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmıştır.

Araştırma süreci başlamadan önce, Balıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır (Karar No: 2018/125).

Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk normallik testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre değişkenlerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ($p > .05$), bu nedenle verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Ortalama puanlar arasındaki farkların anlamlılığı, süresiz değişkenin iki kategoriden oluştuğu durumlarda bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla kategoriye sahip olduğu durumlarda ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile değerlendirilmiştir. ANOVA sonucunda anlamlı fark bulunan durumlarda, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc testleri kullanılmıştır. Varyansların homojenliği Levene testi ile sınanmış; varyansların homojen olduğu durumlarda LSD, homojenliğin sağlanmadığı durumlarda ise Games-Howell post-hoc testleri tercih edilmiştir. Değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkileri incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Yaşam doyumu ölçeğinden elde edilen ortalama puanların yorumlanması; 5-9 çok düşük, 9.01-13 düşük, 13.01-17 orta, 17.01-21 yüksek, 21.01-25 çok yüksek puan aralıklarına göre yapılmıştır. Yalnızlık ölçeğinden elde edilen ortalama puanların yorumlanması ise 20-32 çok düşük, 32.01-44 düşük, 44.01-56 orta, 56.01-68 yüksek, 68.01-80 çok yüksek puan aralıklarına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR VE ANALİZ

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizine ilişkin bulgular bu bölümde sunulmuştur. Öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiş, ardından yaşam doyumu ve yalnızlık değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Tablo 1. Yaşam Doyumu ve Yalnızlık Arasındaki Pearson Korelasyon Testi

		Yaşam Doyumu ($\bar{X}$ =17.39)
Yalnızlık Düzeyi ($\bar{X}$ =50.70)	r	.261
	p	.000*
	N	147

*p < .001

Tablo 1’de görüldüğü üzere, yaşam doyumu ile yalnızlık düzeyi arasında düşük düzeyde, pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r = .261, p < .001).’’

Tablo 2: Yaşam Doyumu Puanlarının ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (LSD)
Yaş	Gruplar arası Gruplar içi Toplam	112.652 3692.464 3805.116	4 142 146	28.163 26.003	1.083	.367	---
Eğitim Düzeyi	Gruplar arası Gruplar içi Toplam	172.991 3632.125 3805.116	3 143 146	57.664 25.399	2.270	.083	---
Spor Yapma Süresi	Gruplar arası Gruplar içi Toplam	275.221 3529.895 3805.116	2 144 146	137.610 24.513	5.614	.004*	3 yıl üzeri > 1 yıldan az 3 yıl üzeri > 1-3 yıl
Aylık Gelir	Gruplar arası Gruplar içi Toplam	1470.714 2334.401 3805.116	4 142 146	367.679 16.439	22.366	.000*	4000 üzeri > 500-1500 4000 üzeri >1500-2000 4000 üzeri > 2000-3000 3000-4000 > 500-1500 3000-4000 > 1500-2000 3000-4000 > 2000-3000 2000-3000 > 1500-2000 500-1500 > 1500-2000

*p<.05

Yaşam doyumu puanlarının yaş, eğitim düzeyi, spor yapma süresi ve aylık gelir değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.’’

Analiz sonuçlarına göre yaşa doyumu puanlarında spor yapma süresi ve aylık gelir değişkenlerine göre anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Yapılmış olan post hoc testi çerçevesinde spor yapma süresi bakımından bu fark, 3 yıl üstü spor yapan kişilerin 1 seneden az yapan kişilere ve 1-3 yıl yapanlara göre daha yüksek yaşam doyumu algılamalarından kaynaklanmaktadır.

Aylık gelir durumuna bakıldığında anlamlı fark, 4000 TL ve üstü geliri bulunanların, sırasıyla 500-1500, 1500-2000 ve 2000-3000 TL gelire sahip olanlara göre daha yüksek yaşam doyumundan; 3000 - 4000 TL gelire sahip olanların, sırasıyla 500-1500, 1500-2000 ve 2000-3000 TL gelire sahip olanlara nazaran daha fazla yaşam doyumundan; 2000 -3000 TL gelire sahip bulunanların 1500-2000 TL gelire sahip bulunanlara nazaran daha yüksek yaşam doyumundan; 500 -1500 TL gelire sahip bulunanların 1500-2000 TL gelire sahip bulunanlara nazaran daha yüksek yaşam doyumundan kaynaklandığı görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre yalnızlık puanlarında yaş, eğitim düzeyi, spor yapma süresi ve aylık gelir değişkenlerine göre anlamlı fark yoktur.

Yalnızlık puanlarının yaş, eğitim düzeyi, spor yapma süresi ve aylık gelir değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Yalnızlık Puanlarının ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (LSD)
Yaş	Gruplar arası	113.887	4				
	Gruplar içi	3190.535	142	28.472			
	Toplam	3304.422	146	22.469	1.267	.286	---
Eğitim Düzeyi	Gruplar arası	69.093	3				
	Gruplar içi	3235.329	143	23.031			
	Toplam	3304.422	146	22.625	1.018	.387	---
Spor Yapma Süresi	Gruplar arası	98.071	2				
	Gruplar içi	3206.351	144	49.035			
	Toplam	3304.422	146	22.266	2.202	.114	---
Aylık Gelir	Gruplar arası	85.376	4				
	Gruplar içi	3219.046	142	21.344			
	Toplam	3304.422	146	22.669	0.942	.442	---

*p<.05

Tablo 3 incelendiğinde, yalnızlık puanlarının incelenen demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (p > .05).

Katılımcıların yaşam doyumu ve yalnızlık puanlarının cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur."

Tablo 4: Yaşam Doyumu ve Yalnızlık Puanlarının Cinsiyet, ve Medeni Durumlarına Göre T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	P
Yaşam Doyumu	Erkek	77	17.58	4.91	145	0.472	.638
	Kadın	70	17.18	5.33			
Yalnızlık	Erkek	77	50.66	5.09	145	-0.12	.904
	Kadın	70	5.75	4.39			
	Medeni Durum	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	P
Yaşam Doyumu	Evli	63	18.63	4.53	145	2.601	.010*
	Bekar	84	16.46	5.33			
Yalnızlık	Evli	63	50.84	4.31	145	0.294	.769
	Bekar	84	50.60	5.08			

Tablo 4'e göre, yaşam doyumu puanlarının medeni duruma göre evli bireyler lehine anlamlı farklılık gösterdiği ($p < .05$), buna karşın yalnızlık puanlarının cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada fitness merkezlerine devam eden bireylerin yaşam doyumu ve yalnızlık düzeyleri ile bu değişkenlerin bazı demografik ve davranışsal değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular, yaşam doyumu ile yalnızlık arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuç, bireylerin yaşam doyumu düzeyleri azaldıkça yalnızlık algılarının arttığını ortaya koymaktadır. Ancak bu ilişkinin nedensel bir bağlamda değil, değişkenler arası bir ilişki çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu bulgu, fitness merkezlerini tercih eden bireylerin düşük yaşam doyumu ve yüksek yalnızlık hissiyle bu alanlara yönelmiş olabileceğine işaret etmektedir. Literatürde yaşam doyumunun kritik belirleyicilerinden biri olarak kabul edilen sosyal ilişkilerin (arkadaş, akraba vb.), bireyin genel esenliği üzerinde doğrudan etkisi olduğu bilinmektedir. Toplumsal destek yetersizliği, sosyal becerilerde eksiklik ve yakın ilişkilerdeki hoşnutsuzluk durumlarının yalnızlık duygusunu pekiştirdiği ifade edilmektedir. Nitekim Chow (2005), yaşam doyumunun nitelikli arkadaşlık ilişkileriyle güçlü bir bağ içerisinde olduğunu; sosyal sermayesi güçlü bireylerin hayat doyumlarının daha yüksek seyrettiğini savunmaktadır. Araştırmada spor yapma süresi ile yaşam doyumu arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Uzun süredir düzenli spor yapan bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, düzenli ve sürdürülebilir fiziksel aktivitenin yaşam doyumu ile ilişkili olabileceğini göstermektedir. Buna karşılık, fitness merkezlerine katılımın tek başına yalnızlık düzeyini azaltmada yeterli olmadığı görülmüştür. Bu durum, fiziksel aktivitenin süreklilik kazanmasının bireylerde öz-farkındalık ve psikolojik iyi oluş hali yarattığı şeklinde yorumlanabilir. Andrew ve Withey (2012) tarafından yapılan çalışmalarda, serbest zaman etkinliklerine katılanların yaklaşık %47'sinin bu süreçten yüksek memnuniyetle ayrıldığı belirtilmektedir. Benzer şekilde, serbest zaman etkinliklerinde düzenlilik ve gönüllülük esasına dayalı katılım gösterenlerin, pasif etkinliklere (örneğin televizyon izleme) yönelenlere oranla daha yüksek doyum sağladığı saptanmıştır (Lu ve Hu, 2005). Bu veriler, araştırmamızın düzenli sporun yaşam doyumu üzerindeki olumlu etkisine dair bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Gelir düzeyi değişkenine göre yapılan analizlerde, gelir seviyesi arttıkça yaşam doyumu puanlarının da anlamlı biçimde arttığı saptanmıştır. Buna karşın, yalnızlık düzeylerinin gelir değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmaması, yalnızlığın daha çok bireysel ve psikososyal faktörlerle ilişkili bir yapı olduğunu düşündürmektedir. Medeni duruma göre yaşam doyumu puanları incelendiğinde ise evli bireylerin yaşam doyumlarının bekâr bireylere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, alan yazındaki pek çok çalışma ile (Diener ve Biswas-Diener, 2002; Dolan vd., 2008; Kabasakal ve Baş, 2013) tutarlılık sergilemektedir. Diğer yandan, gelir seviyesinin yalnızlık düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmaması dikkat çekicidir. Rubenstein ve Shaver (1982), yalnızlığın daha ziyade depresyon, umutsuzluk ve öz-saygı gibi psikolojik durumlarla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla yalnızlık, ekonomik göstergelerden ziyade bireyin içsel dünyası ve sosyal bağlarının niteliği ile açıklanabilmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, araştırma bulguları fitness merkezlerine devam eden bireylerin yaşam doyumu ve yalnızlık düzeylerinin çok boyutlu değişkenlerle ilişkili olduğunu göstermekte;

spor yapma süresi ve gelir düzeyinin yaşam doyumu açısından öne çıkan değişkenler olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Fitness merkezlerinin yalnızca bireysel egzersiz odaklı yapılar olmaktan çıkarılarak, sosyal etkileşimi destekleyen ortamlar hâline getirilmesi önerilmektedir.
- Grup egzersizleri ve sosyal katılımı artıran programlar, üyelerin psikolojik iyi oluşlarını destekleyebilir.
- Spor yapma süresinin yaşam doyumu ile ilişkili olması nedeniyle, üyelerin spora devamlılığını teşvik eden uzun vadeli ve sürdürülebilir programların geliştirilmesi önemlidir.
- Yalnızlık değişkeninin, algılanan sosyal destek, kişilik özellikleri ve psikolojik dayanıklılık gibi değişkenlerle birlikte ele alındığı yeni çalışmalar planlanmalıdır.
- Gelecek araştırmalarda nitel yöntemlerin kullanılması, bireylerin fitness merkezlerine katılım motivasyonlarını ve psikososyal deneyimlerini daha derinlemesine anlamaya katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Allen, M. S., Magee, C. A., Vella, S. A., & Laborde, S. (2022). Bidirectional associations between physical activity and mental health in adults. *Health Psychology, 41*(5), 311–320. <https://doi.org/10.1037/hea0001173>
- Altay, B., & Avcı, İ. A. (2009). Huzurevinde yaşayan yaşlılarda özbakım gücü ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Dicle Medical Journal, 36*(4), 275-282.
- Andrews, F. M., & Withey, S. B. (2012). *Social indicators of well-being: Americans' perceptions of life quality*. Springer Science & Business Media.
- Baştuğ, G. (2009). Voleybol antrenör adaylarının empatik becerileri ile yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3*(3), 222-227.
- Baudin, N., Aluja, A., Rolland, J. P., & Blanch, A. (2011). The role of personality in satisfaction with life and sport. *Psicologia Conductual, 19*(2), 333-348.
- Bradley, R., & Corwyn, R. (2004). Life satisfaction among european american, african american, chinese american, mexican american, and dominican american adolescents. *International Journal of Behavioral Development, 28*(5), 385-400. <https://doi.org/10.1080/01650250444000072>
- Buecker, S., Simacek, T., Ingwersen, B., Terwiel, S., & Simonsmeier, B. A. (2021). Physical activity and subjective well-being in healthy individuals: A meta-analytic review. *Health Psychology Review, 15*(4), 574–592. <https://doi.org/10.1080/17437199.2020.1760728>
- Cacioppo, J. T., Cacioppo, S., Capitanio, J. P., & Cole, S. W. (2018). The neuroendocrinology of social isolation. *Annual Review of Psychology, 69*, 733–767.
- Callahan, M. R., Tolman, R. M., & Saunders, D. G. (2003). Adolescent dating violence victimization and psychological well-being. *Journal of adolescent research, 18*(6), 664-681.
- Chan, D. W. (2012). Life satisfaction, happiness, and the growth mindset of healthy and unhealthy perfectionists among Hong Kong Chinese gifted students. *Roeper Review, 34*(4), 224-233. <https://doi.org/10.1080/02783193.2012.715333>
- Chow, H. P. (2005). Life satisfaction among university students in a Canadian prairie city: A multivariate analysis. *Social Indicators Research, 70*(2), 139-150.
- Danielsen, A. G., Samdal, O., Hetland, J., & Wold, B. (2009). School-related social support and students' perceived life satisfaction. *The Journal of Educational Research, 102*(4), 303-320. <https://doi.org/10.3200/JOER.102.4.303-320>

- Demo, D. H., & Acock, A. C. (1996). Family structure, family process, and adolescent well-being. *Journal of Research on Adolescence*, 6, 457-488.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Diener, E., & Biswas-Diener, R. (2002). Will money increase subjective well-being? *Social Indicators Research*, 57(2), 119-169.
- Diener, E., & Biswas-Diener, R. (2002). Will money increase subjective well-being?. *Social indicators research*, 57(2), 119-169. <https://doi.org/10.1023/A:1014411319119>
- Dikmen, A. A. (1995). İş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 50(03) , 115-140.
- Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29(1), 94-122. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2007.09.001>
- Duman, S., Baştuğ, G., & Taşğın, Ö. A. M.(2011). Bedensel engelli sporcularda kendine güven duygusu ile yaşam doyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1364-1373.
- Durak, M., & Senol-Durak, E. (2010). Psychometric qualities of the UCLA loneliness scale-version 3 as applied in a Turkish culture. *Educational Gerontology*, 36(10-11), 988-1007.
- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J., & Payne, W. R. (2019). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for adults. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 16(1), 1-21.
- Fogle, L. M., Huebner, E. S., & Laughlin, J. E. (2002). The relationship between temperament and life satisfaction in early adolescence: Cognitive and behavioral mediation models. *Journal of Happiness Studies*, 3(4), 373-392. <https://doi.org/10.1023/A:1021883830847>
- Frijters, P., Haiken-DeNew, J. P., & Shields, M. A. (2004). Money does matter! Evidence from increasing real income and life satisfaction in East Germany following reunification. *American Economic Review*, 94(3), 730-740. <https://doi.org/10.1257/0002828041464551>
- Funk, B. A., Huebner, E. S., & Valois, R. F. (2006). Reliability and validity of a brief life satisfaction scale with a high school sample. *Journal of Happiness Studies*, 7(1), 41-54. <https://doi.org/10.1007/s10902-005-0869-7>
- Gilman, R. (2001). The relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent students. *Journal of youth and adolescence*, 30(6), 749-767
- Gilman, R., & Ashby, J. S. (2003). A first study of perfectionism and multidimensional life satisfaction among adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 23(2), 218-235.
- Gilman, R., & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 293-301.
- Gilman, R., Ashby, J. S., Sverko, D., Florell, D., & Varjas, K. (2005). The relationship between perfectionism and multidimensional life satisfaction among Croatian and American youth. *Personality and individual differences*, 39(1), 155-166. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.12.014>
- Gür E, Kızar O, ve Gacar A. (2012). 12th International Sport Science Congress Abstract Book. Farklı Branşlardaki Görme Engelli Sporcuların Yalnızlık Düzeylerinin Karşılaştırılması. Denizli, Türkiye.
- Kabasakal, Z., & Uz Baş, A. (2013). Öğretmen adaylarında yaşam doyumunun yordayıcısı olarak problem çözme becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 27-35.
- Kara, F. M., Keleş, S., & Aşçı F. H. (2014). Sporcu eşlerinin yaşam doyumunu ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(2), 056-066. <https://doi.org/10.17644/sbd.171308>
- Keleş, S., Kara, F. M., ve Aşçı, F. H. (2014). Hakemlerin Tutkunluk Düzeyleri, İş Doyumu ve Yaşam Doyumunun Belirleyicisi midir? *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 6(2), 74-80.
- Köker, S. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumunu düzeyinin karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

- Larose, S., Guay, F., & Boivin, M. (2002). Attachment, social support, and loneliness in young adulthood: A test of two models. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(5), 684-693. <https://doi.org/10.1177/014616720228801>
- Lu, L., & Hu, C. H. (2005). Personality, leisure experiences and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 6(3), 325-342.
- Leung, C., Pe-Pua, R., & Karnilowicz, W. (2006). Psychological adaptation and autonomy among adolescents in Australia: A comparison of Anglo-Celtic and three Asian groups. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(1), 99-118. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.09.002>
- Oliva, A., & Arranz, E. (2005). Sibling relationships during adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, 2(3), 253-270. <https://doi.org/10.1080/17405620544000002>
- Perlman, D., & Peplau, L. A. (1981). Toward a social psychology of loneliness. In R. Gilmour & S. Duck (Eds.), *Personal relationships in disorder* (pp. 31-56). London: Academic Press
- Rubenstein, C. M. & Shaver, P. (1982). *The experience of loneliness*. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: Wiley
- Russell, D. W. (1996). UCLA Loneliness Scale (Version 3): Reliability, validity, and factor structure. *Journal of personality assessment*, 66(1), 20-40. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6601_2
- Selçukoğlu, Z. (2001). *Araştırma görevlilerinde tükenmişlik düzeyi ile yalnızlık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Stevenson, W., Maton, K. I., & Teti, D. M. (1999). Social support, relationship quality, and well-being among pregnant adolescents. *Journal of Adolescence*, 22(1), 109-121. <https://doi.org/10.1006/jado.1998.0204>
- Tekin, G., Aykora, E., Bozacı, S., & Eliöz, M. (2010) Dövüş ve takım sporcularının yalnızlık düzeyleri açısından karşılaştırılması. *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (2). 28-36.
- Toros, T. (2002). Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Gündüsel (Motivasyonel) İklim ve Yaşam Doyumu. *Spor Bilimler Dergisi*, 13(3), 24-36.
- Tuzgöl-Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 132-143.
- Tuzgöl-Dost, M. (2010). An examination of subjective well-being and life satisfaction of students attending to universities in South Africa and Turkey. *Eğitim ve Bilim*, 35 (158), 75-89. <https://doi.org/10.15390/ES.2010.892>
- Ünal, S., Karlıdağ, R., & Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde tükenmişlik ve iş doyumu düzeylerinin yaşam doyumu düzeyleri ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 4(2), 113-118.
- Valois, R. F., Paxton, R. J., Zullig, K. J., & Huebner, E. S. (2006). Life satisfaction and violent behaviors among middle school students. *Journal of Child and Family Studies*, 15(6), 695-707. <https://doi.org/10.1007/s10826-006-9043-z>
- Valois, R. F., Zullig, K. J., Huebner, E. S., & Drane, J. W. (2004). Physical activity behaviors and perceived life satisfaction among public high school adolescents. *Journal of School Health*, 74(2), 59-65. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2004.tb04201.x>
- Wang, E. S. T., Chen, L. S. L., Lin, J. Y. C., & Wang, M. C. H. (2008). The relationship between leisure satisfaction and life satisfaction of adolescents concerning online games. *Adolescence*, 43 (169), 177-84.
- Whitley, M. A., Massey, W. V., Camiré, M., Boutet, M., & Borbee, A. (2021). Sport-based youth development and social belonging. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 43(6), 461-472.
- Yetim Ü. (1991). *Kişisel projelerin organizasyonu açısından yaşam doyumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yıldırım, M., & Çelik Tanrıverdi, F. (2022). Physical activity, loneliness, and life satisfaction in adults. *Current Psychology*, 41, 7874-7883.
- Zullig, K. J., Valois, R. F., Huebner, E. S., & Drane, J. W. (2005). Adolescent health-related quality of life and perceived satisfaction with life. *Quality of life Research*, 14(6), 1573-1584. <https://doi.org/10.1007/s11136-004-7707-y>

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

- ☐ Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
- ☐ Bu çalışmanın yazar/yazarları, Üniversitesi Etik Kurulu'nun tarih sayı ve karar..... ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.

Dijital Marka Topluluklarında Deneyim Paylaşımı ve Tüketici İhtiyaç Haritası: BYD Türkiye Toplulukları

*Experience Sharing and Consumer Needs Mapping in Digital
Brand Communities: The Case of BYD Turkey Communities*

Serap Bozkurt¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Beykoz Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, Türkiye, e-mail:
serapbozkurt@beykoz.edu.tr Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-5722-6252>

ÖZ

Günümüzde tüketiciler, markalar etrafında organik olarak şekillenen dijital topluluklar aracılığıyla yalnızca bilgi paylaşımı ve deneyim aktarımı gerçekleştirmemekte; aynı zamanda belirli konular etrafında yoğunlaşan iletişim ağları oluşturmaktadır. Bu toplulukların niceliksel yapısı ile paylaşımların tematik dağılımı, dijital etkileşimin yapısal dinamiklerini anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, Çin menşeli elektrikli araç üreticisi BYD'nin Türkiye pazarındaki dijital kullanıcı topluluklarını analiz ederek; oluşan WhatsApp gruplarının sayısal yapısını, paylaşımların tematik dağılımını ve bu temalardan hareketle geliştirilen tüketici ihtiyaç haritasını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, Eylül 2024 ile Haziran 2025 tarihleri arasında WhatsApp uygulaması üzerinden elde edilen BYD kullanıcı grubu üye sayıları ve içerik yoğunluğu nitel içerik analizi temelinde betimsel nicel verilerle desteklenmiştir. Çalışma bulgularına göre kullanıcı deneyimlerinin, teslimat öncesi dönemden başlayarak teknik destek, bayi süreci, yazılım güncellemeleri, aksesuar tavsiyeleri ve şikâyetlere kadar birçok başlık altında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu dijital topluluklarda sadece bilgi paylaşımı değil, aynı zamanda sosyal dayanışma, kolektif aidiyet ve güven inşası gibi unsurların da ön plana çıktığı belirlenmiştir. En önemlisi topluluk, eksik kalan kurumsal iletişim ve teknik bilgilendirme süreçlerini kendi üretimleriyle tamamlamakta; böylece markanın yönetim süreçlerine doğrudan etki eden, aktif ve üretken yapılar haline gelmektedir.

Anahtar kelimeler: eWOM, Dijital Marka Toplulukları, Tüketici Deneyimi, WhatsApp, BYD, Tüketici İhtiyaç Haritası

Citation: Bozkurt, S. (2026). Experience sharing and consumer needs mapping in digital brand communities: The case of byd turkey communities . *Journal of Western European Social Sciences*.1(1), e2657,

Corresponding Author: Serap Bozkurt

Email: serapbozkurt@beykoz.edu.tr

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ABSTRACT

Consumers do not merely share information and exchange experiences recently through digital communities that organically form around brands; they also create communication networks centered on specific topics. The quantitative structure of these communities and the thematic distribution of their posts are crucial for understanding the structural dynamics of digital interaction. This study aims to analyse the digital user communities of BYD, a Chinese electric vehicle manufacturer, in the Turkish market; to reveal the numerical structure of the WhatsApp groups formed, the thematic distribution of posts, and the consumer needs map developed based on these themes. Within the scope of the research, the number of members in BYD user groups and content density obtained via the WhatsApp application between September 2024 and June 2025 were supported by descriptive quantitative data based on qualitative content analysis. According to the study's findings, user experiences were concentrated across numerous topics, ranging from the pre-delivery period to technical support, the dealership process, software updates, accessory recommendations, and complaints. It was determined that these digital communities not only facilitate information sharing but also highlight elements such as social solidarity, collective belonging, and the building of trust. Most importantly, the community fills in the gaps in corporate communication and technical information processes through its own contributions; thereby becoming active and productive structures that directly influence the brand's governance processes.

Keywords: eWOM, Digital Brand Communities, Consumer Experience, WhatsApp, BYD, Consumer Needs Map

1. GİRİŞ

Dijitalleşme süreci, tüketicilerin markalarla kurduğu ilişki biçimlerini önemli ölçüde dönüştürmüştür. Özellikle Web 2.0 sonrası dönemde kullanıcılar yalnızca içerik tüketen bireyler olmaktan çıkmış; aynı zamanda içerik üreten ve diğer tüketicilerin karar süreçlerini etkileyen aktörler haline gelmiştir. Bu dönüşüm, marka topluluklarının dijital ortamlarda yeniden yapılandığı bir süreci beraberinde getirmiştir.

Tüketiciler, markalar etrafında organik topluluklar oluşturarak yalnızca bilgi paylaşımı ve deneyim aktarımı değil; aynı zamanda aidiyet geliştirme ve markayla duygusal bağ kurma süreçlerine de aktif biçimde katılmaktadır (Dholakia ve Vianello, 2009). Bu durum özellikle teknolojik yeniliklerin hızla geliştiği elektrikli araç sektöründe daha belirgin biçimde görülmektedir. Yeni markalarla ilk temas kuran erken benimseyiciler ve teknoloji meraklıları, çevrimiçi topluluklar aracılığıyla markayı benimsemekte, deneyimlerini aktarmakta ve potansiyel müşterileri etkilemektedir. Bu bağlamda, Çin merkezli elektrikli araç üreticisi BYD'nin Türkiye pazarına girişi, dijital topluluk oluşumu ve marka sadakati gelişimi ilişkisini incelemek için oldukça elverişli bir örnek sunmaktadır.

Literatürde özellikle sosyal medya temelli marka toplulukları üzerine birçok araştırma bulunmasına rağmen, WhatsApp gibi daha kapalı ve kullanıcılar tarafından kendiliğinden kurulan platformlardaki dijital etkileşimlerin sistematik olarak incelendiği çalışmalar oldukça sınırlıdır. Dolayısıyla bu araştırma, bu tür yarı-formal dijital toplulukların tüketici deneyim paylaşımlarına ışık tutarak alandaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. BYD kullanıcılarının WhatsApp ve sosyal medya gibi platformlarda oluşturulan topluluklar, yalnızca bilgi paylaşımı işlevi görmekle kalmayıp, elektronik ağızdan ağıza iletişim (eWOM) yoluyla satın alma kararları üzerinde de etkili olmaktadır. Sosyal medya destekli bu etkileşimler, geleneksel müşteri yolculuğundan farklı olarak satın alma öncesi dönemde yoğunlaşmakta; teslimat, bayi süreci, fiyatlandırma, donanım tercihleri gibi konularda tüketiciler

arasında güçlü bir fikir birliği yaratmaktadır. Bu da markayla henüz fiziksel temas kurulmadan önce dahi tüketici beklentilerinin şekillenmesine neden olmaktadır (Jalilvand, Samiei, 2012; Kuo, Feng, 2013).

Bu çalışma, Türkiye pazarında faaliyet gösteren BYD hibrit/elektrikli araç markasının kullanıcıları tarafından oluşturulan WhatsApp gruplarındaki mesaj içeriklerinin hangi tematik alanlarda yoğunlaştığını ve kullanıcı söylemlerinin hangi iletişim dinamiklerini yansıttığını betimsel olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Türkiye’deki BYD örneği sadece dijital etkileşimi değil, aynı zamanda fiziksel etkinliklerin (buluşmalar, bayi destekli aktiviteler) markaya olan duygusal bağlılığı nasıl pekiştirdiğini de göstermektedir (Wang, 2023; Zhang, 2024). Bu süreç, hem dijital hem fiziksel katılımın birlikte kurgulandığı bir marka deneyimi zinciri üretmekte ve gönüllü marka elçiliğine uzanan bir bağ kurmaktadır. Çalışmanın ilerleyen dönemlerinde BAP araştırma projesi kapsamında, bir sonraki aşamada çevrimiçi topluluklara katılmış BYD kullanıcılarıyla yürütülecek anketler ve grup yöneticileriyle derinlemesine görüşmeler aracılığıyla karma yöntemli bir analizle yürütülecek, dijital etkileşimin marka savunuculuğuna dönüşüm süreçleri daha detaylı açıklanmaya çalışılacaktır.

Bu bağlamda çalışma aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aramaktadır:

- WhatsApp tabanlı BYD kullanıcı topluluklarında kullanıcı etkileşimleri hangi tematik alanlarda yoğunlaşmaktadır?
- Bu dijital topluluklarda paylaşılan kullanıcı deneyimleri marka algısı ve güven dinamiklerini nasıl şekillendirmektedir?
- WhatsApp gruplarında ortaya çıkan kullanıcı etkileşimleri, tüketici ihtiyaçlarının belirlenmesi ve marka stratejileri açısından nasıl yorumlanabilir?

2. DİJİTAL TOPLULUKLAR

Küresel ölçekte giderek daha fazla birbirine bağlanan bir dünyada, topluluk kavramı geleneksel coğrafi sınırların ötesine geçmiş ve “dijital topluluklar” önemli sosyal ve bilgiye dayalı yapılar olarak ortaya çıkmıştır. Dijital teknolojilerin gündelik yaşama entegrasyonu, bu sanal kolektiflerin özgün niteliklerinin, oluşum mekanizmalarının ve toplumsal yansımalarının incelenmesini gerekli kılmaktadır (Serpa 2021). Çoğu zaman sanal topluluklar olarak da adlandırılan bu yapılar, sosyal, ekonomik ve teknolojik altyapılar üzerindeki derin etkileri nedeniyle önemli bir araştırma konusu olarak ilgi çekmiştir (Whitten, 1976). Dolayısıyla, hem akademik söylem hem de pratik uygulamalar açısından bunların kuramsal temellerinin ve ampirik görünümünün kapsamlı bir biçimde anlaşılması büyük önem taşımaktadır (Gutiérrez vd., 2012).

Dijital araçlar kapsayıcı ve temsili toplumsal yapılar oluşturmada bir işlev üstlenerek (Helbing vd., 2023) teknoloji ile insan etkileşimi arasındaki dinamik bir ilişki kurarak dijital platformlarda yeni sosyal bağların kurulmasını ve mevcut olanların yeniden tanımlanmasını kolaylaştırmaktadır. WhatsApp, E-posta, sosyal medya ve dijital konferans araçları gibi dijital olanakların yaygınlaşması, sosyal etkinlikleri dönüştürmüş, dijital olarak etkinleştirilen toplulukları çağdaş yaşamın ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir (Fakhrudin ve Haryanto, 2023).

Hızlı teknolojik evrim, bireylerin nasıl bağ kurduğunu ve kolektif kimlikler geliştirdiğini köklü biçimde dönüştürmüş; fiziksel yakınlığın ötesinde dijital ortaklıkların benimsenmesini sağlamıştır (Gündüz 2017). Bu durum, özellikle kültürlerarası etkileşimlerde dijital toplulukların iletişimsel dinamiklerinin araştırılmasını önemli kılmaktadır (Zorn 2005; Tussey 2017). Dijital platformlar, coğrafi yakınlıktan ziyade ortak ilgi ve amaçlar etrafında sanal toplulukların inşasına olanak tanımakta; üyeler arasında

bağlantı ve hikaye aktarımını kolaylaştırmaktadır (Gündüz 2017; Putri vd. 2024). Böylece bireyler, kolektif eyleme ve yurttaşlık söylemine daha aktif biçimde katılabilmekte, toplumsal katılım biçimleri dönüşmektedir (Jo ve Ahn 2024; Yang ve Zhang 2023).

1990'lardan itibaren artan dijital iletişim, sürekli internet erişimi sayesinde fiziksel mesafeden bağımsız bir yakınlık duygusu yaratmış; sosyal ilişkiler küresel ölçekte yeniden örgütlenmiştir (Schäfer ve Miles 2023; Soukup 2018). Dijital medyanın metin, görsel ve video aracılığıyla sağladığı etkileşim, iletişim tarzlarını dönüştürerek bireyleri pasif alıcılardan aktif katılımcılara dönüştürmüştür (Han 2024; Turk ve Alper 2018). Bu dönüşüm, pazarlama iletişimi stratejilerini de etkilemiş; markaların sosyal medya üzerinden müşterileriyle daha kişiselleştirilmiş ilişkiler kurmasını stratejik bir zorunluluk hâline getirmiştir (Bayazıt vd. 2019; Becan ve Eaghanioukoui 2019; Tanyer 2017).

Günümüzün birbirine bağlı dünyasında, dijital topluluklar sosyal etkileşim ve bilgi paylaşımı için temel platformlar haline gelmiştir. Bu topluluklar, coğrafi sınırları aşarak bireylerin ortak ilgi alanları, hedefler veya kimlikler etrafında bir araya gelmesini sağlamaktadır (Yıldız vd., 2020). Web 2.0'ın yükselişiyle birlikte, tek yönlü bilgi akışından kullanıcıların ortaklaşa içerik ürettiği ve paylaştığı dinamik platformlara doğru bir evrim yaşanmıştır (Turk ve Alper, 2018). Bu evrim, bireylerin pasif alıcılardan aktif katılımcılara dönüşmesini sağlamış, böylece dijital etkileşim ve topluluk oluşumunu temelden yeniden şekillendirmiştir (Kılıç vd., 2017). Bu bağlamda, sosyal medya platformları yalnızca iletişim aracı olmakla kalmamış, aynı zamanda tüketici davranışlarını ve satın alma kararlarını etkileyen güçlü mecralara dönüşmüştür (Becan ve Eaghanioukoui, 2019; Tanyer 2017). Dijital pazarlamanın yükselişiyle birlikte, geleneksel ağızdan ağıza pazarlama teknikleri viral pazarlamaya evrilmiş ve özellikle influencer marketing uygulamaları, tüketicilerin satın alma süreçlerinde güvendikleri kişilerin deneyimlerinden etkilenmeleri varsayımına dayanarak yaygınlaşmıştır (Mert, 2018). Bu dinamik etkileşim ortamında, özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla kendi topluluklarını oluşturan dijital etkileyicilerin pazarlama stratejilerindeki rolleri büyük önem taşımaktadır (Bayazıt vd., 2019). Günümüzde dijitalleşmeyle birlikte toplumsal yapılar platform odaklı bir değişime uğrarken (Omay, 2023), geleneksel pazarlama anlayışından farklı olarak, markaların dijital etkileyicilerle işbirliği yaparak hedef kitleleriyle daha kişiselleştirilmiş ve güvene dayalı ilişkiler kurması stratejik bir zorunluluk haline gelmiştir.

Dijital teknolojilerin, özellikle sosyal medyanın, her yerdeki varlığı toplumsal dinamikleri önemli ölçüde etkilemiş; iletişimi yalnızca bir değişim aracı olmaktan çıkarıp kamuoyunu şekillendiren ve kolektif kimlikleri besleyen güçlü bir enstrümana dönüştürmüştür (Radwan, 2022). Sosyal medya platformlarının hızlı genişlemesi, geleneksel iletişim kalıplarını özellikle değiştirmiş; yeni sosyal etkileşim biçimleri yaratmış ve artan küresel bağlantı potansiyeli sunarken aynı zamanda mahremiyet ve değişen iletişim normlarıyla ilgili sorunlar da doğurmuştur (Amelia ve Balqis, 2023).

Dijital iletişim araçlarının çoğalması, coğrafi sınırların ve geleneksel toplumsal yapıların ötesine geçen çeşitli dijital topluluklar için yeni sosyal uyum yolları açmıştır. Bu bağlılık, bireysel ve kolektif kimlikleri yeniden şekillendirmiş; bu sanal ortamlarda yeni aidiyet ve ortak amaç biçimleri geliştirmiştir (Jebaselvi vd., 2023). Bu çerçevede, dijital toplulukların hem toplumsal hem de ekonomik düzeyde etkilerinin incelenmesi günümüzde giderek daha önemli hale gelmektedir.

3. BYD TOPLULUĞU PERSPEKTİFİNDEN E-WOM VE DENEYİM PAYLAŞIMI

Dijitalleşmenin hız kazandığı son yıllarda, tüketici davranışlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak e-WOM (elektronik ağızdan ağıza iletişim) öne çıkmaktadır. Geleneksel reklam modellerinin

etkisini yitirmeye başladığı bir dönemde, e-WOM; tüketicilerin ürün, marka ya da firmalar hakkında internet ortamında yaptığı yorumlar, değerlendirmeler ve tavsiyeler aracılığıyla güçlü bir etkileşim mekanizması oluşturmuştur. Özellikle otomotiv sektöründe, yüksek maliyetli ve uzun vadeli tüketici kararları söz konusu olduğunda, kullanıcı deneyimlerinin dijital ortamda paylaşılması, potansiyel alıcılar üzerinde belirleyici rol oynamaktadır.

BYD markasının Türkiye’de oluşturduğu dijital kullanıcı toplulukları (örneğin WhatsApp, Facebook ve Instagram grupları), bu anlamda e-WOM’un etkilerini doğrudan gözlemleyebileceğimiz somut birer örnek teşkil etmektedir. Tüketiciler, araç teslim süreçlerinden teknik detaylara, yazılım sorunlarından garanti koşullarına kadar pek çok konuda bilgi alışverişinde bulunmakta ve deneyimlerini açık biçimde paylaşmaktadır. Bu etkileşimler sadece bireysel kararları değil, markanın algılanış biçimini ve müşteri sadakatini de etkilemektedir.

Araştırmalar, e-WOM’un satın alma kararlarını etkileyen en güvenilir bilgi kaynaklarından biri haline geldiğini göstermektedir (Liu vd., 2015; Lopez ve Pinero, 2013). Tüketiciler artık yalnızca ürün özelliklerine değil, o ürünle daha önce deneyim yaşamış kişilerin yorumlarına da büyük önem atfetmektedir. Özellikle sosyal medya platformları ve anlık mesajlaşma uygulamaları, bu deneyimlerin hızlı biçimde geniş kitlelere yayılmasını sağlamaktadır. BYD topluluğunda da benzer bir yapı gözlenmektedir. Belirli kullanıcı gruplarının oluşturduğu bilgi kümeleri ve deneyim temelli yönlendirmeler, yeni kullanıcılar üzerinde doğrudan etkili olmakta ve bu etki zincirleme biçimde yayılmaktadır. Dijital ortamda üretilen bu kullanıcı temelli içerikler, sadece satın alma davranışını değil, aynı zamanda markaya karşı olumlu ya da olumsuz tutumların oluşmasını da şekillendirmektedir. Özellikle aktif kullanıcılar tarafından yapılan teknik yönlendirmeler, çözüm önerileri ve karşılaştırmalı yorumlar, markanın teknik servisleri ya da bayii ağı kadar etkili olabilmektedir. Bu nedenle e-WOM, sadece bir iletişim biçimi değil, aynı zamanda bir tüketici gücü aracı olarak da değerlendirilmelidir.

BYD gibi teknoloji odaklı ve yeni nesil kullanıcı profiline hitap eden markalar için e-WOM, geleneksel pazarlama yöntemlerinden daha etkili bir geri bildirim ve yönlendirme mekanizması sağlamaktadır. Bu yapının doğru yönetilmesi, markaya olan güvenin inşasında ve sadık müşteri topluluğunun sürdürülmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

4. BYD’NİN TÜRKİYE’DE TOPLULUK OLUŞUM SÜRECİ VE ÖNEMİ

Bu çalışma, dijital marka topluluklarının tüketici davranışları üzerindeki etkisini açıklayan üç temel kuramsal perspektife dayanmaktadır. İlk olarak marka topluluğu kuramı (brand community theory), tüketicilerin markalar etrafında ortak kimlik ve aidiyet geliştirdiğini vurgular (Dholakia ve Vianello, 2009; Kaufmann vd., 2012). İkinci olarak elektronik ağızdan ağıza iletişim (eWOM) yaklaşımı, kullanıcıların çevrimiçi ortamlarda paylaştıkları deneyimlerin diğer tüketicilerin algılarını ve satın alma kararlarını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır (Jalilvand ve Samiei, 2012; Kuo ve Feng, 2013). Üçüncü olarak katılımcı kültür ve kolektif bilgi üretimi yaklaşımı, dijital toplulukların yalnızca bilgi tüketilen değil aynı zamanda kullanıcıların aktif biçimde bilgi ürettiği sosyal alanlar olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda çalışma, BYD kullanıcılarının WhatsApp gruplarındaki etkileşimlerini dijital marka toplulukları, eWOM ve kolektif bilgi üretimi literatürü bağlamında ele alınmaktadır.

Günümüz tüketicileri, markalar etrafında organik topluluklar oluşturarak bilgi paylaşımı, deneyim aktarımı ve marka sadakati geliştirme süreçlerine aktif olarak katılmaktadır (Dholakia ve Vianello, 2009). Bu olgu, özellikle elektrikli araç pazarında belirgin şekilde gözlemlenmekte; erken benimseyenler ve meraklı tüketiciler, gelişmekte olan markalar etrafında bir araya gelmektedir (Dholakia ve Vianello,

2009). Bu araştırma, Çinli elektrikli araç markası BYD'nin Türkiye pazarındaki topluluk oluşum sürecini, elektronik ağızdan ağıza pazarlama, marka deneyimi perspektiflerinden ele almaktadır. Sosyal marka topluluklarının yükselişi, tüketici-marka dinamiğinde değişen sosyal eğilimlere bağlı olarak dönüşüm geçiren bir yapıyı temsil etmektedir (Kaufmann vd., 2012). BYD topluluklarının Türkiye'de ortaya çıkışı, çağdaş pazarlama ve tüketici davranışları açısından önemli bir vaka çalışması sunmaktadır. Markanın Türkiye pazarına girişi, tüketici topluluklarının nasıl oluştuğunu ve tüketici davranışlarını nasıl etkilediğini anlamak için değerli bir bağlam sağlamaktadır. Yeni yeni gelişen elektrikli araç pazarında sürdürülebilir bir büyüme stratejisi geliştirmek açısından bu süreçlerin anlaşılması kritik önem taşımaktadır (Zhang, 2024). BYD'nin marka topluluğunun oluşum süreci ve bu toplulukların nasıl şekillendiği, markanın pazara nüfuz etme stratejisindeki rolü uzun vadeli başarısı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olabilir. Bu dinamikleri analiz etmek, yalnızca BYD için değil, diğer yeni elektrikli araç üreticileri için de önemli içgörüler sağlayacaktır.

Çevrimiçi etkileşimler, yalnızca bilgi yaymakla kalmayıp, aynı zamanda marka ve ürün algılarını da şekillendirmektedir (Kuo ve Feng, 2013). Bu toplulukların üyeleri, bilgi, ipuçları ve öneriler paylaşarak güçlü bir elektronik ağızdan ağıza pazarlama etkisi yaratmakta; ekranlar arası iletişim ise marka algısını ve satın alma kararlarını önemli ölçüde etkilemektedir (Kuo ve Feng, 2013). Türkiye'deki BYD müşterilerinin, özellikle sosyal medya platformları ve WhatsApp grupları aracılığıyla gerçekleştirdiği teslimat öncesi etkileşimler, geleneksel müşteri yolculuğundan farklı bir marka deneyimi sunmaktadır (Kuo ve Feng, 2013). Bu etkileşimler, satın alma sürecini büyük ölçüde etkileyerek tüketici beklentilerini ve marka algısını şekillendirmektedir (Jalilvand ve Samiei, 2012).

Çalışma, dijital marka topluluklarının tüketici davranışlarının şekillenmesinde oynadığı rolü incelemeyi amaçlamaktadır (Wang, 2023). Elde edilen bulgular, çevrimiçi topluluk katılımı, deneyim paylaşımları, algılanan faydalar ve marka savunuculuğu arasındaki ilişkilere dair önemli içgörüler sunarak işletmelere dijital marka topluluklarının yönetimi konusunda stratejik öneriler sağlamaktadır (Kuo ve Feng, 2013).

Şekil 1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

Çalışma, dijital marka topluluklarında gerçekleşen kullanıcı etkileşimlerinin eWOM aracılığıyla kolektif bilgi üretimi oluşturduğunu ve bu süreçlerin marka algısı ile tüketici ihtiyaçlarının ortaya çıkmasında önemli rol oynadığını varsaymaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın kavramsal çerçevesi Şekil 1'de sunulmaktadır.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen kavramsal model, elektronik ağızdan ağıza iletişim (eWOM) ile kolektif bilgi üretimi arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Model, çevrimiçi ortamlarda

kullanıcıların deneyim ve görüşlerini paylaşımları yoluyla oluşan eWOM etkileşimlerinin kolektif bilgi üretim süreçlerine nasıl katkı sağladığını açıklamak üzere oluşturulmuştur. Bu doğrultuda araştırma modeli, çalışmanın araştırma sorularını incelemek üzere kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

5. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırma, dijital marka topluluklarında kullanıcı etkileşimlerinin hangi tematik alanlarda yoğunlaştığını ve bu etkileşimlerin tüketici ihtiyaçlarının ortaya çıkmasında nasıl bir rol oynadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Elektrikli araç pazarında yeni markaların ortaya çıkmasıyla birlikte tüketiciler resmi marka iletişimi dışında dijital topluluklar aracılığıyla bilgi edinmeye başlamıştır. Özellikle WhatsApp gibi yarı-formal iletişim platformlarında gerçekleşen kullanıcı etkileşimlerinin tüketici algısı ve deneyim paylaşımı üzerindeki rolü henüz yeterince incelenmemiştir. Bu nedenle araştırmanın temel sorunsalı, dijital marka topluluklarında ortaya çıkan kullanıcı etkileşimlerinin hangi tematik alanlarda yoğunlaştığını ve bu etkileşimlerin tüketici ihtiyaçlarını nasıl görünür hale getirdiğini ortaya koymaktır. Araştırma ortamı olarak WhatsApp platformunun seçilmesinin temel nedeni, bu uygulamanın kullanıcılar tarafından oluşturulan yarı-formal dijital topluluklar için yaygın olarak kullanılmasıdır. WhatsApp grupları, sosyal medya platformlarından farklı olarak daha kapalı ve üyelik temelli bir iletişim ortamı sunmakta, bu nedenle kullanıcı deneyimlerinin daha doğrudan ve filtrelenmemiş biçimde paylaşılabildiği bir etkileşim alanı oluşturmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle WhatsApp toplulukları, dijital marka topluluklarının doğal etkileşim dinamiklerini gözlemlemek açısından uygun bir araştırma ortamı sağlamaktadır.

Araştırma, nitel araştırma desenine dayalı olarak betimsel nicel (topluluk sayısı, üye büyüklüğü ve içerik yoğunluğu) verilerle desteklenmiş ve içerik analizi şeklinde yapılandırılmıştır. BYD markasının Türkiye'deki kullanıcı toplulukları bağlamında dijital etkileşim biçimlerini ve tüketici davranışlarını anlamak amacıyla içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. Çalışma kapsamında Eylül 2024 – Haziran 2025 tarihleri arasında BYD kullanıcıları tarafından oluşturulan 4 topluluk altında toplam 64 WhatsApp grubu (Tablo1.), özellikle “BYD Türkiye Topluluğu” grubu yazışmaları incelenmiş, toplam 1000’in üzerinde mesaj ve medya içeriği taranmıştır. Veriler, grup üyelerinin markaya ilişkin deneyim aktarımları: teknik destek talepleri, ticari etkileşim, kullanıcı tavsiyeleri, şikâyetler ve sosyal etkileşimleri gibi tematik başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Elde edilen içeriklerin, hem bireysel hem de kolektif tüketici algısını yansıttığından, dijital topluluk davranışlarının markaya yönelik duygu, tutum ve sadakat eğilimlerini değerlendirmek adına uygun bir zemin sağladığı görülmüştür. WhatsApp gruplarından elde edilen mesaj içerikleri, tekrar eden kavramlar ve konu başlıkları doğrultusunda kodlanmıştır. Kodlama sürecinde; temalar veri içeriğinden tümevarımcı bir yaklaşımla geliştirilmiştir. Analiz sürecinde metinlerin anlam birimleri belirlenmiş ve benzer içerikler aynı kategori altında toplanmıştır. Araştırma, dijital topluluk analizlerinde kullanıcı verilerine dayalı ampirik incelemenin önemini vurgulamaktadır. Çalışma genellenebilir sonuçlar üretmeyi amaçlamamakta; bunun yerine belirli bir dijital marka topluluğunun iletişim dinamiklerini ve kullanıcı etkileşimlerini betimsel olarak ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu nedenle bulgular bağlamsal değerlendirilmiştir.

Kodlama sürecinde tümevarımcı içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir. Öncelikle veri seti bütüncül biçimde incelenmiş, ardından tekrar eden kavram ve konular ön kodlar olarak belirlenmiştir. Bu ön kodlar daha sonra benzer içeriklerin bir araya getirilmesiyle tematik kategorilere dönüştürülmüştür. Analiz sürecinde toplam 4 ana tema oluşturulmuştur. Temalar; teknik destek, marka algısı ve güven, ticari etkileşim ve moderasyon, sosyal etkileşim ve topluluk aidiyeti olarak sınıflandırılmıştır.

Çalışmada analiz birimi WhatsApp gruplarında paylaşılan bireysel mesajlar ve bu mesajlara eşlik eden medya içerikleridir. Her bir mesaj anlam birimi olarak değerlendirilmiş ve tekrar eden kavramlar doğrultusunda tematik kategorilere ayrılmıştır.

Araştırmada incelenen WhatsApp gruplarına erişim, grup yöneticilerinin onayı aracılığıyla sağlanmıştır. Bu çalışma daha geniş kapsamlı bir araştırma projesinin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Projenin ilerleyen aşamalarında aynı topluluk üyeleriyle anket yapılmıştır. WhatsApp grup içerikleri, anket çalışmasına zemin oluşturacak tematik alanların belirlenmesi amacıyla analiz edilmiştir. Çalışma BYD kullanıcıları tarafından oluşturulan WhatsApp toplulukları ile sınırlandırılmıştır.

6. BULGULAR VE ANALİZ

Tablo 1. verileri 16.06.2025 tarihinde WhatsApp uygulaması üzerinden elde edilmiştir. Çalışmada analiz edilen WhatsApp grup verileri, BYD Türkiye markasının kullanıcı temelli dijital topluluk stratejisini anlamak açısından önemli bulgular sunmaktadır. Tablo1., farklı WhatsApp gruplarının üye sayıları, kuruluş tarihleri ve paylaşım yoğunluklarına göre sınıflandırılmasını içermektedir. 4 WhatsApp topluluğu altında toplam 64 grup bulunmasına rağmen, kullanıcıların büyük çoğunluğu iki ana grupta toplanmaktadır: “BYD Türkiye Topluluğu” (1.472 üye) ve “Genel Sohbet Alanı” (900 üye). Bu iki grup, BYD kullanıcılarının yaklaşık %70’inin bir araya geldiği temel iletişim merkezleri olarak işlev görmektedir.

Öne çıkan gruplardan biri, *BYD SEAL U DM-i Sahipleri* grubudur. 314 üyeye sahip olmasına rağmen, bu grupta 2.723 medya, bağlantı ve belge paylaşılmıştır. Bu oran, grup başına bilgi paylaşım aktivitesinin oldukça yüksek olduğunu göstermekte ve ilgili model sahiplerinin bilgi arayışı içinde daha yoğun etkileşimde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Yerel ve şehir bazlı gruplar incelendiğinde, katılımın sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, Mersin grubunda 134 üye bulunurken, Sakarya (15), Sivas, Ankara (3), Nevşehir (1) gibi gruplarda bu sayı oldukça düşüktür. Bu durum, bölgesel iletişim potansiyelinin henüz tam olarak kullanılmadığını düşündürmektedir.

Fonksiyonel amaçla kurulan gruplar (örneğin *Sigorta Kasko*, *BYD TR Fiyat-Servis-Destek*) kullanıcılar arasında oldukça popülerdir. Özellikle servis, kasko, fiyat gibi somut konuların tartışıldığı gruplar, bilgi paylaşımının daha yapılandırılmış biçimde aktığı alanlar olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, henüz kullanıcı sayısı oldukça düşük olan bazı model bazlı gruplar da tespit edilmiştir (*BYD DOLPHIN*, *BYD SEAL Kullanıcıları* gibi). Bu gruplar ya çok yeni açılmıştır ya da modelin Türkiye pazarındaki yaygınlığı henüz sınırlıdır.

Tablo 1. Whatsapp Uygulaması BYD Toplulukları

Grup Adı	Oluşturulma Tarihi	Üye Sayısı	Medya, Bağlantı, Belgeler
*BYD Türkiye Topluluğu	12.09.2024	1.472	17
BYD SEAL U (DM-i)	10.11.2024	850	2.898
Genel Sohbet Alanı	12.09.2024	900	157
BYD Wallbox-Şarj Grubu	25.11.2024	483	930
İstek, Şikayet ve Sorular	15.11.2024	569	110
Byd-MENGERLER	03.12.2024	110	2
BYD İstanbul-DERYA	18.11.2024	146	146
BYD PPF- Boya Koruma-Cam Filmi	25.11.2024	360	781

BYD Sakarya	12.02.2025	15	-
BYD Aksesuar		478	
BYD SEAL U (EV)		418	
Fiyat ve Kapora		362	
BYD ATTO 3		336	
BYD DOLPHIN		200	
Sigorta Kasko		167	
BYD Antalya		135	
BYD İZMİR		134	
BYD SEAL(Sedan)		89	
BYD/ İstanbul Kar Bayii		73	
BYD Balıkesir		66	
BYD SAKARYA İletişim&Destek		63	
BYD Adana		58	
BYD HAN		57	
BYD Kocaeli Kaya		47	
BYD Trabzon-Rize		31	
BYD Çorlu KÖŞKDERE		27	
BYD KONYA		25	
BYD GEBZE (ACAMAR)		22	
Byd Eskişehir		17	
BYD ÇORUM		9	
BYD-Kars-Ardahan-Erzurum		6	
*BYD Türkiye Kullanıcıları Topluluk	05.01.2025	314	1
BYD SEAL U DM-İ Sahipleri	28.11.2024	314	2723
BYD SEAL U EV Sahipleri	30.11.2024	101	
BYD ATTO 3Sahipleri		3	
Deneme 19		2	
BYD DOLPHIN Kullanıcıları		1	
BYD HAN Kullanıcıları		1	
BYD SEAL Kullanıcıları		1	
BYD Türkiye Sosyal Medya			
*BYD TR (FİYAT-SERVİS-DESTEK) Topluluk	19.12.2024	546	
BYD TR Grubu(Fiyat-Servis-Destek)	03.12.2024	518	586
Servis ve Arıza Meseleleri	19.12.2024	307	4
Şarj Aletleri / Aksesuarlar	19.12.2024	261	26
BYD SEAL U DMİ	20.12.2024	245	47
BYD SEAL U EV		157	
BYD ATTO 3		124	
BYD Dolphin		71	
BYD SEAL AWD		41	
BYD BURSA		39	
BYD SEAL RWD		10	
*BYD Şehirler Topluluğu	02.05.2025	446	
BYD İstanbul Grubu	18.11.2025	432	342
Genel	02.05.2025	477	
BYD İstanbul Buluşması Davet Grubu	05.05.2025	90	43
BYD Mersin		132	
BYD Bursa Grubu		107	
BYD Kayseri		56	
BYD Elazığ		55	
BYD BOLU-DÜZCE		30	
BYD Isparta		23	
BYD ADANA		15	
BYD İstanbul Anadolu Yakası		11	

BYD SAKARYA		9	
BYD Gaziantep		7	
BYD HATAY-OSMANİYE		4	
BYD SİVAS 58		3	
Byd Ankara		3	
BYD NEVŞEHİR		1	

WhatsApp grubu tematik olarak incelendiğinde, BYD kullanıcılarının karşılıklı deneyimlerini, sorunlarını ve çözüm önerilerini paylaştığı aktif bir platforma dönüşmüş olduğu görülmektedir. Teknik sorunlardan aksesuar tavsiyelerine, teslimat süreci şikayetlerinden yazılım güncellemelerine kadar geniş bir yelpazede bilgi alışverişi vardır. Bu, markanın resmi kaynaklarından daha etkili ve hızlı bilgi paylaşımı sağlamaktadır. Kullanıcı dayanışması ve bilgi paylaşımı üzerine güçlü bir topluluk kültürü oluşmuş olduğu da görülmektedir.

Tablo2. BYD Türkiye kullanıcı topluluğu için yapılan tematik içerik analizinde dijital etkileşimlerin çeşitli tematik alanlara ayrıldığını göstermektedir. Öncelikle, *topluluk temelli bilgi üretimi* ön plana çıkmakta; kullanıcılar araç ayarları, aksesuar seçimleri ve teknik sorunlara yönelik çözüm önerileri sunarak resmi bilgi kaynaklarının yerini kısmen doldurmaktadır. Bu durum, markanın teknik bilgilendirme eksikliğini topluluk içi dinamiklerle kapatmak zorunda kaldığını göstermektedir. Ancak *marka algısı ve güven dinamikleri* açısından ise BTK onayı, yazılım güncellemeleri ve sistemsel aksaklıklar gibi süreçlerde yaşanan şeffaflık sorunları, memnuniyetsizlikleri artırmakta ve marka güveninde zedelenmeye yol açmaktadır. Özellikle *teslimat süreci ve adalet algısında* bayiler arası öncelik farkları, kullanıcılar arasında eşitsizlik hissi yaratmakta ve bu konular WhatsApp gruplarında yoğun biçimde dile getirilmektedir. *Ticari etkileşim ve moderasyon gerilimi* başlığı altında, grup içinde yapılan ürün-hizmet tanıtları ile kullanıcı desteği arasında net bir çizginin olmaması, moderasyon ihtiyacını artırmakta; yöneticilerin aktif müdahaleleri ise bazı kullanıcılar arasında rahatsızlık yaratabilmektedir. Son olarak, *sosyal dayanışma ve aidiyet* boyutunda şehir buluşmaları, teknik yardımlaşmalar ve çekilişler gibi aktivitelerin, topluluk içinde güçlü bir aidiyet hissi yarattığı ve markaya duygusal bağlılığı pekiştirdiği gözlemlenmiştir.

Tablo 2. BYD Türkiye WhatsApp Topluluğu Tematik Etkileşim Alanları

Tema	Etkileşim Konu Başlıkları
Teknik Destek (Topluluk Temelli Bilgi Üretimi)	- Kullanıcılar araç ayarları, aksesuar, teknik destek gibi konularda rehberlik ediyor. - Resmi bilgi eksikliğini topluluk tamamlıyor - BTK onayı, yazılım güncellemeleri gibi konularda bilgi şeffaflığı sorunu,
Tavsiye ve Şikayetler (Marka Algısı ve Güven Dinamikleri)	- Tekrarlayan memnuniyetsizlikler güven kaybına neden oluyor. Teslimat Süreci ve Adalet Algısı, - Bayiler arası öncelik farkları eşitlik algısını zedeliyor. Kullanıcılar WhatsApp'ta bu konuyu sıkça dile getiriyor.
Ticari Etkileşim ve Moderasyon Gerilimi (Grup içi ürün/hizmet tanıtım ve kullanıcı desteği)	- Ticaret ve yardım çizgisi belirsizleşiyor. - Yöneticiler bilgi kirliliğini önlemek için aktif müdahalede bulunuyor.
Sosyal Etkileşim (Dayanışma ve Aidiyet)	Şehir buluşmaları, hediye çekilişleri, teknik yardımlar güçlü topluluk duygusu yaratıyor.

Topluluğun ilk kurulduğu aylarda BTK onay süreci, BYDApp'in aktif olmaması, sim kart eksiklikleri gibi yazılım ve donanım kaynaklı eksiklikler kullanıcıları hayal kırıklığına uğratmış. Markaya dönük güven ve sabrın azalma potansiyeli oluşmuştur. Tekrarlanan vaatler yerine getirilmeyince güven sarsılmıştır. Bu da özellikle yeni markaların Türkiye pazarında sadık müşteri oluşturma sürecinde risk teşkil etmektedir.

Teslimat adaletsizliği ve bayi süreçleri şikayet konusu olmuş. Bazı bayilerin yeni müşterilere öncelik vermesi, erken başvuru yapan kullanıcıların araç teslimatlarının gecikmesiyle sonuçlandığı kanaati geliştirmiştir. Bu durum genel merkezle bayiler arasında iletişim sorununa işaret etmekte ve kurumsal organizasyon eksikliği algısı yaratmaktadır.

Grup, teknik bilgilendirme ve kullanıcı eğitimi eksikliği sebebiyle, BYD araçlarının teknik kullanım detaylarını kendi içinde çözmeye çalışmaktadır. Örneğin, klima, şarj, hız modları gibi özelliklerle ilgili videolar ve kullanıcı tavsiyeleri paylaşılarak bu boşluk, resmi eğitim ve dokümantasyon eksikliğinin kullanıcılar tarafından doldurulmaya çalışıldığını göstermektedir.

Sosyal etkinliklerin yerel topluluklara ayrışmasına neden olma potansiyeli mevcuttur. Özellikle İstanbul'da fiziksel buluşmalar düzenlenmiş, Ankara, İzmir, Antalya gibi illerde ise planlamaları yapılmış, şehir bazlı WhatsApp grupları açılmıştır. Bu, kullanıcı bağlılığını şehir bazında artırmakla beraber, organizasyonel bir marka topluluğuna dönüşüm potansiyelini de barındırmaktadır.

Ticari amaçlı paylaşımlar ve moderasyon gerilimi grup içinde bazı kullanıcıların ürün ve hizmet tanıtımı yapması, bilgi kirliliği yaratmaktadır. Bu durumun yöneticiler tarafından sıkı şekilde kontrol edilmeye çalışılması, topluluk içinde reklam mı yoksa yardım mı çizgisinde gerilime neden olmuş görünmektedir.

WhatsApp gruplarında elde edilen tematik bulgular yalnızca kullanıcı deneyimlerini ortaya koymakla kalmamakta, aynı zamanda markanın iletişim ve müşteri deneyimi yönetimi açısından stratejik ipuçları sunmaktadır. Analiz edilen kullanıcı paylaşımları, teknik destek, teslimat süreçleri, yazılım güncellemeleri ve topluluk yönetimi gibi konularda tekrar eden ihtiyaç alanlarının ortaya çıktığını göstermektedir. Bu doğrultuda elde edilen temalar, kullanıcı ihtiyaçlarını sistematik biçimde gösterebilmek amacıyla bir "tüketici ihtiyaç haritası" çerçevesinde yorumlanmıştır.

Tablo 3. Kullanıcı İhtiyaçları Haritası

Temel İhtiyaç	Kaynaklanan Sorun	Kullanıcı Tepkisi	Stratejik Fırsat
Yazılım güncelleme ve mobil entegrasyon	BYD App'in geç aktif edilmesi, sim kart karmaşası	Güven kaybı, tekrarlayan şikayetler	Dijital iletişimde net zaman planı ve şeffaflık sağlamak
Teslimat yönetimi	Bayiler arası öncelik farkları	Genel merkeze yönelik kızgınlık	Tüm Türkiye için merkezi sıra yönetim sistemi oluşturmak
Bilgilendirme	Araç ayarları, bakım önerileri vb. içeriklerin eksikliği	Kullanıcıların kendi videolarını çekip paylaşması	Resmi YouTube ya da Telegram bilgi kanalı açmak
Topluluk denetimi	Ticari spam mesajlar, kuralsız içerikler	Yöneticilere baskı, bazı kullanıcılarca huzursuzluk	Profesyonel moderatör desteği ve içerik kuralları seti oluşturmak

Tablo3.'de grup içi paylaşım/içeriklere dayanarak kullanıcı ihtiyaçlarının bir haritası çıkarılmaya çalışılmaktadır. BYD markası için topluluk temelli iletişim süreci, birçok fırsat alanını beraberinde getirmektedir. Öncelikle, kullanıcı memnuniyetini artırmak amacıyla 7/24 erişilebilir bir canlı destek hattı ve chatbot entegrasyonu, teknik ve lojistik sorulara hızlı yanıt sağlayarak kullanıcı deneyimini iyileştirebilir. Aynı zamanda servis randevularının ve yazılım güncellemelerinin dijital olarak izlenebilmesi, kullanıcıların bilgiye şeffaf ve anlık erişimini mümkün kılacaktır.

Öte yandan, topluluk içinde aktif katkı sağlayan bireylerin "BYD Elçisi" ilan edilmesi ve bu kişilerin sosyal medya iş birliklerinde değerlendirilmesi, hem marka sadakatini artıracak hem de topluluğu daha güçlü hale getirecektir. Son olarak, BYD Akademi çatısı altında sunulabilecek bilgilendirici içerikler yeni araç sahipleri için hazırlanan kılavuzlar, elektrikli araç bakımı üzerine videolar ve sim kart aktivasyonu gibi teknik konulara yönelik adım adım rehberler kullanıcıları güçlendirerek, markaya olan güveni ve bağlılığı pekiştirecektir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen tematik bulgular, kullanıcıların WhatsApp topluluklarında paylaştıkları mesajların yalnızca bireysel deneyim aktarımı olmadığını, aynı zamanda belirli sorun alanları etrafında yoğunlaşan kolektif bir bilgi üretim süreci oluşturduğunu göstermektedir. İçerik analizinde ortaya çıkan temalar (teknik destek, marka algısı ve güven, ticari etkileşim ve sosyal dayanışma) kullanıcıların tekrar eden ihtiyaç alanlarını görünür hale getirmiştir. Bu doğrultuda geliştirilen “tüketici ihtiyaçları haritası”, WhatsApp gruplarında kodlanan temaların yorumlanması yoluyla oluşturulmuş ve dijital topluluk etkileşimlerinden türetilen stratejik çıkarımları sistematik biçimde ortaya koymayı amaçlamıştır.

Araştırma soruları bağlamında değerlendirildiğinde, ilk araştırma sorusu kapsamında WhatsApp tabanlı BYD kullanıcı topluluklarında etkileşimlerin özellikle teknik destek, teslimat süreçleri, yazılım güncellemeleri ve kullanıcı deneyim paylaşımı etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. İkinci araştırma sorusu doğrultusunda, kullanıcılar arasında paylaşılan deneyimlerin yalnızca bilgi aktarımı sağlamadığı, aynı zamanda marka algısı ve güven dinamiklerinin oluşumunda önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir. Üçüncü araştırma sorusu açısından ise bu etkileşimlerin kullanıcıların karşılaştıkları ortak sorun alanlarını görünür hale getirerek tüketici ihtiyaçlarının belirlenmesine katkı sağladığı ve bu ihtiyaçların markalar açısından stratejik iletişim fırsatları yaratabileceği ortaya konmuştur.

BYD Türkiye topluluğu örneğinde görüldüğü üzere, dijital kullanıcı grupları yalnızca deneyim paylaşımı alanı değil, aynı zamanda bilgi üretim merkezi olarak da işlev görmektedir. Özellikle resmi kaynakların eksik veya geçici olduğu durumlarda, kullanıcılar kendi aralarında teknik bilgiler, öneriler ve rehber içerikler oluşturarak adeta markanın kurumsal iletişiminin yerini alabilecek bir bilgi altyapısı kurmaktadır. Bu durum, dijital toplulukların potansiyelini göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca, tüketicilerin toplu e-posta kampanyaları ya da bayi şikayetleri yoluyla gerçekleştirdiği dijital aktivizm, markaların doğrudan etkilenebileceği kolektif tepki biçimlerini ortaya koymaktadır. WhatsApp gibi kapalı ama aktif kullanılan mecralar, resmi olmayan fakat yüksek etkileşimli “yarı-formal” iletişim alanlarına dönüşmüş durumdadır. Bu nedenle, BYD markası bu dijital toplulukları stratejik bir fırsat olarak değerlendirmelidir. Kullanıcı deneyiminin gelişmesi adına şeffaf bilgilendirme süreçleri ve teknik eğitim içerikleri büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, bilgi kirliliğini ve çatışmayı

önlemek adına topluluk yönetiminin profesyonel moderasyon ilkeleriyle yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, dijital marka topluluklarının yalnızca bilgi paylaşım alanı değil, aynı zamanda kolektif anlam üretim mekanizmaları olduğunu vurgulayan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Özellikle e-WOM'un topluluk içi etkileşim yoluyla marka algısının şekillenmesinde önemli rol oynadığını ortaya koyan literatür, bu çalışmada gözlemlenen tematik yoğunluklarla örtüşmektedir. Bununla birlikte, mevcut çalışma sosyal medya temelli açık platformlardan farklı olarak WhatsApp gibi yarı-formal ve kapalı dijital topluluklara odaklanması bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Bu yönüyle araştırma, dijital marka topluluklarının yapısal ve tematik analizine ilişkin mevcut çalışmaları tamamlayıcı nitelikte bulgular ortaya koymaktadır.

BYD markasının Türkiye pazarındaki başarısını sürdürülebilir kılabilmesi için bazı temel iyileştirme alanlarına odaklanması da büyük önem taşımaktadır. Öncelikle, BTK onayı ve BYDApp'in kullanım süreçleri gibi benzer konularda iletişim şeffaflığının sağlanması, kullanıcı güvenini artıracaktır. Bu doğrultuda, haftalık olarak yayımlanacak durum raporları ile sürecin hangi aşamada olduğu net biçimde kamuoyuna açıklanmalıdır. Diğer yandan, teslimat, teknik destek ve müşteri iletişimi gibi konularda yaşanan tutarsızlıklar, yerel bayilerde eksikliğe işaret etmektedir. Bu nedenle, tüm bayilerde eşit standartlarda hizmet sunulmasını sağlayacak merkezi bir eğitim programının oluşturulması gereklidir. Ayrıca, mobil uygulama üzerinden yapılan yazılım güncellemeleri kullanıcılar açısından çoğu zaman belirsiz kalmakta; bu durum, her güncellemeyle birlikte versiyon numarasını ve içerik detaylarını paylaşan bir takvim sisteminin devreye alınmasıyla kolayca çözülebilir.

BYD markası için Türkiye'de kullanıcıların oluşturduğu güçlü ama hassas bir topluluk yapısı ortaya çıkmıştır. Marka, bu organik topluluğu doğru şekilde yönlendirebilir ve ihtiyaçlarına hızlı cevap verebilirse, sadık bir müşteri kitlesi kazanabilir. Aksi takdirde iletişim boşlukları ve teknik aksaklıklar, olumsuz ağızdan ağza iletişime dönüşebilir. BYD Türkiye topluluğu, sadece bir WhatsApp grubu değil; kullanıcıların kendi bilgi gücüyle şekillendirdiği bir markalaşma alanıdır. Topluluğun beklentilerini dikkate alan bir marka hem müşteri memnuniyetini artırabilir hem de pazarında liderliğe adım atabilir.

Analiz edilen WhatsApp grubuna ait veriler, BYD markasının dijital topluluk yapısında belirgin bir merkezileşme eğilimi olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle ana gruplarda yaşanan aşırı yoğunluk, bilgi akışının verimliliğini azaltmakta ve konuların daha özel alt başlıklara ayrıştırılması gerekliliğini gündeme getirmektedir. Buna karşın, *BYD SEAL U DM-i Sahipleri* grubu içerik üretimi ve etkileşim açısından en aktif kullanıcı kitlesini barındırmakta ve model bazlı iletişimin başarısını örneklemektedir. Şehir bazlı grupların ise düşük üye sayıları nedeniyle bölgesel temsil gücü zayıf kalmakta, bu nedenle yerel etkinlikler ve fiziksel buluşmalar aracılığıyla bu yapıların daha etkin hale getirilmesi önem arz etmektedir. Öte yandan, servis, sigorta, fiyat gibi işlevsel konulara odaklanan gruplar, bilgi ihtiyacını doğrudan karşılayan yapılar olarak stratejik bir değer taşımaktadır. Tüm bu bulgular, BYD markasının dijital topluluk yönetimini daha dengeli bir yapıya dönüştürmesi hem bölgesel hem de konu temelli grupları aktif biçimde desteklemesi gerektiğine işaret etmektedir.

Elde edilen bulgular, dijital marka topluluklarının yalnızca bilgi paylaşım alanları değil, aynı zamanda kolektif anlam üretimi ve deneyim paylaşımı ortamları olarak işlediğini göstermektedir. Özellikle resmi marka iletişimde algılanan eksikliklerin kullanıcılar tarafından üretilen bilgi ile telafi edilmesi, dijital toplulukların marka deneyimi ve tüketici algısı üzerindeki önemini ortaya koymaktadır. Bu durum,

çevrimiçi topluluk etkileşimlerinin marka güveni ve tüketici beklentileri üzerindeki belirleyici rolünü göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Bu çalışma yalnızca BYD kullanıcı topluluklarına odaklanan sınırlı bir dijital topluluk örneğini incelemektedir. Gelecek araştırmalarda farklı otomotiv markalarının dijital topluluklarının karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi, farklı sosyal medya platformlarında oluşan marka topluluklarının incelenmesi ve dijital topluluk etkileşimlerinin marka savunuculuğu üzerindeki etkisinin nicel yöntemlerle test edilmesi literatüre önemli katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Amelia, L. T. D., & Balqis, N. R. (2023). Changes in Communication Patterns in the Digital Age. *ARRUS Journal of Social Sciences and Humanities*, 3(4), 544. <https://doi.org/10.35877/soshum1992>

Bayazıt, D. Z., Durmuş, B., & Yıldırım, F. (2019). Pazarlama İletişim Aracı Olarak Yeni Medyada Dijital Etkileyiciler: Vloggerların Karakteristik Özellikleri Ve Bilgi Birikimi Tiplerinin Vlogger İtibarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.26466/opus.526579>

Becan C., & Eaghaniouk, G. (2019). THE EFFECT OF INSTAGRAM AS A TOOL OF CONSPICIOUS CONSUMPTION ON PURCHASE MOTIVATION OF CONSUMERS. *Electronic Journal of New Media*, 3(2), 84. <https://doi.org/10.17932/iau.ejnm.25480200.2019.3/2.84-101>

Dholakia, U. M., & Vianello, S. (2009). Effective Brand Community Management: Lessons from Customer Enthusiasts. In *SSRN Electronic Journal*. RELX Group (Netherlands). <https://doi.org/10.2139/ssrn.1512090>

Fakhrudin, A., & Haryanto, H. (2023). Digital Literacy Analysis of Primary School Students. *KnE Social Sciences*. <https://doi.org/10.18502/kss.v8i8.13280>

Gutiérrez, F. J., Baloian, N., Ochoa, S. F., & Zurita, G. (2012). A conceptual model to design partially virtual communities. 685. <https://doi.org/10.1109/cscwd.2012.6221892>

Gündüz, U. (2017). The Effect of Social Media on Identity Construction. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 8(5), 85. <https://doi.org/10.1515/mjss-2017-0026>

Han, Y. (2024). The Impact of Digital Media on Language Styles and Communication Methods Based on Text, Image, and Video Forms. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 40(1), 211. <https://doi.org/10.54254/2753-7048/40/20240754>

Helbing, D., Mahajan, S., Hänggli, R., Musso, A., Hausladen, C. I., Carissimo, C., Carpentras, D., Stockinger, E., Sánchez-Vaquerizo, J. A., Yang, J. C., Ballandies, M. C., Korecki, M., Dubey, R. K., & Pournaras, E. (2023). Democracy by Design: Perspectives for Digitally Assisted, Participatory Upgrades of Society. *Journal of Computational Science*, 71, 102061. <https://doi.org/10.1016/j.jocs.2023.102061>

Jalilvand, M. R., & Samiei, N. (2012). The effect of electronic word of mouth on brand image and purchase intention. In *Marketing Intelligence & Planning* (Vol. 30, Issue 4, p. 460). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/02634501211231946>

Jebaselvi, C. A. E., Mohanraj, K. G., Thangamani, A., & Kumar, M. R. (2023). The Impact of Social Media on the Evolution of Language and Communication Trends. *Shanlax International Journal of English*, 12(1), 41. <https://doi.org/10.34293/english.v12i1.6725>

Jo, H., & Ahn, H. Y. (2024). Understanding digital engagement: factors influencing awareness and satisfaction of digital transformation. *Deleted Journal*, 27(1). <https://doi.org/10.1007/s10791-024-09455-4>

- Kaufmann, H. R., Loureiro, S. M. C., Basile, G., & Vrontis, D. (2012). The increasing dynamics between consumers, social groups and brands. In *Qualitative Market Research An International Journal* (Vol. 15, Issue 4, p. 404). Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/13522751211257088>
- Kılıç, B., Kırılı, G., & Esen, F. Ö. (2017). Sosyal Medya Kullanımı Benlik Algısı İlişkisi: Turistik Tüketiciler Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(1), 70. <https://doi.org/10.21547/jss.283064>
- Kuo, Y., & Feng, L.-H. (2013). Relationships among community interaction characteristics, perceived benefits, community commitment, and oppositional brand loyalty in online brand communities. In *International Journal of Information Management* (Vol. 33, Issue 6, p. 948). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2013.08.005>
- Liu, Y., Qi, C. ve Tong, S. (2015). eWOM'un tüketicilerin satın alma kararları üzerindeki etkisinin deneysel çalışması. Elsevier eBooks'ta (s. 123). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/b978-0-08-100274-2.00008-x>
- Lopez, M. ve Pinero, M.S. (2013). E-WOM Etkisinin Belirleyicileri: Tüketicilerin İnternet Deneyiminin Rolü. Teorik ve Uygulamalı Elektronik Ticaret Araştırma Dergisi'nde (Cilt 9, Sayı 1, s. 7). Çok Disiplinli Dijital Yayıncılık Enstitüsü. <https://doi.org/10.4067/s0718-18762014000100004>
- Mert, Y. L. (2018). Dijital Pazarlama Ekseninde Influencer Marketing Uygulamaları. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 6(2), 1299. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.431622>
- Omay, E. G. (2023). Dijital Platformlar ve Gazetecilik Mesleği: Influencer Gazetecinin Yükselişi. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi / Journal of Social Policy Conferences, 1(84), 99. <https://doi.org/10.26650/jspc.2023.84.1274247>
- Putri, R. D., Purwanto, E., Keyla, N., Kharismatika, R. N., & Muthmainah, K. A. (2024). Identitas Budaya dalam Era Digital. *El-Mujtama Jurnal Pengabdian Masyarakat*, 4(4), 2000. <https://doi.org/10.47467/elmujtama.v4i4.3380>
- Radwan, M. (2022). Effect of social media usage on the cultural identity of rural people: a case study of Bamha village, Egypt. *Humanities and Social Sciences Communications*, 9(1). <https://doi.org/10.1057/s41599-022-01268-4>
- Schäfer, K., & Miles, F. (2023). Social media use and mental health in deaf or hard-of-hearing adults—Results of an online survey. *Frontiers in Communication*, 8. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2023.1175461>
- Serpa, S. (2021). Digital Society and Digital Sociology: One Thing Leads to the Other. *Science Insights*, 38(3), 314. <https://doi.org/10.15354/si.21.ps016>
- Tanyer, T. (2017). The Effect Of Digital Media On Marketing Techniques. *Electronic Journal of New Media*, 2(1), 46. <https://doi.org/10.17932/iau.ejnm.25480200.2018.2/1.46-52>
- Turk, A. M., & Alper, B. (2018). Bilgisayar Muhendisligi Egitiminde Teknoloji Egilimlerinin Takip Edilmesi. arXiv (Cornell University). <https://doi.org/10.48550/arxiv.1807.07571>
- Tussey, E. (2017). Digital Media and Convergence Culture [Data set]. In *Oxford Bibliographies Online Datasets*. <https://doi.org/10.1093/obo/9780199791286-0269>
- Wang, L. (2023). Analysis of Factors Affecting Chinese Consumers Purchase of New Energy Electric Vehicles. In *Advances in Economics Management and Political Sciences* (Vol. 5, Issue 1, p. 13). <https://doi.org/10.54254/2754-1169/5/20220053>
- Whitten, N. E. (1976). Introduction to This Volume. *The Journal of Latin American and Caribbean Anthropology*, 1(1), 1. <https://doi.org/10.1525/jlca976.1.1.1>
- Yang, J., & Zhang, M. (2023). Beyond structural inequality: a socio-technical approach to the digital divide in the platform environment. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1). <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02326-1>

Yıldız, K., Kurnaz, D., & Kırık, A. M. (2020). Nomofobi, Netlessfobi ve Gelişmeleri Kaçırma Korkusu: Sporcu Genç Yetişkinler Üzerine Bir Araştırma. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 321. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.669601>

Zhang, T. (2024). BYD's Strategic Planning Study for the Future New Energy Vehicle <https://doi.org/10.54254/2754-1169/102/2024ed0090>

Zhang, Y. (2023). The Factors and Theories on Consumers' Purchase Intention of New Energy Vehicles. In Lecture Notes in Education Psychology and Public Media (Vol. 3, Issue 1, p. 8). <https://doi.org/10.54254/2753-7048/3/2022447>

Zorn, I. (2005). Do culture and technology interact? Overcoming technological barriers to intercultural communication in virtual communities. ACM SIGGROUP Bulletin, 25(2), 8. <https://doi.org/10.1145/1067721.106772>

...

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazarı, Beykoz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 7/04/2025 tarih ve E-45152895-299-2500013422 sayılı kararı ile etik kurul izin belgesi almış olduğunu beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazarı, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazarı kullanmış olduğu resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.

Türkiye’de Kentleşme Deneyiminin Sinematografik Tezahürleri: Göç, Gecekondu ve Mekânsal Kimliğin Dönüşümü

*Cinematographic Manifestations of the Urbanization
Experience in Turkey: Migration, Gecekondu, and the
Transformation of Spatial Identity*

Harika UÇAR¹

¹Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tapu Kadastro Yüksekokulu, Tapu Kadastro Bölümü, Ankara, Türkiye, e-mail: harika.ucar@hbv.edu.tr., Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-7438-7496>

ÖZ

Kentleşme süreci sadece demografik bir hareketlilik değil; imar rejiminden arabesk kültüre, mülkiyet ilişkilerinden toplumsal yabancılaşmaya uzanan bütüncül bir dönüşüm olarak ele alınmalıdır. Bu çalışma, Türkiye’nin kentleşme tecrübesini; göç, kente uyum, gecekondu kültürü ve kentli kimliği inşası bağlamında sinema ve dizi yapımları üzerinden analiz etmektedir. Nitel araştırma yöntemi ve betimsel analiz tekniği kullanılan çalışmada; Yeşilçam melodramlarındaki idealize kentli kimliği, 1970’lerin toplumsal gerçekçi sinemasındaki kente tutunma mücadelesi ve popüler sinemadaki dikey mobilite arzusu incelenmektedir. Özellikle 1980 sonrası dönemde arabesk kültürün mekânsal temsilleri ile imar aflarının yarattığı hukuksuzluk iklimi arasındaki bağ vurgulanmaktadır. Makalede, göçün ilk evrelerindeki kaderci yaklaşımdan, sonraki kuşaklarda gelişen hak arama bilincine ve günümüzün modern yerleşim alanlarındaki sınıfsal ayrışmalara uzanan süreç takip edilmektedir. Bulgular, sinemanın kentsel hafızayı kayıt altına alan bir arşiv niteliği taşıdığını; gecekondu mahallelerinden soylulaştırılmış alanlara geçişin, bireyin aidiyet ve kimlik kurgusu üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, kentsel politikadaki değişimlerin toplumsal maliyetini sinemanın görsel tanıklığı aracılığıyla tartışmaya açmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kentleşme, Sinema, Gecekondu, Arabesk kültür, Kentli kimliği.

Uçar, H. (2026). Cinematographic manifestations of the urbanization experience in Turkey: migration, gecekondu, and the transformation of spatial identity. *Journal of West European Social Sciences*, 1(1). e2657

Corresponding Author: Harika Uçar

Email: harika.ucar@hbv.edu.tr

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ABSTRACT

The urbanization process should be handled not merely as demographic mobility but as a holistic transformation ranging from zoning regimes to arabesque culture, and from property relations to social alienation. This study analyzes Turkey's urbanization experience through cinema and TV series within the context of migration, urban adaptation, squatter (gecekondu) culture, and the construction of urban identity. In the study, which employs qualitative research methods and descriptive analysis techniques, the idealized urban identity in Yeşilçam melodramas, the struggle for urban integration in the social realist cinema of the 1970s, and the desire for vertical mobility in popular cinema are examined. Particularly in the post-1980 period, the link between the spatial representations of arabesque culture and the atmosphere of unlawfulness created by zoning amnesties is emphasized. The article traces the process extending from the fatalistic approach in the early stages of migration to the developing consciousness of right-seeking in subsequent generations and the social divisions in today's modern residential areas. Findings reveal that cinema serves as an archive recording urban memory and that the transition from squatter neighborhoods to gentrified areas plays a decisive role in the individual's sense of belonging and identity construction. Consequently, the study opens up for discussion the social costs of changes in urban policies through the visual testimony of cinema.

Keywords: Urbanization, Cinema, Gecekondu (Squatter Housing), Arabesque culture, Urban identity.

1. GİRİŞ

Dünya tarihsel süreçte insanın belirli bir coğrafya üzerinde, o coğrafyanın imkân ve sınırlılıkları çerçevesinde ürettikleri; kültür ve medeniyet biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte kültürün; sözlü, yazılı ve elektronik ortam şeklinde tanımlanan üç ana mecrası gelişmiştir. Sözlü kültür ortamında insan, belleğe dayalı bir kayıt sistemini kullanırken; yazının devreye girmesiyle birlikte geçmiş ve şimdinin yazılı kültür düzleminde yeniden yorumlandığı görülmektedir. Görsel medyanın etkililiğinin fark edilmesi ise bu aktarım sürecini ivmelendirmiştir; böylelikle söz ve yazıyla kayıt altına alınan kültürel içerikler, sinema ve televizyon aracılığıyla yeniden yaratım ve aktarım imkânı bularak elektronik bir nitelik kazanmıştır.

İnsanlık tarihinin kentsel bir safhaya taşınması, beraberinde sadece mekânsal bir değişim değil, köklü bir yaşam pratiği dönüşümü de getirmiştir. Sinemanın kentsel dokuya eklenmesiyle birlikte, kentin sunduğu hayat tecrübesi yeni bir boyut kazanmış; geleneksel okuma-yazma kültürünün yanına, kitleleri bir araya getiren 'görsel ve temsili' bir kültürel katman yerleşmiştir. Modernleşmenin, kitlesel üretimin ve hızlı kentleşme dalgalarının yaşandığı dönemlerde sinema, bu kaotik geçiş sürecine en hızlı uyum sağlayan kültürel edim olarak karşımıza çıkmaktadır. Tiyatro veya opera gibi belirli bir seçkin zümreye hitap eden sanat dallarının aksine sinema; tüm toplumsal tabakaları kapsayan, gündelik yaşamın her zerresine nüfuz eden popüler ve estetik bir deneyim alanıdır (Öztürk, 2014b:12). Sinema ve kent hem çok yakın hem de çok yönlü bir ilişki içindedir (Gold ve Ward, 2014:79). Marie (2014:73), yüzde sekseni kent ortamında şekillenen sinema filmlerinden hareketle sinemanın kentsel bir keşif olduğunu belirtmektedir.

Toplumsal değişimin bir göstergesi olan sinema, toplumsal değişimleri gerçekleştirecek şartları hızlı bir şekilde üretebilmektedir (Acuna, 2010: 298). Sinemanın konjonktürel gelişimiyle kentsel yaşamındaki değişim ve dönüşümler eş zamanlı ilerlemektedir (Akdoğan, 2025). Hatta filmlerle kent tarihlerinin iç içe geçmiş yapısından hareketle sinemanın kent olmadan gelişebileceğini düşünmenin neredeyse

olanaksız olduğu söylenebilir (Torun, 2017:148). Sinemanın boş zamanları geçirme yönünde olan bir aktivite olmasının dışında, tarihsel süreç içerisinde propaganda, kültürel yayılma, sosyal medya bağımlılığının etkileri gibi medya etkilerine yönelik gerçek yaşama dair bir model de sunmaktadır. Sinema, kendine yönelik özellikleriyle izleyici kitlesine yönelik yarattığı etki ve etkileşim ile toplumsal olguların gösterimine olanak tanımaktadır. Sinema filmleri toplumsal olguların ve gerçek yaşam deneyimlerinin gösterilmesi yönünde bir aktarım aracı olmaktadır (Sucu & Yavuz, 2022:24). Bu bağlamda sinema perdesi bazen bir ayna olarak kullanılarak, hedef kitlesi izleyicilerin yani halkın zaten içerisinde birer aktör olarak yer aldığı toplumsal olayların kendilerine tekrar yansıtılmasıdır. Televizyon dizileri içinde aynı benzetmeyi yapmak mümkün görünmektedir. İzleyiciler akşamları belli bir saat geldiğinde evlerinin konforunda ve herhangi bir ücret ödemeden bazen hayallerindeki hayatı, bazen de kendi hayatlarını izleyerek haftanın bir gününü tamamlamaktadır. Günümüzde izleyicinin konvansiyonel televizyon kanallarında haftada bir yayınlanmasını beklemeksizin yapımlarla buluşmasına imkân veren dijital platformlardaki diziler televizyon dizilerinden daha fazla tercih edilir hale gelmektedir.

Türkiye'nin kentleşme tecrübesi, sadece demografik bir yer değiştirme değil; mülkiyet rejiminden sosyal tabakalaşmaya kadar geniş bir alanda hukuksal ve kültürel bir dönüşüm hikâyesidir. Bu çalışma, söz konusu dönüşümün kentsel mekân üzerindeki yansımalarını ve bu mekânların sinematografik anlatılarda nasıl birer 'temsil alanı' haline geldiğini nitel bir araştırma deseniyle sorgulamaktadır. Araştırma kapsamında, 1960'lardan günümüze Türk sineması ve dijital platform dizileri; göç, kente uyum, gecekondulaşma, kentsel dönüşüm ve soylulaştırma gibi temel izlekler üzerinden 'amaçlı örneklem' yöntemiyle seçilen yapımlar aracılığıyla incelenmektedir. Betimsel analiz yöntemiyle gerçekleştirilen bu okuma, kentsel politikaların ve toplumsal hafızanın sinematografik bir kaydı olan bu yapımların, kentin fiziksel üretim süreçleri ile bireyin mekânsal aidiyet mücadelesi arasındaki kopmaz bağı nasıl kurguladığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Türkiye bağlamında bakılınca, öncelikle Yeşilçam sineması dönemini, daha sonra da çok kanallı aşamaya geçilmesi televizyon dizilerinin senaryo metinlerini bu çerçevede okumak mümkündür (Avcı, 2020:283). Son zamanlarda televizyon dizilerinin yanı sıra dijital platformlarda gösterime giren dizileri de benzer bir incelemenin konusu olabilecek niteliktedir. Bu çalışmada hem konvansiyonel televizyon kanallarında hem de yeni nesil dijital yayın platformlarında izleyiciye sunulan içerikleri daha kısa şekilde ifade edebilmek amacıyla 'dizi yapımları' ifadesi kullanılmıştır.

2. TÜRKİYE'DE KENTLEŞME, SİNEMA VE DİZİ YAPIMLARI

Türk sinemasının tarihsel serüveninin ilk izleri II. Abdülhamid dönemine kadar uzanmaktadır. Sinemanın sahip olduğu görsel dilin evrenselliği, tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da bu mecranın en etkili kitle sanatı haline gelmesine zemin hazırlamıştır (Özuyar, 2017: 9). Sinemanın Osmanlı'daki ilk yansımaları Beyoğlu'nun (Pera) eğlence ve kültür merkezi olan İstiklal Caddesi'ndeki bazı mekânlarda yapılan gösterilere dayanmaktadır. 1843 yılında Galatasaray Lisesi yakınındaki bir sirkteki Microscope Solaire (Güneş Mikroskobu) gösterisi ve Fransız mucit Louis Daguerre'nin icadı Büyük Diorama (optik tekniklerle gerçekleştirilen fotoğraf gösterimi) sinematografik algının oluşumunun öncül örnekleri olarak değerlendirilebilir (Özuyar, 2017:20). 1905, 1909, 1911, 1913 ve 1914 yıllarında çekilen ilk filmler olduğuna dair gazete haberleri ve bazı belgeler bulunuyor olsa da günümüze ulaşmış ve yapımcısı bilinen herhangi bir film bulunmaktadır (Önder ve Baydemir, 2005: 118-119).

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından sonra ideolojik olarak hedeflenen topyekûn modernleşme ve çağdaş batı medeniyetine ulaşma fikri kent ve köy planlaması, mimari, giyim tarzı, resim ve müzik gibi kültürel kalkınmada etkili olabilecek her alanda etkili olmuştur (Aslanoglu, 2010: 26). Kültür-sanat politikalarıyla batılı kültür değerleriyle biçimlenmiş bir yaşam tarzı oluşturmak ve bu ideale göre şekillendirilmiş bir "kültürel kimlik" oluşturmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyetin başlı başına kendi yurttaşını yaratmak ve yeni birey bilincini oluşturmak için tasarlanmış bir proje olduğu söylenebilir (Şahin ve Duman, 2008: 262). Bu bağlamda bu dönemde toplumsal dönüşümün ruhunu yansıtan estetik değerler üretme ve tüketme yeteneğinin geliştirilmesi amacıyla pek çok sanat dalının desteklendiği bilinmektedir. Ancak sinemanın bu süreçten olumlu anlamda etkilenmediği belirtmektedir (Önder ve Baydemir, 2005:122; Hayır, 2014:353.).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında sinema üretimi, 1939 yılına dek Muhsin Ertuğrul'un belirleyici olduğu "Tiyatrocular Dönemi"nin etkisi altında kalmıştır. Sinematografik anlatının tiyatro estetiğiyle sınırlı kaldığı bu süreç, teknik yetersizlikler ve yönetmen kadrolarındaki çeşitlilik eksikliği nedeniyle dünya sinema tarihinde istisnai bir tekelleşme örneği teşkil etmektedir (Onaran, 1994:21; Hayır, 2014: 353). Bu dönemde yönetmenliğini Muhsin Ertuğrul'un yaptığı "Ateşten Gömlek" (1923, Kemal Film), "Ankara Postası" (1928, İpek Film), "Bir Millet Uyanıyor" (1932, İpek Film) gibi yapımlar en belirgin örneklerdir. Ardından "İstiklal Madalyası" (1948, Ferdi Tayfur), "Vurun Kahpeye" (1949, Lütfi Ö. Akad) ve "Ateşten Gömlek" (1950, Vedat Örfi Bengü) isimli yapımlar gelmektedir (Önder ve Baydemir, 2005:120-121). Dönemin filmleri sanatsal açıdan pek çok değerlendirmeye konu olmuş olmakla birlikte çalışmada kapsam dışı bırakılmış ve özellikle Türkiye'nin kentleşme sürecinin başlamasında en önemli faktör kabul edilen yoğun göç dalgalarının başlamasından sonra çekilen ve kente dair konulara odaklanan yapımlar incelenmiştir.

3. MATERYAL VE METOT

Bu çalışma, Türkiye'deki kentleşme süreçlerinin, göç, gecekondulaşma, kentsel dönüşüm ve sınıfsal ayrışmaların sinema ve dizi yapımları üzerinden nasıl temsil edildiğini anlamaya yönelik nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın temel amacı, 1960'lardan günümüze Türk sineması ve dijital platform dizilerinde kentsel mekânın bir nasıl kurgulandığını ortaya koymaktır. Özellikle göç, gecekondu, kente uyum, kentli kimlik inşası, kentsel dönüşüm ve mekânsal ayrışmanın toplumsal yansımalarını, popüler kültür ürünleri üzerinden okumak kentsel hafızanın takibi açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, ele alınan kentsel ve sinematografik olguları bütüncül bir perspektifle tanımlayabilmek adına nitel araştırma desenlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu yöntemin, araştırmacılara çalışma alanındaki farklı değişkenler hakkında sistematik ve özet bilgi sunma kapasitesi, araştırmanın veri işleme sürecinde temel dayanak noktasını oluşturmaktadır Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008:25). Bu kapsamda, seçilen yapımlar kronolojik bir sırayla incelenmiş; karakterlerin mekânla kurduğu ilişki analiz edilmiştir. Ayrıca mekânın taşıdığı sembolik anlamları çözmek adına zaman zaman göstergebilimsel okumalardan faydalanılmıştır.

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de 1950 sonrasında gösterime girmiş olan göç ve kentleşme temalı tüm sinema ve dizi yapımları oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken nitel çalışmalarda en çok tercih edilen ve sınırlı kaynakların en etkin kullanımı için bilgi bakımından zengin vakaları belirlenerek seçilmesine dayanan amaçlı örneklem yöntemi (Yağar ve Dökme, 2018: 4) tercih edilmiştir. Veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda dijital arşivler, film katalogları

ve dizi platformları üzerinden sistematik bir tarama yapılmıştır. Belli dönemler ve konu başlıklarına göre kentsel açılarından en güçlü şekilde yansıtan yapımlar çalışmaya dahil edilmiştir. Veriler, ilgili yapımların arama motorları aracılığıyla tespit edildikten sonra izlenmesi ve kentleşme literatürüyle karşılaştırmalı olarak not edilmesi yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, göç kentsel kimlik, mekânsal ayrışma ve sınıfsal mobilité temaları çerçevesinde betimsel analiz yöntemiyle araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. 1960'lar: Melodram, Göç ve Kente Uyum

1960'lı yıllar Amerikan sinemasına benzer şekilde Yeşilçam'da sinemayla ilişkisi olmayan yapımcıların kâr amacıyla, daha fazla kitlelerin beklentilerine odaklanarak üretim yaptıkları ve popüler sinemanın yaygınlaşarak sinemanın bir endüstri haline geldiği yıllar olarak değerlendirilebilir (Tan, 1987:40). Filmlerin, hızla modernize olan kent yapısı içerisinde kendine yer edinmeye çalışan "küçük kent-soylu" bireyin etik ve duygusal çıkmazlarını temel alan yapımlar öne çıkmaktadır. Kent, sadece bir fon değil; geleneksel değerler ile modern yaşam arasındaki çatışmanın kristalize olduğu bir mücadele alanı olarak sinemada yerini almaktadır. "Zengin kız-fakir oğlan" ya da tersi üzerinden kurgulanan yapımlarda, aslında derinleşen sınıfsal uçurumların ve mülkiyet ilişkilerinin duygusal bir düzlemde yumuşatılması söz konusudur. Bu filmlerdeki mutlu son vurgusu, toplumsal katmanlar arasındaki geçişkenliğe vurgu yaparken kentleşmenin hızı karşısında bocalayan bireyin zaafı, melodramatik bir dille estetize edilerek aslında toplumsal sınıflar arasında bir uzlaşmaya da atıf yapmaktadır.

1961 yılında Nejat Saydam yönetmenliğinde ilki izleyiciyle buluşan Küçük Hanımefendi serisiyle Ayhan Işık ve Belgin Doruk, dönemin idealize edilmiş kentli kimliğinin sembol figürleri haline gelmişlerdir. Söz konusu seri; sınıfsal uzlaşma, modern kentli yaşam ve mutlu son kurgusunun Türk sinemasındaki en belirgin prototiplerinden birini teşkil etmektedir. Bu anlatı yapısının, günümüz Türk sineması ve dizilerindeki popüler anlatı kodlarının oluşumunda da belirleyici bir referans kaynağı olduğu söylenebilir. Genellikle toplumsal katmanlar arasındaki geçişkenliğe vurgu yapan bu mutlu son geleneğine karşın; 1968 yapımı, yönetmenliğini Lütfi Akad'ın üstlendiği ve başrollerini Türkan Şoray ile İzzet Günay'ın paylaştığı "Vesikalı Yarım", sınıfsal uçurumu tüm çıplaklığıyla sergileyen ve mutsuz sonla biten nadir, bir o kadar da çarpıcı bir istisna teşkil etmektedir.

1960'lar Türk sineması, hızla dönüşen kent dokusu içindeki sınıfsal gerilimleri, bireysel trajediler ve duygusal telafiler üzerinden estetize eden bir popüler kültür endüstrisi modeli sergilemiştir. Dönemin popüler melodramatik eğilimlerinin aksine, 1963 yapımı Metin Erksan imzalı Susuz Yaz; odağını kentsel romantizmden kırsaldaki mülkiyet ilişkilerine ve hak mücadelesine kaydırmıştır. Başrollerini Erol Taş, Hülya Koçyiğit ve Ulvi Doğan'ın paylaştığı bu yapıt, Berlin Film Festivali'nde kazandığı Altın Ayı ödülüyle Türk sinemasının uluslararası arenadaki ilk büyük temsilcisi ve toplumsal gerçekçilik akımının en yetkin örneği olmuştur. Kırsal alanda yaşanan zorlukların ana tema olduğu film aslında daha sonraki dönemlerde kırdan kente göçenlerin kırsal alandaki yaşantılarının ve yaşanan göçün itici nedenlerinin sinema perdesine yansımalarıdır. Ancak bu noktada belirtmek de faydalı olacak önemli bir nokta ise Öztürk (2014b:258-259)'ün de belirttiği gibi Türk sinemasının en güzel yapıtlarının kentsel hayata dair olanlardan ziyade, kırsal alana yönelik içeriklere sahip olanlar olmasıdır. Öztürk bunu açıklarken maddi alandaki olguların değişimiyle zihinsel hayatın değişimin örtüşmemesi ve zihinsel deneyimlerin ancak belirli bir olgunlaşmadan sonra maddi hayata uyum sağlayabileceğine yönelik tespitleriyle desteklemektedir.

Türkiye toplumunun Cumhuriyet tarihi boyunca deneyimlediği en köklü dönüşümlerden biri olan göç olgusu (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 249) 1950’li kırsal alanlardan büyük kentlere yönelik bir şekilde hız kazanırken Türk sinemasında da kendisine yer bulmuştur. Göç temalı pek çok türkü ve şarkı olduğu gibi (Uçar, 2025: 7) göç ve kente uyum temalı filmler de sanatsal yaşam da önemli yer tutmaktadır. Ömer Lütfi Akad, Halit Refiğ gibi Türk sinemasında önemli bir yere sahip olan yönetmenleri göç olgusunu başta İstanbul olmak üzere Türkiye’deki büyük kentler üzerinden değerlendirmiştir. Bu filmler göç olgusunun işlenmesinin yanı sıra kentlerin görsel sanatlarda temsilini oluşturan örneklerdir (Sağlam Yüce ve Yüce, 2015: 2). Halit Refiğ’in yönetmenliğini yaptığı Yeşilçam’ın ilk ciddi göç filmi olan Gurbet Kuşları (1964). Maraş’tan İstanbul’a gelen bir ailenin modernleşme karşısında parçalanışını anlatmaktadır. Filmde kentsel mekâna eklenme sürecinde kente göç edenlerin, kente ve geleceklere karşı besledikleri naif umut ile kentin yozlaştırıcı gerçekliği arasındaki uçurum gözler önüne serilmektedir.

Kırsal alandan büyük kentlere akın eden nüfusun hareketliliğin beraberinde gelen niteliksel dönüşüm beklentisi, "kentlileşme" kavramını gündeme getirmiştir. Alt sınıftan kabul edilen bu kitlenin yeni "uygarlık ölçütlerine" uyarlanması gerektiği savunulmuş (Koçak, 2011: 319), bu nüfusun yaşadığı gecekonduların süreçte yabancı kent yaşamına karşı hem koruyucu bir kalkan hem de kentin diğer kesimleriyle etkileşimi sağlayan bir bütünleşme aracı olduğu vurgulanmıştır (Kıray, 1982: 16). Ancak bu dönüşümün hızı konusunda literatürde bir fikir birliği yoktur; kentsel insan kimliğine bürünmenin 40-50 yıl sürdüğü (Kartal, 1982: 141) veya gerçek anlamda kentli olabilmek için en az üç kuşağın kentte yaşaması gerektiği savunulmaktadır. Şentürk (2007: 429-431) bu üç kuşağı şu özelliklerle ayırır:

İlk Kuşak: Kırdan doğup yoksulluğu tadan, kente göçüp gecekonduya sığınan, halinden memnun ve kadercilerdir. Görünürlükleri az olduğu için genellikle bir tehdit olarak algılanmamışlardır (Aslanoglu, 2000: 102).

İkinci Kuşak: Kentte doğmuş, daha iyi eğitim almış ancak kendini "kent soylularla" kıyaslayan; içinde öfke ve nefret barındıran, bu nedenle de yerleşik kentlilerce tehdit olarak görülen bir nesildir.

Üçüncü Kuşak: Kendini sistemden izole edilmiş ve statüden mahrum hisseden, kent soyluları en çok tedirgin eden, kente tamamen görünür ve talepkar hale gelmiş gruptur.

Şentürk’ün (2007) belirttiği 'hâline şükreden ve tutunmaya çalışan' ilk kuşak tipolojisi, "Gurbet Kuşları" filmindeki aile reisi figüründe vücut bulurken; ailenin genç fertlerinin (evlatlarının) kentin parıltılı ama tehlikeli yaşantısına olan zaafı, ikinci kuşağa geçişte yaşanan kültürel aşınmanın habercisidir. Film, kentin heterojen yapısının ilk kuşağı nasıl sindirdiğini ve kentsel imkânlarla erişemeyen göçmenlerin savruluşunu simgelemektedir.

4.2. Göç, Dönüşen Kentler ve Kentliler

Farklı pek çok nedenle başlayan yoğun göç dalgası 1950’ler hız kazanmış olmakla bile devam eden bir süreçtir. Kırsal alandan kentlere yaşanan göçün devamlılığıyla birlikte toplumda meydana gelen sonuçları ve ortaya çıkan sorunlar çeşitlenerek artmıştır. Elbette ki devam eden bu süreç ve çeşitlenerek artan sonuçları da sinemada yerini bulmuştur. Göç ve etkilerinin sürekliliği sinema ve dizi yapımlarında sadece göçün başladığı ve devam eden birkaç yılda değil günümüzde bile farklı yapımların konusu olarak işlenmesine neden olmaktadır.

4.2.1. Göç, Kente Uyum

1960'larda "Gurbet Kuşları" filmine benzer nitelikteki yapımlar sinema perdesine yansımaya 1970'lerde de devam etmiştir. Ömer Lütfi Akad, "Göç Üçlemesi" ile kırsal nüfusun kente akın etmesiyle başlayan sosyolojik sürecin; barınma ihtiyacından ziyade, ekonomik ve kültürel bir "kentli" kimliği inşa etme çabasına odaklanmaktadır. Filmler, göçün ilk şokundan gerçek anlamda kentlileşmeye giden 40-50 yıllık o uzun ve sancılı süreci üç farklı perspektifle özetlemektedir. Üç filmde de başrolü üstlenen Hülya Koçyiğit'in rolleri üzerinden kırdan kente göç sürecinde kadının hem aile içerisindeki değişen konumu hem de kentsel yaşamda kadının rolü belirginleşmektedir. Üçlemenin ilki olan ve 1973 yılında gösterime giren "Gelin", göçün hemen sonrasındaki "yerleşme ve tutunma" evresini yaşamakta olan bir aileyi anlatmaktadır. Bu aşamada aile, kentin ticaret çarklarına sızmaya çalışmaktadır. Ailenin kendi içinde kurduğu baskıcı hiyerarşinin verdiği güçle, aile büyükleri, kentin yabancı ve tekinsiz yapısına karşı aileyi bir arada tutarak korumaya çalışmaktadır; ancak bu koruma, bireysel gelişimi ve insani değerleri yok etmektedir. Çocuklarının ölümünü kaderle ilişkilendirerek her şeyi kabullenme ve şükretme eğilimindeki aile büyükleri için önemli olan kentte varolabilmek için gerekli gördükleri tek yol olan bir dükkân sahibi olmaktır; kentli bilinci henüz oluşmamıştır. Meryem (Hülya Koçyiğit) karakteriyle geleneksel geniş ailede farkındalığı gelişmiş olsa da sözü önemsenmeyen ailedeki genç kadın, Veli (Kerem Yılmaz) erkek de olsa genç olduğu için kararlarda etkisi olmayan eş ve Hacı İlyas (Ali Şen) geleneksel ailenin otoriter ve tüccar hırslı bütünüleştiren otorite figürü olarak temsil edilmektedir. İkinci film olan Düğün (1973)'de göç süreci bir üst aşamaya geçer: Artık sadece hayatta kalmak değil, kentsel hiyerarşide yükselmek hedeflenmektedir. Şanlıurfa'dan gelen aile, çocuklarının emeğini ve hayatlarını "sermaye" olarak kullanarak kentin imkanlarına sahip olmaya çalışır. Burada Şentürk'ün (2007) ikinci kuşak analizine uygun olarak, kent soyluların yaşam biçimine özenen, ancak onlara ulaşamadığı için geleneksel bağlarını daha acımasızca kullanan bir ilişkiler ağı çizilmektedir. Göç, artık bir "başarı hikâyesi"ne dönüştürülmek istenirken, aile bağlarının yerini "çıkar ortaklığı" almaktadır. Ancak her ne kadar bir başlık parası karşılığı kız kardeşin evlendirilmesi söz konusu olsa da Zelha (Hülya Koçyiğit) karakteri üzerinden kardeşlerini bir arada tutmaya çalışan, daha dirençli bir kadın figürü sergilenmektedir. Üçlemenin ikinci filminde, ilk filmdeki Ali Şen'in temsil ettiği "katı ataerkil otorite", yerini daha çok kardeşler arasındaki ekonomik hırsla bırakmaktadır. Üçlemenin son halkası olan "Diyet" (1974) kırsal kökenli bireyin artık "kentli bir özne" olmaya başlamasının vurgusunu yine Hacer (Hülya Koçyiğit) rolünde fabrikada çalışan, hak arayan, bilinçlenmiş kadın üzerinden yapmaktadır. Hacer'in eşi Hasan'ın kolunun kopması göçmenin kentte fiziksel olarak var olma çabasının bedeli olarak sembolleşmektedir. Akad'ın üçlemesinde her ne kadar aynı aile ele alınarak hareket edilmeden, farklı hikayeler ve farklı kahramanlar üzerinden de olsa "gerçek anlamda kentli olabilmek için en az üç kuşağın geçmesi gerektiği" özellikle kadın karakterin dönüşümüyle sinematografik olarak ortaya konulmaktadır. Filmler göçün sadece nüfus hareketliliği olmanın ötesinde, bir "zihniyet dönüşümü" olduğunu; ilk kuşağın boyun eğerek, ikincinin feda ederek, üçüncünün ise mücadele ederek kentlileştiğini derin bir realizmle ortaya koymaktadır. Her filmde kayıplar olmakla birlikte olaylar karşısında verilen tepkiler, aile içi roller ve dünyaya bakış açısı dönüşmektedir. Böylelikle Akad, göç olgusunu sadece mekânsal bir yer değiştirme olarak değil; geleneksel olandan kopuşun, sancılı bir modernleşmenin ve nihayetinde kentsel bir sınıf bilincine varışın kronolojik bir öyküsü olarak sinemalaştırmıştır.

1970'lerdeki filmler 1960'ların aksine mutlu sonlarla bitmez, seyirciyi reel hayatın gerçekleriyle yüzleştiren sonlar tercih edilmektedir. En çarpıcı örneklerinden birisi de kentsel yoksulluğu ve yoksunluğu en çarpıcı şekilde konu edinenlerden ve Ertem Eğilmez'in yönetmenliğini yaptığı "Canım

Kardeşim" (1973)dir. Başrollerini Tarık Akan, Halit Akçatepe ve Kahraman Kırıl'ın paylaştığı filmde gecekonduya yaşayan iki yoksul arkadaşın, lösemi hastası küçük kardeşlerinin son arzusunu (televizyon) gerçekleştirme çabası seyirciyi derinden sarsan ayrıntılarla işlenmektedir. Kentin yoksul mahallelerindeki yaşantının zorlukları, yoksul kentlilerin hayata tutunma çabaları, aralarındaki dayanışma ağları ve lüks içindeki "modern" merkezle olan mekânsal eşitsizlikler melankolik bir dille sunulmaktadır. Filmde gençler "fakir ama onurlu" yerine "fakir ve çaresiz" olmalarıyla ön plana çıkarılmaktadır. Yıllar sonra artık löseminin ölümcül bir hastalık olmadığını da vurgulayarak filmin sonu değiştirilerek LÖSEV'in tanıtım filminde yer almıştır. Filmin sonunun değiştirilmesiyle lösemi konusundaki farkındalık oluşturularak vakfa destek alınmasının yanı sıra toplumun kolektif hafızasındaki "yoksulluk eşittir çaresizlik ve ölüm" kodlamasını kırmak adına yapılmış en başarılı farkındalık işlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

"Taşı Toprağı Altın Şehir" (1978) Levent Kırca ve Ayşegül Atik'in başrollerini paylaştığı ve yönetmenliğini Orhan Aksoy'un yaptığı kentsel mekâna eklemleme sürecindeki bir aile trajedisini perdeye yansıtmaktadır. Film bir traktör taksiti ödemek için İstanbul'a gelen ailenin, kentin acımasız çarkları arasında ezilmesi ve aile fertlerinin dağılışı öyküsü etrafında şekillenmektedir. Şentürk'ün (2007) 'kentlilere duyulan imrenme' olarak tanımladığı birinci kuşak refleksi, filmde Ökkeş'in eşinin ev temizliğine gittiği kadının yaşam tarzına duyduğu hayranlık ve sonrasında yaşadığı ahlaki/sosyal savrulma ile somutlaşır. Öte yandan, kentin kurumsal yapılarına (eğitim sistemi vb.) dahil olamayan ikinci kuşağın ilk temsilcisi konumundaki oğul karakterinin işportacılığa ve kaçakçılığa yönelmesi, Kartal'ın (1982) "kentsel insan" olma yolundaki imkânsızlıkların yarattığı sapmaları simgeler. Kardeş figürünün kolay yoldan zenginleşme tutkusuyla girdiği yasadışı ilişkiler sonucunda ölümü ise, kentin heterojen ve sert yapısının, kırsal değerlerle kente gelen bireyi nasıl öğüttüğünün sinematografik bir kanıtıdır. Bu aile trajedisi, göçün sadece mekânsal bir yer değiştirme olmadığını gözler önüne sermektedir.

Kırdan kente göçün güçlü dramalarla görünür hale gelmesinin yanı sıra Türk sinemasında kente uyumsuzluğun komediyle sunulduğu örnekleri de bulunmaktadır. 1974 yapımı Ertem Eğilmez filmi olan "Salak Milyoner" ve yine aynı yıl onun devamı niteliğinde aynı yönetmen ve aynı başrol oyuncular (Kemal Sunal, Zeki Alasya, Metin Akpınar, Halit Akçatepe) ile çekilen "Köyden İndim Şehire" filmlerinde Kayseri'li dört kardeşin önce İstanbul'daki sonra Ankara'daki maceraları anlatılmaktadır. Salak Milyoner'de bir define haritasıyla İstanbul'da define arayan kardeşler, "Köyden İndim Şehire"de tarlalarında buldukları altınları Ankara'ya bozdurmaya gelmektedir. Sinematografik bir şekilde karikatürize edilmiş dört kardeşin kentsel yaşamda karşılaştıkları yaşam tarzları, bürokrasi, trafik ve yerleşik kentli kibri karşısındaki şaşkınlıkları ve biraz da kurnaz saflıklarıyla kırsal insanın kentsel yaşamla tanışması ve adaptasyon zorlukları sinema perdesine taşınmaktadır.

Kentsel mekâna eklemleme çabasındaki ilk nesil göçmenlerin, enformel sektörün çeperlerinde (kapıcılık, temizlik hizmetleri, seyyar satıcılık vb.) verdikleri ayakta kalma mücadelesi; Türk sinemasının toplumsal gerçekçi damarıyla şekillenen örnekler olduğu gibi mizahla harmanlanarak sunulan örnekler de bulunmaktadır. Zeki Ökten'in yönetmenliğini üstlendiği ve Kemal Sunal'ın başrolünde olduğu "Kapıcılar Kralı" (1976) ile "Çöpçüler Kralı" (1977), bu sosyo-ekonomik dönüşümün komedi unsurlarıyla harmanlandığı kült yapıtlardır. Söz konusu filmlerde; kentsel elitlerin yaşam tarzına duyulan gıpta ve sınıfsal statü atlama (dikey mobilite) arzusu işlenmektedir. "Kapıcılar Kralı", taşradan kente göç eden bireyin kurnazlık ve pragmatizm yoluyla kentsel hiyerarşide kendine yer açma stratejilerini odağına alırken; "Çöpçüler Kralı", bir belediye işçisi ile zabıta amiri arasındaki sınıfsal rekabeti ve güç ilişkilerini aşk ve otorite ekseninde sorunsallaştırmaktadır. Her iki yapım da alt sınıfın

kentli kimliğiyle girdiği etkileşimi, samimiyet ve kurnazlık gibi zıt kutuplar üzerinden derinlikli bir perspektifle sunmaktadır.

1970'lerde Türkiye'deki toplumsal yapıda derin izleri olan dış göçlere yönelik de filmler çekilmiştir. "Otobüs" (1974, Yönetmeni Tunç Okan, Başrol oyuncular Tuncel Kurtiz, Tunç Okan), "Dönüş" (1972, Yönetmeni Türkan Şoray, Başrol oyuncular Türkan Şoray Kadir İnanır), "Almanya Acı Vatan" (1979, Yönetmeni Şerif Gören, Başrol oyuncular Hülya Koçyiğit, Rahmi Saltuk), "Kara Sevdalı" (1977, Yönetmeni Tefik Başer) vb. bunlara örnek olarak verilebilir.

Türkiye'de 1980'li yıllara gelindiğinde, göç ve kente eklemelenme sorunsalı sinema perdesinde hâlâ ağırlığını koruyan bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Nesli Çölgeçen'in yönettiği 1985 yapımı "Züğürt Ağa", kırdan kente göç eden sıradan köylü tipolojisine odaklanan ana akım filmlerden, merkezine bir toprak ağasını almasıyla radikal bir biçimde ayrılmaktadır. Göçü zorunlu kılan sosyo-ekonomik dinamikleri bir toprak ağasının perspektifinden tartışmaya açan film; kente varıldığında deneyimlenen yabancılaşma ve uyum krizleri açısından diğer göç anlatılarıyla benzeşse de kaybedilen bir statünün kentsel mekândaki hazin ve ironik dönüşümünü yansıtmaya bakımından bir başyapıt niteliğindedir. Kırsal insanın kente göçünü tetikleyen itici faktörler filmde ağayı da köylüleri gibi göçe zorlayan ancak onun üzerinde daha sarsıcı etkiler bırakan unsurlar olarak resmedilmektedir. Köyünde sınırsız bir otoriteye sahip olan ağanın, bu gücü yitirmesine rağmen düzeni sürdürme çabası; kente ulaştığında eski tebaasıyla (köylüleriyle) sınıfsal olarak eşitlenmesinden kaynaklanan gerilimler ve kente uyum zorlukları birleşmektedir. Filmde ağanın kırsaldaki yaşamı, köyden kente göç etmeye karar vermesi ve kentteki uyum süreci hem dramatik hem de mizahi unsurlarla işlenmektedir. Ağadan çok kısa bir süre önce kente gelen köylüler hızla kente uyum sağlarken ağanın süreci daha zorlayıcı nitelikler taşımaktadır. Çünkü kent köylüler için özgürleştirici öğeler de barındırmaktadır. Ancak ağanın yaşadığı sıkıntılar sadece kente uyum süreciyle sınırlı değildir, ağa aynı zamanda statü kaybıyla ve varoluşsal yalnızlığıyla da yüzleşmektedir. Bu bağlamda aslında filmde göç ve kente uyum konuları işleniyor olsa da temelde toplumsal değişimler ve kentsel yaşamdaki bireysellik de sorgulanmaktadır.

4.2.2. Gecekondulaşma: Barınma Sorunundan Rant Paylaşımına

Türkiye'de kırdan kente yönelen kitlesel nüfus hareketliliğinin bir sonucu olarak beliren gecekondulaşma süreci; başlangıçta geçici bir barınma stratejisi gibi algılansa da zamanla kentlerin en temel yapısal meselelerinden birine dönüşmüştür. Akademik literatürdeki hâkim görüşe göre; hızlı kentleşme karşısında ortaya çıkan barınma sorununa karşın kamu otoritesinin sunduğu altyapı ve konut stoğu arasındaki asimetri, dar gelirli kitleleri enformel bir çözüm olarak kendi konutlarını üretmeye itmiştir. Ancak gecekonduyun sadece mimari bir yapı olarak ele alınması, olgunun sosyolojik derinliğini eksik bırakmaktadır. Gecekonduyu bünyesinde barındırdığı insan unsuru ve ürettiği özgün kültürle birlikte bütüncül bir perspektiften okumak gerekmektedir (Şenyapılı, 1998: 301). Erman (1998: 317-323), gecekonduların erken evrelerde ya kendine has bir yaşam pratiğinin mekânsal yansıması ya da ideal kent imgesini zedeleyen kaba sığınaklar olarak kavramsallaştırıldığını ifade etmektedir. Siyasi aktörlerin oy kaygıları ve gecekondu nüfusun ekonomik sisteme eklemelenmesi bu dokunun kalıcı hale gelmesini sağlarken; kentsel düzlemde "kentlerin taşralaşması" ve "arabesk kültür" eksenli tartışmalar, yerleşik kentliler ile yeni gelenler arasındaki gerilimin ana kaynağını oluşturmuştur.

Tarihsel kronoloji incelendiğinde, 1945'li yıllarla birlikte konut darlığı ve spekülasyon hareketliliği gibi kentsel bunalımların odağında yer alan bu yapılar, henüz "gecekondu" ismiyle tanımlanmamaktaydı. Kavramın literatürde somutluk kazanmaya başladığı 1947 yılında ise Ankara Altındağ'daki gaz tenekesi barakalar ile İstanbul'un tarihi surlarına veya mezarlık alanlarına sığınan kitleler dönemin

basın yayın organlarında yankı bulmaya başlamıştır (Şenyapılı, 1998: 301-302). Başkent olması nedeniyle idari ve hizmet sektöründe ani bir istihdam yoğunluğu yaşayan Ankara, diğer kentlere göre çok daha agresif bir barınma talebiyle karşılaşmış (Bilgin, 1998: 262); bu da Türkiye'deki ilk gecekondu örneklerinin Ankara merkezli doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu mekânsal yayılımın sayısal boyutu ise çarpıcıdır: 1948'de yaklaşık 25-30 bin birim olan gecekondu sayısı, 1960'ta 240 bine, 1983 yılına gelindiğinde ise dramatik bir artışla 1,5 milyona ulaşmıştır (Keleş, 2012: 509).

Gecekondular niceliksel büyümenin yanı sıra fiziksel bir evrim sürecine de tabi olmuştur. 1950'lerin derme çatma, "dört duvar bir çatı" formundaki iptidai birimlerinden (Erman, 1998: 323), zamanla genişleyen ve nihayetinde "apartkondu" olarak nitelendirilen çok katlı yapılara dönüşüm yaşanmıştır. Bu morfolojik değişim, toplumsal algıda bir yarılmaya yol açmıştır: Bir taraf bu dokuyu kentsel estetiğin bozulması olarak yaftalarken, diğer taraf konut krizine tabandan gelen meşru bir çözüm olarak bakmıştır. Akademik çevrelerde gecekonduyun, göçmenin kentte tutunmasını sağlayan "tampon bir mekanizma" olduğu ve toplumsal dayanışmayı diri tuttuğu görüşü sıklıkla dile getirilmiştir (Keleş, 2012: 505). Ancak başlangıçtaki masum barınma ihtiyacı zamanla rant odaklı bir ticarileşmeye evrilmiş; afet riskli bölgelerdeki konumlanışları ve estetik aykırılıkları nedeniyle yapısal eleştirilerin odağı olmuştur.

Özetle, Türkiye özelinde gecekondulaşma olgusu, basit bir imar meselesi olmanın ötesinde, sınıfsal katmanların mekânsal çatışmasını ve kuşaklar arası kültürel dönüşümü simgelemektedir. Bu süreçte kırsaldan kente taşınan akrabalık ve hemşehrlik ağları stratejik bir rol oynamaktadır. Hemşehrlik, bir dayanışma ağından ziyade kültürel kimliğin muhafaza edildiği ve yeniden üretildiği bir platform işlevi görmektedir. Bu bağlamda birey, hemşehrlik üzerinden kendisini hem yerleşik "kentli"den hem de geride bıraktığı "köylü" profilinden ayırıştırarak özgün bir kimlik inşa etmektedir (Ayata, 1991: 92). Kentsel mekânda "öteki" ile temas arttıkça, bu bağlar zayıflamak yerine bir savunma mekanizması olarak güçlenmekte; bireyin adaptasyon sürecini hızlandıran işlevsel bir zemine dönüşmektedir (Ayata, 1991: 92). Sonuç itibarıyla, göçmenlerin karşılaştığı yapısal krizleri minimize eden ve bu yönüyle kamu otoritesinin üzerindeki yükü hafifleten bu ilişkiler silsilesi, gündelik pratiklerden siyasi katılıma kadar geniş bir alanda modern kentin kamusal yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Erder, 1998: 111).

Türkiye'deki kentsel yaşamda bu denli önemli bir yere sahip olan gecekondu elbette sinemada yer bulmuştur. Pek çok filmde görsel olarak yer alan yapılar ve ana konu her ne olursa olsun gecekondu yaşamına ve kültürüne gönderme yapan pek çok sahne filmlerde yer almıştır. Ancak bu örneklerin yanı sıra filmin geneline hâkim olan gecekondu ve gecekonduyu temel alan filmler bu çalışmada bu başlık altında incelenmiş olup, gecekondu yaşam tarzının yansımaları olarak kabul edilerek arabeskle ilişkilendirilen örnekler farklı bir başlık altında incelenmiştir.

Kartal Tibet'in yönetmenliğini yaptığı ve Türkan Şoray ve Bulut Aras'ın başrollerini paylaştığı Sultan (1978) filmi bir gecekondu mahallesindeki yaşamı/dayanışma ağlarını ve gecekondu yıkım kararlarının arka planını ve gecekonduculara yansımalarını bir aşk hikayesi etrafında başarılı bir sosyolojik gözlemle sunmaktadır. Akrabalık ilişkileri ve buna bağlı olarak gelişen hemşehrlik bilinci gecekonduya yaşayanlar için kentsel hayata adapte olmada önemli bir yere sahiptir. Kırsal bölgelerden kente göç eden bireylerin ekonomik ve sosyal entegrasyon çabalarında, kendi sosyo-kültürel geçmişine sahip kişilerle bir arada bulunması, kentsel yaşama geçişte kritik bir "tampon mekanizma" vazifesi görmektedir (Geray, Keleş ve Yavuz, 1978: 664). Bu mekanizma aracılığıyla kırsal alana özgü geleneksel cemaat ilişkileri, modern kent mekânında yeni formlar kazanarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle

göçmenlerin kente adım attıkları andaki en temel gereksinimleri olan barınma ve istihdam sorunlarının çözümünde, bu enformel dayanışma ağları belirleyici bir rol oynamaktadır (Önen, 1997: 451-452). Filmde özellikle gecekondualarda yaşayan kadınların sorunları çevresinde şekillenen hikâyede bu ağların etkisinin iş bulma, çocuk bakımı, gündelik yaşam pratikleri, sosyalleşme, yıkılan evlerin yeniden inşası vb. pek çok alandaki etkisi işlenmektedir. Gecekonduaların ilk ortaya çıkışından itibaren varlığıyla süreci etkileyen "enformel örgütlenmeler", kent yoksullarının hayatta kalma stratejisi olduğu kadar, kentsel rantın paylaşımında aracı rolü üstlenen yeni güç odaklarının da doğuşuna zemin hazırlamaktadır. Muhtar karakteri, tam da bu enformel ağların merkezinde duran bir karakterdir. Gecekonduaların kentsel imkânlar (yol, su, tapu tahsisi) erişiminde bir aracı gibi görünse de aslında bu dayanışma ağlarını kendi ekonomik ve siyasal gelecek beklentileri için manipüle etmektedir. Bu bağlamda film, dayanışma ağlarının sadece yardımlaşma değil, aynı zamanda enformel siyasetin kirli bir parçası haline gelme riskini (Erder, 1998) çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Mahallelinin hemşehrilik ve komşuluk temelinde kurduğu tampon mekanizma, muhtarın şahsında kentsel rantı elinde tutan güçlerle (müteahhitlerle) iş birliği yapan bir sömürü aracına dönüşmektedir. Sultan ve mahallelinin filmin sonunda muhtara karşı başlattığı direniş, sadece bir barınma hakkı mücadelesi değil, aralarındaki güven veren bağların içten çürümesine karşı gösterilen bir kimliksel uyanışı simgelemektedir. Ancak bu direniş sonucunda engel olamadıkları yıkım gerçekleşince yine aynı enformel örgütlenme sayesinde kentin başka bir bölgesinde yeni bir gecekondu alanının nasıl oluşturulduğu da gecekonduaların gelişimini incelerken sıklıkla tekrar edilen süreçleri dramatik bir şekilde sunmaktadır.

Gecekondualaşmayla doğrudan ilgili olmamakla birlikte; kentsel rant ve apartmankondulaşma süreci, 1977 yapımı, yönetmenliğini Ertem Eğilmez'in üstlendiği "Gülen Gözler" filmindeki ayrıntılarda izlenebilir. Film, dört kızı olan bir ailenin evlilik süreçlerinde yaşadığı zorlukları odakta tutsa da alt metinde Türkiye'deki konut üretim sürecini etik değerler, teknik gerçekler ve kâr/rant çelişkisi üzerinden somutlaştırmaktadır. Filmde dürüst bir inşaat ustası olan Yaşar Usta (Münir Özkul), kentsel rantın yeni aktörü olan dünürü Müteahhit Yunus'un inşaat sürecindeki teknik kusurlarını ve malzemeden çalındığını mesleki tecrübesiyle fark ederek uyarılarda bulunmaktadır. Ancak Yunus, daha fazla kâr elde etme hırsıyla bu uyarıları göz ardı etmekte; hatta Yaşar Usta'nın evini borç karşılığında elinden alıp yıkarak yerine yeni bir apartman yapmayı planlamaktadır. Hikâye, düğün maliyetleri etrafında şekillenirken Yunus'un denetimsiz inşaatının yıkılması, imar suçlarının topluma verdiği telafi edilemez fiziksel ve ekonomik zararların sinematografik bir kanıtı niteliğindedir. Ayrıca Yunus karakterinin Karadenizli kimliği, o dönemde İstanbul'daki konut piyasasında etkinleşmeye başlayan "Karadenizli müteahhit" fenomenine ve bu sermaye grubunun kentsel dokuyu dikey yapılaşma yoluyla dönüştürme pratiğine yapılmış güçlü bir göndermedir. İmar suçlarının kentin kimliğine ve toplumsal güvenliğe verdiği telafi edilemez zararlar (Uçar Altınışık, 2022:1610), filmde Yunus'un yaptığı binanın çökmesiyle dramatik bir şekilde doğrulanır. Yaşar Usta'nın temsil ettiği 'fen kurallarına uygunluk ve meslek ahlakı' ile Yunus'un temsil ettiği 'niteliksiz ve denetimsiz yapılaşma' arasındaki gerilim; gecekonduaların dikey yapılaşma (apartmankondu) hırsıyla nasıl toplumsal birer tehdide dönüştüğünün sinematografik bir kanıtıdır. Film, imar aflarının ve denetimsizliğin yarattığı o 'hukuksuzluğun kural haline gelmesi' durumunun fiziksel bedelini, yıkılan bir binanın enkazı üzerinden çarpıcı biçimde sergilemektedir."

Türkiye'de 1966 yılında yürürlüğe giren 775 Sayılı Gecekondu Kanunu, devletin gecekonduaları resmen kabul ettiği bir dönüm noktası olsa da kentsel mekânı "tasfiye", "ıslah" ve "önleme" şeklinde üçlü bir denetim disiplinine sokmuştur. Bu kanunun, yürürlüğe girmesinden sonra yapılan tüm izinsiz

yapıların herhangi bir karar alınmasına gerek duyulmaksızın "derhal yıktırılacağını" hükme bağlanarak gecekondu kalıcı bir yıkım tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. 1980 sonrası dönemde çıkarılan "İmar Islah" yasaları ise, kaçak yapılaşmayı bir yandan meşrulaştırırken diğer yandan barınma hakkını bürokratik bir belirsizliğe itmiş ve "hukuksuzluğun kural haline geldiği" bir kentsel ortam yaratmıştır (Uçar Altınışık, 2022: 1597)

Bu yasal düzlemdeki "derhal yıkım" baskısı ve mülksüzleştirme süreci, sinematografik düzlemde en radikal karşılığını 1989 yapımı, yönetmenliğini Kartal Tibet'in üstlendiği ve başrolünde Kemal Sunal'ın (Yusuf) yer aldığı "Gülen Adam" filminde bulmaktadır. Filmde gecekondu, artık geleneksel göç hikâyelerindeki rolünden çıkarak belediye yıkım ekiplerinin baskısı altında her an yok edilebilir, güvencesiz bir nesneye dönüşmüştür. Yusuf karakterinin, evini tekerlekli bir platform üzerine inşa ederek "seyyar bir gecekonduya" dönüştürmesi, imar hukukunun kentsel rant karşısındaki iflasının absürt bir sembolü olmaktadır.

4.2.3. Arabesk Sineması ve Melankolik İsyan

Türk sinemasında Arabesk sanatçıların başrol üstlendiği filmler, genellikle 1970'li yılların toplumsal dönüşümüyle ilişkilendirilse de bu kültürel fenomenin kökleri çok daha geriye, sınır aşan melodramların etkisine dayandırılanlar da bulunmaktadır. Türk sinemasında arabesk şarkıcıların başrolü üstlendiği ve genellikle popüler şarkılarının isimlerinin taşıyan filmlerin damga vurduğu dönem salt arabeskin popüler olmasıyla açıklamak yanıltıcı olur. Türk sinema izleyicisinin bu tür filmlere gösterdiği ilginin temeli özellikle Yusuf Vehbi'nin temsil ettiği Mısır sineması ve Raj Kapoor'un Avare filmiyle zirveye ulaşan Hint sineması ekolüne gösterdiği ilgiye dayanmaktadır. Tan (1987:38-39), temelleri bu filmlere dayanan ve Türk izleyicisinin "küçük insan" karakteriyle kurduğu duygusal bağın sadece birer seyirlik değil; kimlik bunalımı yaşayan, toplumsal statü arayışındaki kitlelerin kendi yankılarını bulduğu birer ayna olduğunu ileri sürmektedir. Bu tarihsel arka plan, Arabesk müziğin 70'lerde sinemayı bir taşıyıcı platform olarak kullanmasının tesadüf olmadığını, aksine on yıllardır süregelen bir duygu sömürüsü ve özdeşleşme pratiğinin doğal bir sonucu olduğunu göstermektedir. Türk sinemasında Arabesk'in kazandığı ivme, sadece yabancı sinema ekollerinin bir devamı değil, aynı zamanda kentleşme sürecinin yarattığı yeni kimlik inşasının bir sonucudur. Arabesk sanatçıların başrolünde yer aldığı filmlerde baş rol oyuncuları temsil ettikleri yaşam tarzı nedeniyle kırdan kente göç etmiş, tutunamayan, yoksul gecekondu için simge haline gelirken (Uçar, 2025:7) söz konusu filmler de kentin merkezine eklemlenmeye çalışan kitlelerin duygusal ve sosyal durakları haline gelmiştir. Bu filmlerde sanatçılar, sadece birer oyuncu değil, aynı zamanda toplumun yaşadığı kültürel dönüşümün simgesel figürleri olarak konumlanmaktadır. Tan'ın (1987) vurguladığı Mısır ve Hint sinemasından miras alınan o "ezilmişlik" teması, söz konusu sanatçıların filmleri aracılığıyla Türkiye'nin yerel gerçekliğine bürünmüş; sanatçının kendi müzikal kimliği ile sinemadaki karakteri arasında kurulan bağ, izleyicinin kent hayatındaki varlık mücadelesiyle bütünleşmiştir. Bu yönüyle Arabesk sinema, kentin karmaşası içinde kendine yer açmaya çalışan bireyin, sanatçı figürü üzerinden kurduğu bir kimlik beyanı niteliğindedir.

Arabesk sinemanın ilk büyük çıkışı başrolünü Orhan Gencebay'ın, yönetmenliğini Lütfi Akad'ın yaptığı 1971 yapımı "Bir Teselli Ver" isimli sınıfsal farklılıklara vurgu yapan filmidir. Orhan Gencebay'ın başrolünü üstlendiği pek çok filmde en öne çıkanları yönetmenliğini Osman F. Seden'in yaptığı "Batsın Bu Dünya" (1975) ve yönetmenliğini Şerif Gören'in yaptığı "Hatasız Kul Olmaz" (1977) gibi isimlerini şarkıcının popüler şarkılarından alan filmlerdir. Bu dönemde sadece Orhan Gencebay değil, arabesk müziğin temsilcisi olan neredeyse tüm sanatçıların sinema filmleri sinema salonlarını

doldurmuştur. Özellikle Ferdi Tayfur, 1970'lerin ikinci yarısında Temel Gürsu'nun yönettiği "Çeşme" (1976) ve "Derbeder" (1977) gibi filmleri, Müslüm Gürses'in yine Temel Gürsu yönetmenliğinde çekilen "İsyankâr" (1979) ve Kartal Tibet'in yönettiği "Mutlu Ol Yeter" (1981) filmleri dönemin öne çıkan örnekleridir. 1980'li yıllara gelindiğinde ise İbrahim Tatlıses, yönetmenliğini Kartal Tibet'in yaptığı "Mavi Mavi" (1985) ve Şerif Gören'in imzasını taşıyan "Gülüm Benim" (1987) gibi yapımlarla bu geleneği sürdürmüştür. Sanatçıların popüler şarkılarıyla aynı adı taşıyan bu filmler, sadece birer melodram değil; kitlelerin kendi sosyo-ekonomik gerçekliklerini ve kültürel çatışmalarını izledikleri kolektif birer projeksiyon işlevi görmüştür. Bu filmlerde baş rol oyuncusu arabesk yıldızının çok başarılı olup, zengin olduğu örneklerde bile karakterin, kentin pırıltılı dünyasında (sahne, gazino, lüks villa) olmasına rağmen kendisini "öteki" olarak hissettiği ve yaşadığı mekandaki yabancılığına vurgu yapılarak kalbinin ve ruhunun asıl özünde takılı kaldığına ve geçmişteki fakir ama samimi hayatına duyduğu özleme dair kesitler bulunmaktadır. 1960'lardaki kır ve kırsal insanı yücelten ve kentli modern insanların dejenerasyonu ve kimlik sorgulamasına odaklanan örneklerle benzer öğeler yer almaktadır.

2000 yılında popüler kültür, medya eleştirisi ve entelektüel yabancılaşma temalarını arabesk dünyası üzerinden ele alan, Tunç Başaran yönetmenliğindeki "Abuzer Kadayıf"; aynı bireyin iki taban tabana zıt kimlikle sürdürdüğü ikili yaşamı konu edinmektedir. Metin Akpınar tarafından canlandırılan karakter; bir yanda seçkin, Batılı anlamda entelektüel ve akademik dünyaya ait olan Profesör Ersin Balkan'dır; diğer yanda ise sokak çocuklarına yardım edebilmek için gereken maddi imkânlarla ulaşmak amacıyla yarattığı popüler bir arabesk yıldızı olan Abuzer Kadayıf. Herhangi bir sanatsal derinliği olmamasına rağmen, kentin varoşlarına ve geniş kitlelere hitap eden Abuzer Kadayıf karakterinin, bir profesörün hayal edemeyeceği bir kazanca ve toplumsal görünürlüğe sahip olması; filmin temel eleştirisi odağını oluşturmaktadır. Profesör Balkan, maddi zorunluluklar nedeniyle üstlendiği bu popüler kültür ikonunu hem aşağılamakta hem de bu sahte kimliğe rağbet gösteren sisteme karşı derin bir öfke beslemektedir. Bu bağlamda Abuzer Kadayıf karakteri, gecekondu kültürünün kentsel mekânda nasıl devasa bir ekonomik güce ve medyatik temsile dönüştüğünün somut bir kanıtıdır. Film, gecekondu nüfusunun bu tür figürler aracılığıyla kentin kamusal alanında (ekranlar ve sahneler) kazandığı varlığı ve bu durumun "eski kentli/seçkin" kesimler tarafından nasıl bir huzursuzlukla karşılandığını sert bir dille sinema perdesine taşımaktadır.

4.3. Mahalle: Sembolik Bir Sığınak

Tarihsel süreçten günümüze mahalle, kentsel yapının en temel yapı taşı ve kentin ontolojik çekirdeği olma vasfını sürdürmektedir. Kentin özünü oluşturan bu birim, kentin hem mekânsal hem de insani/toplumsal inşasında vazgeçilmez bir öge olarak kabul edilmektedir. Öyle ki, kent tarihi ile mahalle tarihinin paralel seyri, mahallenin tüm kentsel dönüşüm ve başkalaşım süreçlerine rağmen kentin tohumu olma niteliğini koruduğunu kanıtlamaktadır (Alver, 2010: 117). Bu tarihsel süreklilik içinde mahalle, sadece fiziksel bir yerleşim alanı değil, bireylerin birbirini tanıdığı ve davranışlarından karşılıklı olarak sorumlu olduğu, sosyal dayanışma esasına dayalı bir topluluğun yaşam alanıdır (Ergenç, 1984: 69). Bu bağlamda mahalle ne yalnızca fiziksel bir mekân ne de sadece bir nüfus topluluğudur; insanın mekâna hayat vermesiyle dokunan, her iki unsurun bütünleştiği özgün bir yaşam sahnesidir. Belirli bir kültürün, değerler sisteminin ve kolektif ritüellerin örüldüğü bu ortam, bireye mücehhez bir kimlik ve aidiyet zemini sunmaktadır (Alver, 2010: 117).

Mekânsal bir gerçeklik olmasının ötesinde mahalle, Türk anlatı kültüründe, sinemada ve özellikle dizi yapımlarında güçlü bir metaforik sembol olarak işlev görmektedir. Bir metafor olarak mahalle;

dayanışma, cemaat kültürü, güven ve yardımlaşma gibi kavramların vücut bulduğu sembolik bir haritadır. Bireyin kendisini bir yere ait hissetmesi ve kentle kurduğu ilk temas noktası olması nedeniyle de mahalle, “kentli olma bilincinin” nüvesidir. Sinematografik düzlemde mahallenin bu metaforik açılımı, en az fiziki gerçekliği kadar işlevseldir. Mahalle, toplumsal hafızada gerçek düzlemde varlığını yitirmeye başladığı anlarda bile sembolik düzlemde (ekranlarda ve perdelerde) yaşamaya devam ederek; modern kentin karmaşasına karşı güvenli bir sığınak ve köklü bir bağlanma biçimi sunmaktadır. (Alver, 2010:117). Bu çalışmada göç ve gecekonduyla daha çok bağlantılı olduğu düşünülerek önceki başlıklar altında değerlendirilen “Sultan”, “Gülen Gözler”, “Bizim Aile”, “Kapıcılar Kralı”, “Çöpçüler Kralı”, “Züğürt Ağa” vb pek çok filmde mahalle, hemşehri ilişkileri ve kentsel mekânda dönüşen dayanışma ağlarına yapılan vurguyla yer almaktadır. Ancak bu başlık altında asıl incelemeye konu olarak seçilenler dizi yapımları olarak belirlenmiştir. Sinemadaki yansımaya benzer şekilde televizyon dizilerinde toplumda mahalle kavramına yüklenen anlam ve kentsel yaşamda varlığı sorgulanan birincil ilişkiler ve iyi günde kötü günde birbirine kenetlenen, yakın ilişkiler ve duygusal bağlara duyulan özlem ve nostalji yerini bulmaktadır. Bu yapımların içerisinde hem gündelik sorunlarla baş etme hem de güncel toplumsal sorunlara göndermelerle dayanışma ağları sayesinde sorunların mutlu sonla bittiği çözümler üretilmektedir.

1980’li yılların sonundan 2000’lere kadar uzanan Türk televizyon tarihinde “Mahalle Dizileri Dönemi” olarak adlandırılabilir bir dönemin varlığından söz edilebilir. Bu diziler, neoliberal politikalarla hızla betonlaşan ve bireyselleşen kent yaşamına karşı, halkın özlem duyduğu mahalle yapısını ekranlara taşımaktadır.

1986-1988 yılları arasında yayınlanan, yönetmenliğini Yalçın Yelence’nin üstlendiği ve senaryosu Kandemir Konduk tarafından kaleme alınan “Perihan Abla”, bu dönemin ilk ve en karakteristik örneğidir. Başrol oyuncularını Perran Kutman (Perihan) ve Şevket Altuğ (Şakir) etrafında şekillenen dizide; mahalle dayanışmasının ‘anaç’ bir figürün rehberliğinde örgütlendiği görülmektedir. Mahalle sakinlerinin her türlü sorunu Perihan karakteri tarafından içselleştirilmekte ve bu sorunlara rasyonel/bürokratik kanallar yerine birincil ilişkilerle çözümler üretilmektedir. Bu yönüyle mahalle; resmî ve hukuki bir yapıdan ziyade, kolektif vicdana dayalı ahlaki bir denetim mekanizması olarak sunulmaktadır.

1993-1997 yılları arasında yayınlanan, yönetmenliğini Kartal Tibet, Feyzi Tuna ve Orhan Oğuz gibi isimlerin üstlendiği, başrolünde ise Şevket Altuğ’un (Fikret/Fiko) yer aldığı “Süper Baba”, mahalle kültürünün duygusal ve tarihsel derinliğini temsil etmektedir. İstanbul’un tarihî semtlerinden Çengelköy’de geçen dizi; mahalleyi sadece bir yerleşim yeri değil, Alver’in (2010) bahsettiği insanın mekâna hayat vermesiyle oluşan bir yaşam sahnesi olarak kurgulamaktadır. Fiko’nun marangozhanesi ve mahalle kahvesi, kentin anonim ve ticari ilişkilerine karşı; dostluğun, sadakatin ve kuşaklar arası aktarımın gerçekleştiği merkezlerdir. Ergenç’in (1984) vurguladığı sosyal dayanışma, diğer mahalle dizilerinde de olduğu gibi sadece ekonomik bir yardımlaşma değil, aynı zamanda mahallenin tarihî dokusunu ve komşuluk hukukunu modern kentin yıkıcı etkilerine karşı koruma refleksi olarak tezahür etmektedir.

1994-2002 yılları arasında yayınlanan, yönetmenliğini Kemal Uzun ve Tangör Toydemir’in üstlendiği, başrolünde Osman Yağmurdereli’nin (Muhtar) yer aldığı “Bizim Mahalle”, mahalle kavramını idari ve toplumsal bir birim olarak merkeze alan en uzun soluklu yapımlardan biridir. Bu dizide muhtar, sadece resmî bir görevli değil; mahalledeki sosyal barışı sağlayan, ekonomik sıkıntıları koordine eden ve bireyler arası çatışmalarda hakem rolü üstlenen bir figür olarak öne çıkarılmaktadır. Dizide mahalle

kahvesi ve sokak kamusal bir yaşam sahnesi olarak işlenmektedir. Dizinin isminde kullanılan iyelik ekiyle kentin yabancılaştırıcı etkisine karşı bir sahiplenme ve aidiyet duygusuna yani mahalleli olma bilincine vurgu yapılmaktadır.

1998-2001 yılları arasında yayınlanan, yönetmenliğini Uğur Yücel, Orhan Oğuz ve Türkan Derya'nın üstlendiği "İkinci Bahar", İstanbul'un kozmopolit geçmişini temsil eden Samatya semtinde, mahalle kültürünün çok boyutlu işlevlerini odağa almaktadır. Ali Haydar Usta (Şener Şen)'nin kebabçı dükkânı üzerinden işlenen geleneksel esnaf etiği, kentin acımasız rant ekonomisine karşı ahlaki bir direnç noktası oluştururken; bu doku, kente tutunmaya çalışan Hanım (Türkan Şoray) ve çocukları için hayati bir sosyal koruma kalkanı işlevi görmektedir. Kentsel mekânda tek başına ayakta kalma mücadelesi veren Hanım ile gelecek hayalleri ve kentsel hırsları arasında savrulan çocuklarının (Ulaş ve Melek) hikâyesiyle, mahallenin sadece nostaljik bir sıcaklık değil, aynı zamanda enformel bir güvenlik ağı olduğu vurgulanmaktadır.

2002-2005 yılları arasında yayınlanan, yönetmenliğini Metin Günay'ın üstlendiği ve başrolünde Savaş Dinçel'in (Nusret Baba) yer aldığı "Ekmek Teknesi", mahalle dayanışmasının doruk noktasını temsil etmektedir. Dizide mahalle, kentsel kaosun ve modernleşmenin getirdiği yozlaşmanın giremediği "steril ve korunaklı" bir alan olarak resmedilmektedir. Nusret Baba'nın işlettiği fırın; sadece mahallenin fiziksel rızkını (ekmeği) karşılayan bir ticari işletme değil, mahallelinin dertlerinin dinlendiği, toplumsal değerlerin her gün yeniden üretildiği manevi bir merkez, yani bir "Ekmek Teknesi" dir. Nusret Baba karakteri; bilgeliği, adaleti ve şefkatiyle aidiyet zeminini bizzat inşa eden merkezi bir otorite figürüdür. Bu yapımda mahalle dayanışması; akşamları fırın önünde veya kahvehanede bir araya gelen sakinlerin, ortak bir tarih ve etik anlayışı etrafında kenetlenmesiyle somutlaşmakta hatta mahalle enformel bir eğitim kurumu işleviyle öne çıkarılmaktadır.

Mahalle dayanışması ve denetimi, Türk dizilerinde sadece sabit mekânlar (ev, kahvehane, fırın) üzerinden değil; aynı zamanda sokağın nabzını tutan hareketli birimler olan taksi durakları aracılığıyla da temsil edilmiştir. "Çiçek Taksi" (1995-2003) ve benzer bir tematik eksende şekillenen "Akasya Durağı" (2008-2012) uzun soluklu yapımlar olmakla birlikte, kentteki değişen toplumsal dokunun etkilerini de yansıtmaktadır. Bu yapımlarda durak; mahallenin her sokağına nüfuz eden bir yardım ve gözetim ağı işlevi görmektedir. Ramazan ve Nuri Baba karakterleri, durağı ticari bir işletme olmanın ötesine taşıyarak; mahalleyi dış tehditlere karşı koruyan, iç huzuru tesis eden ve mahalleli arasındaki görünmez bağları diri tutan birer toplumsal hakem olarak kurgulanmıştır. Taksiciler sadece yolcu taşımakla kalmayıp; yaşlılara yardım eden, güvenlik zafiyetlerine müdahale eden ve ailevi sorunlarda arabuluculuk yapan yönleriyle "güvenli mahalle" imajının inşasına katkı sağlamaktadırlar. Taksici karakterlerin farklı kültürel kökenlerden seçilmesi, kentin heterojen yapısına ve Türkiye mozağine vurgu yaparken; toplumsal farklılıkların mahalle potasında mizah yoluyla nasıl uyumlandığını da resmetmektedir.

4.4. Mekânsal Eşitsizlikler, Kentsel Dönüşüm ve Yeni Kentli Kimlik İnşası

Erman (2011:309), küreselleşme süreçleri içinde metropol kentlerin "dünya kenti" haline gelmesi ve dolayısıyla uluslararası sermaye ve turistleri çekmesi, bunu yapabilmesi için de diğer kentlere karşı rekabet gücünün geliştirilmesi hâkim söylemin temel taşıını oluşturduğu bir ortamda yoksulluk görüntülerine ve özellikle yoksulluk ve köylülüğün birlikte tezahürü olarak toplumsal algıda yer eden gecekondulara yer olamayacağını belirtmektedir. Yeni ekonomik politikaların etkisiyle ortaya çıkan ve gelişen kentsel dönüşüm projeleriyle gecekondular kent mekânından temizlenerek onların yerine "modern", küresel kent imajına uygun bir yapıyı çevre oluşturulması amaçlanmaktadır. Zamanla

yoksulların barınağı haline gelen tarihi çevrelerin “çöküntü alanı” durumundan sıyrılıp turistik ziyaretleri açılması hedeflenmektedir.

Kentlerde yaşanan göç, konut sorunu, işsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlik, dar gelirlielerin geçim sıkıntıları temalarıyla birlikte "kentli-köylü", "kültürlü-cahil", "Doğulu-Batılı", "zengin-yoksul" ve "laik-dindar" benzeri sosyo-ekonomik, kültürel ve ideolojik karşıtlıklar (Öztürk, 2014a:46) hem sinema filmlerinde hem de dizi yapımlarında kendini göstermektedir.

Yeşilçam'ın 1960'lı yıllarda geliştirdiği melodramatik yapı, bu yıllarda gecekondularda ya da kentli alt sınıfın yaşadığı bölgelerde yaşayarak kente tutunmaya çalışanlarla kentin modern yüzünü temsil eden lüks yaşam içerisinde kent soylular üzerinden sinemaya yansımaktadır. Zengin kız/fakir oğlan ya da zengin oğlan/fakir kız ikilemi kentin değişen yapısı ve toplumsal değişimler üzerinden tekrar tekrar sinema filmlerine yansıyan çok sayıda örnekle seyirciyle buluşmaktadır. Genel olarak modern kentli soylunun yaşadığı kendini arama anlayışı üzerine odaklanan hikayelerde diğer tarafın azmi, kararlılığı, dürüstlüğü, samimiyeti ve masumluluğu kutsanarak hikâye genellikle yine mutlu sonla noktalanmaktadır.

Sinemanın yanı sıra benzer izler ana akım medyada da varlığını popüler televizyon dizileri üzerinden sürdürmektedir. Sıklıkla karşımıza çıkan “plazalarda geçen imkânsız aşklar” veya “soylu/zengin aile-işçi sınıfı çatışması” temaları, 1960'lara damgasını vuran “Küçük Hanımefendi” ile kristalize olan sınıfsal uzlaşma modelinin güncel birer yansımasıdır. Bu bağlamda, 1960'lar sinemasının sadece kendi dönemini değil, Türk popüler kültürünün anlatı genetiğini de kalıcı olarak kodladığı söylenebilir. Bu anlatı genetiğinin güncel ve vurucu yansımaları; özellikle 2011-2012 yılları arasında yayınlanan, yönetmenliğini Merve Girgin'in üstlendiği ve başrollerini Hazal Kaya (Feriha) ile Çağatay Ulusoy'un (Emir) paylaştığı “Adını Feriha Koydum” dizisinde görülmektedir. Dizi, lüks bir apartmanın bodrum katındaki kapıcı dairesi ile üst katlardaki zengin yaşamlar arasındaki aşılmaz fiziksel ve sembolik sınırı, kahramanın kentli kimliği inşa etme çabası üzerinden sorunsallaştırırken, 1960'lı yılların izlerini sürmek de mümkündür. “Medcezir”(2013-2015), “Kiralık Aşk” (2015-2017), “Yalı Çapkını” (2022-...), “Kızılıcak Şerbeti” (2022-...) gibi pek çok yapım Yeşilçam'ın mirası olan sınıfsal uzlaşma ya da çatışma modellerini, değişen kent mekânları üzerinden güncelleyerek yeniden üretmektedir.

2017-2021 yılları arasında dört sezon ve 131 bölüm anaakım medyanın öncü kanallarından birinde yayınlanan, yönetmenliğini Sinan Öztürk'ün üstlendiği ve başrolünde Aras Bulut İynemli'nin (Yamaç Koçovalı) yer aldığı “Çukur” dizisi; kentsel dönüşüm kısıracındaki bir mahallenin mekânsal direnç odağına dönüşmesini simgelemektedir. Dizide kentsel dönüşümle karşı karşıya kalan ailenin mahallesi, kendi kuralları, hiyerarşisi ve “Çukur evimiz, İdris babamız” mottosuyla şekillenen sarsılmaz bir aidiyet kalesi olarak resmedilmektedir. Dizide mahalle, dış dünyanın ve sermayenin müdahalesine kapalı, suç ve yoksullukla yaftalanmış olsa da kendi içinde güçlü bir dayanışma ağı kuran bir kentsel ada görünümündedir. Dizi, kentsel dönüşümün sadece fiziksel binaları değil, bu binaların temsil ettiği mahalle kültürünü, mülkiyetin ötesindeki aidiyet hukukunu nasıl bir çatışma alanına dönüştürdüğünü gözler önüne sererken kamu otoritesinin yerini alan enformel hiyerarşiler, gettolaşma ve bireysel silahlanmaya özendirme tartışmalarıyla birlikte gündeme taşımıştır. Özellikle mahallenin suçla özdeşleşen kapalı bir mekân olarak kurgulanması, kentsel yoksulluğun mekânsal damgalama yoluyla kentin geri kalanından nasıl yalıtıldığını da somutlaştırmaktadır."

2020 yılında Netflix platformunda yayınlanan, senaryosu ve yönetmenliği Berkun Oya'ya ait olan “Bir Başkadır”, günümüz İstanbul'undaki mekânsal yarılmayı ve toplumsal kutuplaşmayı mekân ve kimlik üzerinden en keskin haliyle işleyen yapımların başında gelmektedir. Dizi, Öykü Karayel (Meryem)'in

temsil ettiği kentin çeperindeki muhafazakâr gecekondu mahallesi ile Funda Eryiğit (Canan) ve Fatih Artman (Sinan) karakterlerinin yaşadığı, modern kent vitrininin parçası olan steril rezidanslar ve lüks konutlar arasındaki görünmez duvarları merkeze almaktadır. Erman'ın (2011: 309) belirttiği, yoksulluğun kentsel vitrinden temizlenmesi ve dünya kenti imajının inşası süreci, dizide Sinan'ın yaşadığı yüksek güvenli, camdan ve soğuk rezidans yapılarında somutlaşmaktadır. Meryem'in gündelikçi olarak her gün otobüsle bu iki dünya arasında gidip gelmesi, mekânsal eşitsizliğin sadece bir mesafe meselesi değil; sosyo-ekonomik karşıtlıkların mekândaki yansımasıdır. Dizide rezidanslar, kentin modern ve küresel imajı temsil ederken; Meryem'in çamurlu yollarla ulaşılan mahallesi, kentin temizlenmek istenen ama emeğiyle kenti ayakta tutan tarafını simgelemektedir. "Bir Başkadır", mekânsal dönüşümün sadece binaları değil, insanın kente aidiyet duygusunu ve toplumsal kimlik inşasını nasıl birbirinden kopardığını, her iki kesimin de kendi sembolik sığınaklarına hapsedilmişliğini gösteren çarpıcı bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Bu dizilerin yanı sıra, kentsel vitrinin yoksulluktan arındırılması çabası ve bu sürecin insani maliyeti, 2021 yılında yayınlanan, yönetmenliğini Can Ulkay'ın üstlendiği ve başrolünde Çağatay Ulusoy'un (Mehmet) yer aldığı "Kâğıttan Hayatlar" filmi de çalışmaya dahil etmek gerekmektedir. Film, kentin parıltılı ve küresel imajının hemen ardındaki görünmez sokaklarda, atık toplayarak hayatta kalmaya çalışan çocukların ve gençlerin dünyasını odağına almaktadır. Küresel kent kurgusu içinde yoksulluk görüntülerine yer verilmek istenmemesi ve kentin içinde hatta merkezinde olmalarına rağmen dışına itilen, yok sayılan kentlilere odaklanması açısından film önem taşımaktadır.

Pek çok filmde ve dizi yapımında ana konu çok farklı olmasına rağmen; kentin arka sokaklarının güvensizliğine, kentsel suçların yaygınlaşmasına ve bireyin bu karmaşa içindeki yalnızlaşmasına yönelik atıflar yer almaktadır. Bu noktada kentsel yaşamın sadece fiziksel değil, zihinsel bir kuşatma olduğunu vurgulayan ve bu modern kuşatmayı mizahi bir dille reddeden "Mandıra Filozofu" (2014) filmi dikkat çekicidir. Müfit Can Saçın'tın yönettiği ve başrolünü üstlendiği yapım; kentin tüketim odaklı yapısını, mülkiyet ilişkilerini ve kariyer merkezli kentli kimliğini kökten sarsan bir karşı-duruşu temsil etmektedir. Film, kentleşmenin yarattığı yabancılaşmayı ve kentsel politikaların dayattığı yaşam formlarını reddederek, doğaya ve öze dönüşü bir kurtuluş yolu olarak sunmaktadır. Bu perspektif, çalışmada ele alınan diğer yapımların kente tutunma çabasının aksine, kentten kopuşun ve sistem dışına çıkma arzusunun sinematografik bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkiye'nin kentleşme serüveninin; göç, gecekondu, kentsel dönüşüm ve mekânsal ayrışma gibi kilit taşlarının sinematografik ve görsel anlatılardaki izdüşümlerini bütüncül bir perspektifle analiz etmektedir. Araştırma bulguları göstermektedir ki; Türkiye'de kentleşme deneyimi, sadece fiziksel bir mekân inşası değil, aynı zamanda müzikten sinemaya kadar geniş bir sahada yankı bulan, özellikle arabesk kültürle harmanlanmış toplumsal bir dönüşüm sürecidir.

Çalışmada elde edilen bulgular, alan yazındaki temel kuramsal yaklaşımlarla önemli paralellikler içermektedir. Tan (1987), arabesk sinemanın sadece bir müzik türünün ekrana yansıması değil, aynı zamanda gecekondulaşma sürecinin yarattığı "geçiş dönemi" insanının kültürel bir dışavurumu olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, arabesk şarkılı filmlerdeki kaderci ancak bir o kadar da kente eklenme arzusu taşıyan karakter yapısı, Şenyapılı'nın (1998) gecekonduyunun "geçici bir barınma çözümünden öte, bir yaşam kültürü olduğu" yönündeki tespitiyle örtüşmektedir. Keleş'in (2012)

vurguladığı kentsel rant odaklı yapılaşma süreçlerinin yapımlardaki anlatıyı doğrudan şekillendirdiği görülmektedir; zira 1980 sonrası liberalleşme politikaları, sinemada "köşe dönme" karakterlerin ve hukuki boşlukları kullanan kent tiplerinin zeminini hazırlamıştır. Günümüzde ise Erman'ın (2011) bahsettiği mekânsal yarıma, yapımların artık "mahallenin içinden" değil, "mahalle ile rezidans arasındaki uçurumdan" beslenmesine neden olmuştur.

Türk sinemasında Yeşilçam geleneğinden bugüne süregelen "imkânsız aşk" teması, dünya sinemasındaki heterojen dinamiklerin aksine, temelde sosyo-ekonomik sınıfsallık üzerine kurgulanmıştır. Günümüz dizi yapımlarında da devam eden "zengin-fakir" dikotomisinde; genel olarak zenginlik kentli yaşam ve modernlik (zaman zaman kültürel yozlaşma) ile ilişkilendirilirken; fakirlik ise kırsallık, doğallık ve samimiyet ekseninde romantize edilmektedir. Bu anlatı düzlemi, kırsal kökenli olana yönelik ahlaki bir üstünlük ve kutsiyet atfederek, kentsel modernleşmenin yarattığı yabancılaşmaya karşı manevi bir sığınak üretmektedir. Bazı mizahi yapımlarda kırsal kurnazlığına vurgu yapılan örnekler olmakla birlikte özellikle imkânsız aşk kurgusunda yapılan değerlendirmeyi doğrulayan pek çok örnek bulunmaktadır.

Çalışmada ele alınan mahalle dizileri, mahalleyi sadece nostaljik bir özlem nesnesi olarak değil, neoliberal kentsel dönüşümün getirdiği rant hırsı ve anonimleşmeye karşı sembolik bir direniş odağı olarak sunmaktadır. Mahalle dayanışması; Perihan Aba'nın anaçlığı, Ali Haydar Usta'nın esnaf etiği veya Nusret Baba'nın bilgeliğiyle tahkim edilmiş bir "kale" gibi, mahalleyi korumaktadır. Modern dönem yapımları olan Bir Başkadır, Çukur ve Kâğıttan Hayatlar ise bu sürecin güncel ve sert yüzünü yansıtmaktadır. Adını Feriha Koydum'daki dikey sınıfsal engel, günümüzde lüks rezidanslar ile steril vitrinden temizlenmek istenen "görünmez yoksulların" yaşadığı mekânsal dışlanmışlığa evrilmiştir. Bu durum, kentsel politikaların mülkiyet odaklı yaklaşımlarının toplumsal kimlik kurgusunu nasıl parçaladığını açıkça göstermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki kentleşme tecrübesinin sinematografik tezahürleri; kentin soğuk ve rasyonel ilişkilerine karşı "mahalle" ve "geleneksel ahlak" üzerinden üretilen güçlü antitezleri barındırmaktadır. Kamu yöneticileri ve yerel karar alıcılar için bu veriler, kentsel dönüşüm süreçlerinde sadece binaları değil, toplumsal bellekteki "güven ve birincil ilişkiler" ihtiyacını da gözetken "mekânsal adalet" odaklı politikalara duyulan ihtiyacı kanıtlar niteliktedir.

Kentleşme ve görsel kültür arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda genel olarak ya belli bir dönemdeki yapımlar, bir film/dizi ya birden fazla filmin/dizinin karşılaştırılmasıyla incelemelerin yapıldığı görülmektedir. Çalışmanın niteliğini artırmak için seçilen yöntem açısından tercih edilen bu tür çalışmalar nesnel verilere ulaşma imkanını sağlamakla birlikte büyük fotoğrafın görülebilmesi için daha geniş bir perspektiften bakan bu çalışma önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın gelecek dönemlerde farklı bilim dallarından farklı akademisyenlerin konuyu değerlendirmesine ışık tutması hedeflenmiştir. Bu bağlamda geleneksel televizyon yayıncılığının ötesinde, dijital platformların sunduğu "yeni kent estetiği" ve bu mecraların kenti temsil etme biçimindeki farklılaşmaların (daha steril veya daha karanlık kentsel görünüm) karşılaştırılması, kentsel dönüşümün yarattığı aidiyet kaybı ve mekânsal hafıza silinmesinin sinemadaki yansımaları, Tan'ın (1987) klasik sinema dönemi için sunduğu "arabesk-mekân" analizinin, günümüzün "varoş ve getto" temalı yapımlarıyla karşılaştırılması ve kültürel değişim, sanatsal verilerin, toplumsal kentsel politikaların başarısını ölçmede birer "niteliksel gösterge" olarak kullanımı gibi konular üzerinde çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acuna, B. P. (2010). The power of social media image. *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 2(1), 298–308.
- Akdoğan, H. (2025). *Kent ve sinema*. Beşinci Sanat. <https://www.besincisanat.com/heybet-akdogan-yazdi-kent-ve-sinema/>
- Alver, K. (2010). Mahalle: Mekân ve hayatın esrarlı birlikteliği. *İdealkent*, 2, 116–139.
- Aslanoğlu, İ. (2010). 1930'lar Türk mimarisinde erken modernizm. E. A. Ergut & B. İmamoğlu (Eds.), *Cumhuriyetin mekânları zamanları insanları içinde* (ss. 25–31). Dipnot Yayınları.
- Aslanoğlu, R. (2000). *Kent, kimlik ve küreselleşme*. Ezgi Kitabevi.
- Avcı, C. (2020). Medyada kültürel mekân tasarımı: Üç örnek: “Kurtlar Vadisi”, “Süper Baba”, “Ekmek Teknesi”. *Journal of World of Turks*, 21(1), 283–295.
- Ayata, A. G. (1991). Gecekondularda kimlik sorunu, dayanışma örüntüleri ve hemşehrilik. *Toplum ve Bilim*, (51–52).
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. Baskı). Pegem Akademi.
- Erder, S. (1998). Kentlerdeki enformel örgütlenmeler, “Yeni” eğilimler ve kent yoksulları ya da eski hamamdaki yeni taslar. Y. Sey (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık içinde*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı şehrindeki “Mahalle”nin işlev ve nitelikleri üzerine. H. İnalçık & N. Göyünç (Eds.), *Osmanlı Araştırmaları IV içinde* (ss. 69–78). Enderun Kitabevi.
- Erman, T. (1998). Kentteki kırsal kökenli göçmenlerin yaşamında gecekondu ve apartman. Y. Sey (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık içinde* (ss. 317–324). Tarih Vakfı Yayınları.
- Erman, T. (2011). Mekânsal dönüşüm, kültürel dönüşüm: Kentsel dönüşüm projeleri. E. O. İncirlioğlu & B. Kılıçbay (Der.), *Mekân ve kültür içinde* (ss. 309–317). TÜBİTAK TETRAGON Kültür Araştırmaları Derneği Yayını.
- Geray, C., Keleş, R., & Yavuz, F. (1978). *Şehircilik: Sorunlar-uygulama ve politika*. AÜ SBF Yayınları.
- Gold, J. R., & Ward, S. V. (2014). Belgesel film geleneğinde kent ögesi. N. Türkoğlu, M. Öztürk & G. Aymaz (Eds.), *Kentte sinema sinemada kent içinde* (ss. 79–107). Pales Yayınları.
- Hayır, C. (2014). Cumhuriyet dönemi iktidar ideoloji ve sinema. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 347–354.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri. O. Baydar (Ed.), *75 yılda köylerden şehirlere içinde* (ss. 249–268). Tarih Vakfı Yayınları.
- Kartal, K. (1982). Kentleşme sürecinde toplumsal değişme odağı olarak Ankara. E. Türköz (Ed.), *Kentsel bütünlüşme içinde* (ss. 123–163). Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını.
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme politikası*. İmge Kitabevi.
- Marie, M. (2014). Filmlerde kentsel tema. N. Türkoğlu, M. Öztürk & G. Aymaz (Eds.), *Kentte sinema sinemada kent içinde* (ss. 73–79). Pales Yayınları.
- Onaran, A. Ş. (1994). *Türk sineması* (Cilt 1). Kitle Yayınları.
- Önder, S., & Baydemir, A. (2005). Türk sinemasının gelişimi (1895–1939). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 113–135.
- Önen, E. (1997). Kent, dayanışma ve hemşehrilik dernekleri. II. *Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç içinde*. DİE Yayınları.
- Öztürk, M. (2014a). İstanbul’da kentsel kriz ve sinema. N. Türkoğlu, M. Öztürk & G. Aymaz (Eds.), *Kentte sinema sinemada kent içinde* (ss. 45–53). Pales Yayınları.
- Öztürk, M. (2014b). *Sine-masal kentler: Modernitenin iki kahramanı kent ve sinema üzerine bir inceleme*. Doğu Kitabevi.
- Özuyar, A. (2017). *Sessiz dönem Türk sinema tarihi (1895-1922)*. Yapı Kredi Yayınları.

- Sağlam Yüce, A., & Yüce, T. (2015). Görsel sanatlarda kent imgesinin temsili. *Erciyes Sanat*, (4), 1–10.
- Sucu, İ., & Yavuz, T. (2022). Sosyal medyanın iletişimde yalnızlığa etkisi ve Yan Pencere filmi incelemesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 17–30.
- Şahin, M., & Duman, R. (2008). Cumhuriyetin yapılanma sürecinde müzik eğitimi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(16-17), 259–272.
- Şentürk, H. (2007). Soylular-yoksullar ve yoksunlar. *Modern kent yönetimi içinde* (ss. 428–432). Okutan Yayıncılık.
- Şenyapılı, T. (1998). Cumhuriyet'in 75. yılı, gecekondu'nun 50. yılı. Y. Sey (Ed.), *75 yılda değişen kent ve mimarlık içinde* (ss. 301–316). Tarih Vakfı Yayınları.
- Tan, N. (1987). *Türk sinemasında arabesk (Arabesk şarkılı filmlerin incelenmesi)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Torun, A. (2017). Sinema-kent ilişkisinde İstanbul: İlk yıllarından bugüne Türk sineması'nda İstanbul'un görünümü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (52), 147–166. <https://doi.org/10.17064/iuifd.333176>
- Uçar Altınışık, H. (2022). Tarihi arka planıyla birlikte imar barışı. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(3), 1593–1610.
- Uçar, H. (2025). Kentlerin ritmi: Türkiye'de kentleşme ve müzik ilişkisi. *Journal of Awareness*, 10(1), Article e3001. <https://doi.org/10.26809/joa.3001>
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1–9.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazarı, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazarı kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.